

Keyifli Okumalar Dileriz

Binlerce kategoride milyonlarca PDF e-kitap, ders kitapları, dergiler ve romanlara platformumuz üzerinden ücretsiz ulaşabilirsiniz.

RESMİ WEB SİTEMİZ

<https://rantey.org>

Yedek ve Duyuru Kanallarımız

Sitemize erişim engeli gelmesi veya adres değişikliği durumunda aşağıdaki kanallardan güncel giriş adresine erişebilirsiniz:

- Telegram: <https://t.me/birkitapbir>
- WhatsApp Kanalımız : <https://whatsapp.com/channel/0029VbDHv8uE50Us4lvMoc0Y>

KÜLTÜR VE TURİZM BAKANLIĞI YAYINLARI : 819

Ahmet Kutsi Tecer

SEVGİ GÖKDEMİR

47 KÜLTÜR VE TURİZM BAKANLIĞI - AHMET KUTSİ TECER - SEVGİ GÖKDEMİR

KÜLTÜR VE TURİZM BAKANLIĞI YAYINLARI 819

AHMET KUTSİ TECER

Sevgi GÖKDEMİR

TÜRK BÜYÜKLERİ DİZİSİ 47

Kapak Düzeni : Saim ONAN

ISBN 975 - 17 - 0007 - 8

© Kültür ve Turizm Bakanlığı, 1987

Onay : 25.6.1987 tarih ve 928.1 - 2912 sayı.

Birinci baskı, 1987

Baskı Sayısı : 15.000

Aslımlar Matbaası - ANKARA

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ	V
I — HAYATI	1
II — ŞAHSİYETİ	5
III — SAN'ATI	18
A — Şairliği	18
B — Tiyatro Yazarlığı	22
IV — KISA BİBLİYOGRAFYA	27
V — ŞİİRLER	30
VI — NESİRLER	111
A — Makalelerden Örnekler	111
B — Tiyatro Eserlerinden Örnekler	124

ÖNSÖZ

Yazı hayatına Mütâreke döneminde girip Cumhuriyet'in 10. Yılı'na doğru adını duyuran şâirlerden Ahmet Kutsi Tecer (1901-1967)'in «Türk Büyükleri Dizisi»nde tanıtılması vazifesini Kültür ve Turizm Bakanlığı bana teklif etti. Teklifi kabul ettim ve elinizdeki kitapla bu vazifeyi yapmış oldum.

Ahmet Kutsi Tecer, «Güzel Türkçe» ile yazan bir şâir ve tiyatro yazarıdır. Şâir olarak da, tiyatro yazarı olarak da birinci sınıf bir san'atkâr sayılamaz. Ancak, hem şâir, hem tiyatro yazarı olarak Türk edebiyatında kendine mahsus bir yerin sahibidir. Genç yaşta: «Ben ömrümün sonuna kadar Anadolu'yu dinleyeceğim ve onun sesini dinletmeye çalışacağım» diye ahdetmişti. San'atkâr, folklorcu, hoca ve aydın olarak bu ahdine sonuna kadar sadık kalmıştır. Anadolu'yu gerçekten dinlemiş ve san'atkâr şahsiyeti bakımından asıl mühimi Anadolu'nun sesini mısralarında gerçekten dinletebilmiş ve temsillerinde milli hayatımızı canlandırmayı başarmıştır. Orda Bir Köy Var Uzakta, Yörük Hasretti, Yağmur Duası, Heno'nun Gözleri Yolda ve özellikle, öncelikle ve tek başına Ağaç, bozkırımızın, yorgun, bakımsız, çorak toprağımızın, bu toprak üstünde yalnız, garip, hattâ gaip, kimsesiz ve çileli insanımızın sesi olmaya lâyık, gönül sızımızı dile getiren seçkin lirik şiirlerdir. Çok tanınan, her şiir defterinde yer alan Nerdesin, Ben Süleyman, Nigârla Hünkâr, yazarına şâir dedirtecek şiirlerdir. Köşebaşı ve Koçyiğit Köröğlü, tiyatro edebiyatımızda çoktan yerini almış iki eserdir. İkisi de, Köşebaşı daha önde olmak üzere hem teknik özellikleri, hem de milli hayatı aksettirmeleri bakımından tiyatro edebiyatımızın klasiklerinden sayılmaktadır.

Tecer'in samimi, dürüst, ciddi, kültürlü, vatansever, halkçı, cumhuriyetçi, milliyetçi aydın şahsiyeti de gençlerimiz bakımından dikkat edilmeye değer özellikler taşımaktadır.

Ahmet Kutsi Tecer çağdaşımızdır, ama yaşasa bugün 88 yaşında olacaktı; onun öldüğü sene doğan çocuklarımız bugün 20 yaşında yüksek öğrenimlerini bitirmek üzeredirler. Bu bakımdan her târihi ve edebî şahsiyet gibi onun da doğduğu, yetiştiği ve yaşadığı şartlar içinde ele almak, anlamak ve değerlendirmek gerektiğini hatırlatmakta fayda görüyorum.

Bu mütevazı çalışmanın gençlerimize ve ilgilenen aydınlarımıza bir nebze de olsa faydalı olduğunu görmek beni sevindirecektir.

Ankara, 25 Nisan 1987
SEVGİ GÖKDEMİR

HAYATI

Doğumu, Yetişmesi :

Ahmet Kutsi Tecer, 4 Eylöl 1901'de Kudüs'te doğdu. Babası, Düyün-ı Umümiye (Osmanlı dış borçlar kurumu) reislerinden Abdurrahman Bey, annesi Hatice Hanım'dır. Aslen Eğin (Kemâliye/ERZİNCAN)'in Geşo köyünden olan Abdurrahman Bey, Kudüs'te memuriyet sebebiyle bulunuyordu. Bu esnâda dünyaya gelen oğluna «Ahmed Kudsi» ismini koydu. «Kudüslü» anlamına gelen ikinci isim, bulundukları şehre nisbetle verilmişti. (x)

Ahmet Kutsi, ilköğrenimine doğduğu şehirdeki Fransız Frerler Okulu'nda başladı; babasının memuriyeti Kırklareli'ne nakledilince orada devam etti. İlk ve orta okulu Kırklareli'nde bitirdi. Lise öğrenimini İstanbul Kadıköy Sultânisi'nde tamamladı. Liseden sonra Halkalı'daki Ziraat Mekteb-i Âlisi (Ziraat Yüksek Okulu)'na girdi ve oradan mezûn oldu (1922).

(x) Alfabe devriminden sonra isim, «Ahmet Kutsi» şeklinde yazılmış ve bu yazılışla tanınmıştır. Bu sebeple biz de aynı şekilde yazıyoruz. Ancak ikinci ismin ikinci hecesinin zun (-si) telaffuz edilmesi gerektiğı açıktır.

Bir yıl kadar İzmir'de bir akrabasının çiftliğinde ve İzmir Ziraat ve Ticâret Gazetesi'nde çalıştıktan sonra Yüksek Öğretmen Okulu öğrencisi (yani parasız yatılı) olarak İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi'nin Felsefe Bölümü'nde ikinci defa yüksek öğrenime başladı. İki yıl devam ettikten sonra Yüksek Öğretmen Okulu bursuyla biyoloji öğrenimi görmek üzere Paris'e gönderildi (1925). Sorbonne Üniversitesi'nde de iki yıl biyoloji yerine felsefe bölümüne devam etti. 1927'de herhangi bir öğrenim belgesi alamadan yurda döndü. İstanbul Üniversitesi'nde yarım kalan felsefe öğrenimini tamamlayarak buradan diploma aldı (1929).

Meslek Hayatı, Hizmetleri :

İlk görevi, Ankara Gazi Orta Öğretmen Okulu ve Terbiye Enstitüsü Türkçe - edebiyat öğretmenliğidir (1930). Aynı yıl içinde, mecbûri hizmeti sebebiyle Sivas Lisesi edebiyat öğretmenliğine tâyin edildi. Bir süre sonra da Sivas Maarif (Millî Eğitim) müdürü oldu. Sivas'taki görev süresi 1930 - 1934 arasında dört yıldır.

Sivas'ta halk şâirlerini ve Türk folklorunu yakından tanıdı. Hayatı boyunca severek uğraşacağı folklor çalışmalarına burada başladı. 1931'de «Halk Şâirleri Bayramı» düzenliyerek Âşık Veysel, Tâlibi, Ali İzzet gibi yaşayan Sivashlı halk şâirlerinin tanınmasına yol açtı. 1932'de «Halk Şâirlerini Koruma Derneği»ni kurdu. Bayramı ve derneği tanıtmak üzere Sivas Halk Şâirleri Bayramı (1932) broşürünü çıkardı.

19 Şubat 1932'de resmen açılan Halkevleri'nin Sivas şubesi ve bağlı Halkodaları Ahmet Kutsi tarafından teşkilâtlandırıldı. Halkevi ve odalardan İnkılap ilkelerini halka anlatma ve folklor araştırmaları çalış-

malarında çok yararlandı. Bu çalışmalarından dolayı kamuoyunca tanındı ve şöhret kazandı.

«Tecer» soyadını da Sivas ili sınırları içindeki Tecer Dağları'ndan aldı. Sevdığı ve etkilendiği Sivaslı halk şairlerinden **Ruhsâti Tecer** Dağları üzerinde Sivas - Kangal arasındaki Deliktaş köy'ündendi ve :

Sevdiğim sabreyle hele yaz gelsin
Tecer'in gülleri bitene kadar
Gönül sevdiğinden nasıl vaz gelsin
Derdime Lokman'ım yetene kadar

gibi söyleyişlerle bu yörenin havasını ve güzelliklerini dile getirmişti.

1934 - 1941 yılları arasında Ankara'da Milli Eğitim Bakanlığı Yüksek Öğretim Şûbe Müdürü olarak çalıştı. Bu esnada Gazi Lisesi'nde felsefe, Gazi Eğitim Enstitüsü'nde kompozisyon dersleri vererek eğitim-öğretimle fiili ilgisini devam ettirdi. Devlet Konservatuvarı'nın kurulup teşkilatlanmasında rol oynadı. **Muzaffer Sarısözen, Halil Bedîi Yönetken** gibi halk müziği uzmanlarının burada görev almalarını ve halk müziğimizin konservatuvara girmesini sağladı. 1937' de coğrafya öğretmenini **Meliha Hanım**'la evlendi. 1941' de bir yıl kadar Talim Terbiye Kurulu üyeliği yaptı. 1941 ara seçimlerinde Adana'dan, 1942 genel seçimlerinde Urfa'dan milletvekilliğine getirildi. Milletvekilliği 1946'da sona erdi. 1941 - 1945 arasında Halkevleri genel merkezinin çıkardığı ÜLKÜ dergisinin yönetimi ile de görevli idi. Bu dönemde Halkevleri'nin 30 kadar dergisi çıkıyordu. Bunların hepsini ÜLKÜ dergisi, yani Ahmet Kutsi Tecer yönlendiriyordu. Bu dergiler Türk halk bilgisi araştırmalarında önemli hizmetler görmüşlerdir. Ahmet Kutsi, 1943 - 1945'te C.H.P. içinde aynı zamanda «Halkevleri Bürosu Şefi» olarak da görev yapmıştır.

1946'da milletvekilliği sona erince Gazi Eğitim Enstitüsü'ne felsefe öğretmenini olarak tayin olundu. 1948'de Devlet Konservatuarı Türk edebiyatı öğretmenliğine geçti. 1949'da Paris Türk kültür ataşesi ve öğrenci müfettişi olarak görevlendirildi. 1950'de UNESCO Yürütme Komitesi Türk delegesi oldu. 1951'de yurda dönüşünde Galatasaray Lisesi edebiyat öğretmenliğine verildi. Buradaki görevini sürdürürken 1953'ten itibaren İstanbul Belediye Konservatuarı'nda tiyatro ve Türk tarihi dersleri verdi. 1957'de İstanbul Güzel Sanatlar Akademisi'nde estetik dersleri okuttu. İstanbul Üniversitesi Gazetecilik Enstitüsü'nde ve İstanbul Radyosu Eğitim Bölümü'nde de halk edebiyatı ve folklor dersleri veriyordu. 1966'da İstanbul Eğitim Enstitüsü öğretmeni iken 65 yaşını doldurduğu için yaş haddinden emekliye ayrıldı.

22 Temmuz 1967'de İstanbul'da siroz hastalığından vefât etti. Zincirlikuyu Mezarlığı'na defnedildi.

1938 doğumlu Mehmet isimli bir oğlu, bundan iki erkek torunu ve 1944 doğumlu Leylâ (Özüye) isimli bir kızı vardır.

II

ŞAHİYE'İ

Atatürk'e Bağlılık :

Ahmet Kutsi XX. yüzyılın başında dünyaya gelen nesildendir. Bu nesil, aşağı yukarı bütün dünyanın ve Türkiye'nin iç ve dış olaylar bakımından çok hareketli ve felâketli bir döneminde yetişmiştir. Felâket ve yıkım sayılan olayların yanı sıra tabiatıyla zaferler, yeniden doğuşlar ve sevinçler de vardır.

23 Temmuz 1908'de Türkiye'de II. Meşrûtiyet inkılabı gerçekleştiği zaman Ahmet Kutsi, ilk okulun ya birinci, ya ikinci sınıfında olmalıdır. 13 Nisan 1909'da «31 Mart Vak'ası» olur, 27 Nisan 1909'da bu yüzden II. Abdülhamid tahttan indirilir ve yerine V. Mehmed Reşad geçer. 29 Eylül 1911 - 15 Ekim 1912'de Türk - İtalyan Harbi vardır; daha doğrusu Türkiye'nin bir vilâyeti olan Libya'yı zaptetmek üzere İtalya, Türkiye'ye saldırmıştır. 8 Ekim 1912'de I. Balkan Harbi çıkar. Harb içinde 23 Ocak 1913'te Bâb-ı Âli Baskını denilen hükümet darbesi gerçekleştirilir. 11 Haziran 1913'te bir suikast sonucu Sadrazam Mahmud Şevket Paşa öldürülür. Bu olayın ardından İttihad ve Terakki Partisi doğrudan doğruya iktidar mevkiine gelir. 29 Haziran 1913-10 Ağustos 1913 târihleri arasında II. Balkan Harbi var-

dır. 28 Haziran 1914'de **I. Dünya Harbi** patlar ve 29 - 30 Ekim 1914'te Türkiye de harbe katılır ve 30 Ekim 1918'de **Mondros Mütârekesi** imzalanır. Osmanlı İmparatorluğu yıkılmıştır ve I. Dünya Harbi denen büyük felâketin en büyük mağduru Türk milletidir. Mütârekeyi tâkiben İstanbul başta olmak üzere Türk vatanının muhtelif parçaları I. Dünya Harbi'nin galibi olan devletler tarafından işgal edilmeye başlanır. Türk milletinin bu en elemli günlerinde Ahmet Kutsi 17 yaşında ve Kadıköy Lisesi öğrencisidir. Halkın Ziraat Okulu'ndaki yüksek öğrenimi **Mütâreke** ve **Milli Mücadele** yıllarına rastlar, mezûniyeti Milli Mücadele'nin zafer yılındadır (1922). Cumhuriyetin ilân edildiği yıl ikinci defa yüksek öğrenime başlar. Cumhuriyet idaresinin, onca yokluklar, mahrumiyetler içinde burs vererek yurt dışına gönderdiği ilk öğrencilerdendir. İnkılap yıllarında İstanbul ve Paris'te yüksek öğrenim öğrencisi, Cumhuriyet'in anlamlı 10. Yılı'nda Ankara Gazi Eğitim Enstitüsü'nde öğretmendir.

Kısaca işaret edilmeye çalışıldığı üzere, vatan ve milletimizin büyük felâketleri içinde yetişen, devletimizin yıkılışına, vatanımızın işgal edilişine şahid olan, en sonunda bir varlık - yokluk mücadelesi şeklinde çok zor şartlarda gerçekleştirilen ve bütün imkânsızlıklara rağmen çok şerefli bir zaferle noktalanan Milli Mücadelenin gurur ve sevincini tadan, Türk devletinin yeniden doğuşunun bahtiyarlığına eren bir neslin mensûbu olarak Ahmet Kutsi de nesildâşlarının büyük ekseriyeti gibi Milli Mücadele'nin başkumandanı ve Türkiye Cumhuriyeti'nin ilk cumhurbaşkanı olan **Gazi Mustafa Kemal Paşa'ya** hayrandır. Onun ilke ve inkılaplarına büyük bir hararet ve samimiyetle taraftardır. M. Kemal Paşa'nın gerçekten de «Ata Türk» olduğuna inanmıştır. Tecer ve nesli, «10. Yıl Gençliği»

diye isimlendirilebilecek, Cumhuriyet'in ilk, en samimi ve en heyecanlı genç aydınlar neslini teşkil ederler. Ahmet Kutsi Tecer bu bağlılığını ömrünün sonuna kadar da devam ettirmiştir. Cumhuriyet'in resmi görüş ve telkinlerinin dışına taşmamıştır. Atatürk ilke ve inkılapları çerçevesinde Türkiye'yi «muasır medeniyet seviyesinin üstüne çıkarmak» onun değişmez ideali olmuştur. Başkaca bir doktrin ve ideolojiye bağlanmamış, bu idealinin doğruluğundan şüphe etmemiştir.

Bu sebeple onun şahsiyetini, hizmetlerini ve san'atını bu sâbit ana çizgi - Atatürk - bağlılığı - üzerinde anlamak, yorumlamak ve değerlendirmek isâbetli olur.

«Halka Doğru» :

1911 yılından itibaren Türkiye'de Türk milliyetçiliği fikri kuvvetle etkili olmaya başlamıştır. 1913'ten itibaren bu etki devlet siyâsetinde de bârız olarak kendini hissettirecek, 1917'den sonra ise, özellikle dil, edebiyat ve kültür alanında Türkçü - milliyetçi görüşler tamamen hâkim hâle gelecektir. Bu gelişme içinde mihrak şahsiyet, değerli fikir adamı Ziya Gökalp'tır. Tecer'in yetiştiği dönemde Türk gençlerine en çok tesir eden fikir adamı da odur. Gökalp'in başlangıçta Atatürk ve Cumhuriyet inkılapçıları üzerinde ne ölçüde etki sâhibi olduğu da bilinmektedir. Onun Türkçülüğün Esasları isimli kitabı 1923'te çıkmıştır.

Gökalp'in üzerinde durduğu milliyetçi tezlerin bir özeti ve sentezi olan Türkçülüğün Esasları'nda üzerinde durulan Türkçülük ilkelerinden biri de «Halka Doğru» ilkesidir. Buna göre, o güne kadar milli kültürden mahrum olarak yetişen Türk aydınları, milli kültürün kaynağı olan halka doğru gideceklerdir. Orada yapı-

cakları nedir? «Bir taraftan halkın içine girmek, halkla beraber yaşamak, halkın kullandığı kelimelere cümlelere dikkat etmek. Söylediği atasözlerini, gelenekte yaşayan hikmetleri işitmek. Düşünüşündeki tarzı, duyusundaki uslûbu tesbit etmek. Şiirini, mûsikisini dinleyerek, raksını, oyunlarını seyretmek. Dini hayatına, ahlâkî duygularına nüfûz etmek. Giyinişinde, evinin mimarisinde, mobilyalarının sâdeliğindeki güzellikleri tadabilmek. Bundan başka, halkın masallarını, fıkralarını, menkıbelerini, «tandırname» adı verilen eski töreden kalma inanışları öğrenmek. Halk kitaplarını okumak. Korkut Ata'dan başlayarak âşık kitaplarını, Yunus Emre'den başlayarak tekke ilâhilerini, Nasreddin Hoca'dan başlayarak halk nüktecilğini, çocukluğumuzda seyrettiğimiz Karagöz'le orta oyununu aramak bulmak lâzım. Halkın cenknâmeler okunan/ eski kahvelelerini, ramazan gecelerini, cuma ârifânelerini, çocukların her yıl sabırsızlıkla bekledikleri coşkun bayramlarını yeniden diriltmek canlandırmak lâzım. Halkın sanat eserlerini toplayarak millî müzeler vücûda getirmek lâzım. İşte Türk milletinin seçkinleri, ancak uzun müddet halkın bu millî kültür müzeleri ve mektepleri içinde yaşadıkten ve ruhları tamamiyle Türk kültürü ile dolduktan sonradır ki millileşmek imkânına kavuşurlar. Rusların en büyük şâiri olan Puşkin bu sûretle millileştiği içindir ki, gerçekten millî şâir oldu. Dante, Petrark, Jean Jacques Rousseau, Goethe, Schiller, D'Annunzio gibi millî şâirler hep halktan aldıkları kuvvetler sayesinde sanat dâhileri oldular.»

«Tamamiyle halka doğru gitmiş olmak için halkın içinde yaşayarak ondan millî kültürü tamamiyle almaları lâzımdır. Bunun için yalnız bir çâre vardır ki o da Türkçü gençlerin öğretmenlikle köylere gitmesidir. Yaşlı olanlar da hiç olmazsa Anadolu'nun iç şe-

hirlerine gitmelidirler. Osmanlı seçkinleri, ancak tamamiyle halk kültürünü aldıktan sonradır ki milli seçkinler hâline geleceklerdir.

Halka doğru gitmenin ikinci vazifesi de halka medeniyet götürmektir. Çünkü halkta medeniyet yoktur. Seçkinlerse medeniyetin anahtarlarına sahiptir.» (x)

İşte bu satırlar, Ahmet Kutsi Tecer'in hayatı boyunca girdiği giriştiği mesleki ve kültürel çalışmalarının âdetâ bir programı gibidir. Tecer, mesleki sosyal ve kültürel çalışmalarında bu programa vazgeçilmez bir direktif gibi uymuştur. Bolu'da çıkan Dertli gazetesinde yayımlanan ilk yazısında : «Ben ömrümün sonuna kadar Anadolu'yu dinleyeceğim ve onun sesini dinletmeye çalışacağım» diyordu. 18 yaşında bir genç olarak ifâde ettiği bu ahbine kendi tarzı içerisinde gerçekten de sonuna kadar sâdık kalmış sayılır 1939'da Kalem dergisinin 9. sayısında folklor gezilerinden birini anlatırken : «Halkın mahrem hayatı içine girmek suretiyle zevklerini, yaşayışını, ananelerimizi öğrenmiş oluruz. Kadın, erkek, genç, ihtiyar ... zümreler arasındaki hayatın dâimi kaynaşmasını böylece kavrarız» diyordu. 1944'te Ülkü'de çıkan bir yazısında ise: «Bilgisizi bilgilendirelim, şehri köye, köyü şehre getirelim; tıpkı tımar zeâmet zamanlarında olduğu gibi köy ve şehir diye bir ayrılık olmasın» cümlelerini okuyoruz. Bu satırların, bu cümlelerin Ziya Gökalp'ın «Halka Doğru» ilkesine ne derece mutabık olduğu ise her okuyanın anlıyabileceği kadar açıktır.

(x) Ziya Gökalp, *Türkçülüğün Esasları*, 1000 Temel Eser Serisi 21. kitap 47, 48, 51. sayfalar, M.E. Basımevi, İstanbul, 1970.

Mizacı :

Ahmet Kutsi Tecer, çevresinde saygı uyandıran «şahsiyet ve karakter sâhibi» bir insandır. Dâimâ ölçülü ve temkinlidir. Alçak gönüllü, mahcub tabiatlı, medhedilmekten hoşlanmıyan, hassas ve içe kapanık bir «beyefendi»dir. Sabırlı ve müsâmahalıdır. İyilik yapar ve iyiliği teşvik eder. Her zaman için etrafına faydalı olacak bir şeyler yapabilmek gayreti içindedir. Çok düşünür, alçak sesle ve az konuşur. Çocuk yaşından itibaren ömrünün sonuna kadar çok okumuştur. Türkçeden başka Arabça, Farsça, İngilizce, Fransızca bilir. Tanzimat devri aydınlarını hatırlatan bir kültür adamı ve kültürlü adamdır.

Çalışma ve İlgi Alanları :

a) Öğretmen ve İdareci

Ahmet Kutsi Tecer'in asıl mesleği öğretmenliktir. Ömrü boyunca esas itibariyle öğretmenlik yapmış ve bu meslekten emekli olmuştur. Memleketin muhtelif orta ve yüksek dereceli okullarında Türkçe (edebiyat kompozisyon) felsefe, tarih, tiyatro, estetik gibi çeşitli kültür dersleri okutmuştur.

Öğrencilerinin anlattığına ve şahsiyetinin genel yapısından anlaşıldığına göre Tecer, son derece ciddi, otoriter, saygı telkin eden, sabırlı ve tahammüllü, mesleğini seven bir öğretmendir. Öğrencilerine ve çevresine faydalı olmak için hiçbir zahmetten kaçmaz. Otoritesi, şahsiyetinin vekarından, geniş ve sağlam kültüründen, çevresine gösterdiği saygı ve sevgiden kaynaklanır.

Öğretmenliğe bağlı olarak milli eğitim müdürlüğü, yüksek öğretim şube müdürlüğü, Talim Terbiye

üyeliği, kültür ataşeliği ve öğrenci müfettişliği gibi eğitim idareciliği görevlerinde de bulundu. Bütün bu görevlerinde son derece ciddi, vazifesine bağlı, kendisine işi düşen kimselere karşı hiçbir ayırım yapmaksızın saygılı ve müsâmahalı, memleket sever bir insan olduğu muhakkaktır.

b) Milletvekili

1 yıl Adana, 4 yıl Urfa milletvekilliği yaptı. Ancak bu, onu bir politikacı olarak görmeye sebep teşkil etmez. O dönemin şartları içersinde milletvekilliğini de Tecer için bir nevi memuriyet saymak yerinde olur. Nitekim, daha sonraları politikaya hiç hevesi ve ilgisi görülmemiştir.

c) Halkevci

Tecer, Halkevleri'nin ve Türk Dil Kurumu'nun üyesi idi. Bunlar birer dernek olmakla beraber, yine o dönemin kendine mahsus şartları içersinde «resmi müsaade ve himayeye mazhar», «yarı resmi» kuruluşlardı ve belli başlı aydınların buralarda rol ve görev üstlenmeleri tabii olmanın ötesinde kaçınılmazdı. Nitekim Tecer 1942 - 1945 yıllarında Urfa milletvekili sıfatıyla ve partinin verdiği bir görev olarak «Halkevleri Bürosu Şefliği» yapmıştır.

Mamafih, samimi bir halkçı olan ve Ziya Gökalp'ın «Halka Doğru» ilkesine samimiyetle bağlı bulunan Tecer için halkevcilik sadece resmi bir mensûbiyet ve meşguliyet sayılamaz. O kendi yapısı ve anlayışı gereği halkçı çalışmaların bir gönüllüsü idi. Bu bakımdan bir parti faaliyeti olmasının dışında halkevciliğin doğru ve faydalı bir yolda hizmet vermesine gayret edenlerin başında Tecer gelir. Ona göre Halkevleri

halkla aydınların buluştukları, kaynaştıkları, mânevî alış verişte bulundukları, birbirini eğitip yetiştirdikleri birer ocaktı. Tecer'in Halkevleri ile ilgisi ve bağlantısı ölümüne kadar devam etmiştir.

ç) UNESCO'da

1948 yılında Milli Eğitim Bakanlığı'nca teşkil edilen 12 kişilik UNESCO (Birleşmiş Milletler Eğitim Bilim Kültür Teşkilâtı) milli komitesinde Ahmed Kutsi Tecer de vardı. Bu komite geçici idi, yönetmeliği hazırlanarak dâimi hâle geldikten sonra da Tecer'in üyeliği ölümüne kadar devam etmiştir. Bu teşkilâtın muhtelif konferans ve kongrelerinde Türkiye'yi temsil ediyordu. Bazı üst yönetim organları ile komisyonlarında da görev yaptı. *Turkey Arcient Miniatures* (Paris 1961) (Türk Minyatürleri Albümü) isimli UNESCO yayını büyük boy kitabın hazırlanışında emeği geçenlerdendir.

d) Folklorcu

Ahmet Kutsi Tecer, bir folklor ve halk edebiyatı araştırmacısı, şâir ve tiyatro yazarıdır. Şöhretini sağlayan ve ismini unutulmazlar arasına katan onun bu folklorcu ve sanatçı yönüdür. Şimdi onun folklor ve halk edebiyatı araştırmalarını da bu bölümde özetledikten sonra sanatçı kişiliğini ayrı bir bölümde ele alacağız.

Ahmet Kutsi, Paris'te öğrenci iken Milli Kütüphane'de bazı Türkçe eski kitapları karıştırmak imkânını da bulmuştu. Bunlardan S.T. 109 numara ile kayıtlı 11 Kânunusâni 1872 târihli bir elyazması şâirler mecmuasının 14' sayfasında Köroğlu'na ait iki şiir görmüştü. Bu şiirlerde Özdemiroğlu Osman Paşa'nın İran - Kuzey Azerbaycan fetihlerinden bahsedilmektedir.

Aynı kütüphanede fond tu, re 126 numara ile kayıtlı bir yazmada da Cezayir'e giden yeniçeri şâirlerinin şiirleri vardır. 43. sayfadan başlayan bu şiirler 14 manzumedir. İlk 4 manzumenin şâiri belli değildir, 5. si Karacaoğlu'nın bir koşmasıdır. Diğerleri Çırpanlı (4), Armudlu (1), Kul Çulha (2), Geda Muslu (2) isimli (veya mahlaslı) şâirlere âittir. Bunlar bilinen en eski «Cezayir Şairleri»dir.

Ahmet Kutsi, 1928'de İstanbul'da felsefe öğrenimini tamamlamak üzere ikinci defa öğrenci iken bu araştırmalarını Ziyaeddin Fahri' (Fındıkoğlu)'nin sorumluluğunda Halk Bilgisi Derneği tarafından çıkarılan Halk Bilgisi Mecmuası'nda yayımladı. Böylece, Osman Paşa (öl: 1585)'nin gazâlarına iştirak etmiş bir şâir Koroğlu'nun mevcudiyetini haber vermiş ve XV. yüzyıl sonları ile XVI. yüzyılda Cezayir'de yaşamış en eski Türk şairlerini tanıtmış oluyordu. Onun bu keşiflerini Prof. Fuad Köprülü Türk Saz Şairleri isimli eserinin birinci cildinde (1930) ve Cezayir Halk Şairleri makalesinde zikreder. Genç bir aydın ve araştırmacı için bu yazıları yayımlamış olmak ve Prof. Köprülü'nün eserinde kaynak ve delil gösterilmek çok büyük onur ve itibardı. Tecer işe bu onur ve itibarla başladı.

Sivas'a geldiği zaman orada folklor ve halk edebiyatımızın canlı bir kaynağına düştüğünü kısa zamanda anladı. Meslekdaşı Edebiyat Öğretmeni Vehbi Cem (Aşkun) ve Müzik Öğretmeni Muzaffer (Sarısözen) Beylerle birlikte bu renkli, hareketli, sazlı sözlü âleme daldı. Kısa bir süre sonra maarif müdürü de olmuştu. Bütün imkânlarını kullanarak Sivas çevresini halkbilgisi araştırmaları bakımından taradı, tarattı. Halkevleri ve Halkodaları vasıtasıyla bu yöreyi teşkilâtlandırdı.

5 - 6 - 7 Kasım 1931'de Halk Şairleri Bayramı'nı düzenlediler. Bu şenliğe Sivas yöresinde yaşayan 14 halk şairi katıldı. Bunlar : Suzâni, Yarım Ali, Ali, Revâni, Süleyman (Fahri), San'atî, Talebî (Bektaş), Veyssel, Ruhsatî, Meslekî, Karşî Mehmet, Ağa Dayı, Müştak, Yusuf idiler. Şenlik içinde yapılan bir müsabakada Âşık Veysel birinci oldu. 1932'de daha önce de işâret olunduğu gibi «Halk Şairlerini Koruma Derneği»ni kurdu ve Sivas Halk Şairleri Bayramı isimli broşürü çıkardı. Bu broşürde maksadını şöyle açıklıyordu : «Cumhuriyet Türkiye'si Maârif'i, okuma yazma yurt ve medeniyet bilgisi yayma hususunda durmadan çalışmaktadır. Umumi maârife (genel kültüre), halk terbiyesine (eğitimine) verilen bu büyük ehemmiyeti (önemi) bilhassa (özellikle) zikrederiz. Bununla birlikte uyanık gençlik bu büyük milli hamleyi bütün ehemmiyetiyle karşılamalı ve bu idealin tahakkuku için uğraşmalıdır. İşte Halk Şairleri Koruma Derneği'nin kurulmasının mühim âmillerinden birisi de budur. O halde Halk Şairleri Koruma Derneği, bir halk terbiyesi (eğitimi) müessesesidir. Burada takib edilen gaye bilhassa geniş halk kütlesi ile fikir hayatımızın umumi bağlarını birleştirmek, münevver kütle ile geniş kütle arasını doldurmak : Bunu tahakkuk ettirmek için de halk dili, halk nağmeleri, halk edebiyatı, halk ananeleri (gelenekleri) ile münevver adamın medeni bilgilerini birbirine kaynaştırmak, mezcetmektir.

İşte bu maksatlardır ki, Halk Şairleri Koruma Derneği bir yandan köy ve halk içinden süzülüp gelen eserleri umûma teşhîr ederken bugünün güzel Türkçesi ile yazan muharrirlerin (yazarların) eserlerini de köye ve köylüye tanıttıracak, Türk gençliğinin medeni idealini halk ve köylüye de aşılıyacaktır.»

Tecer'in bu teşebbüs ve faaliyetleri o günkü Tür-

kiye'nin resmi ideallerine de uygundu. Bu sebeble hem resmi teşvik ve destek gördü, hem de kamuoyunca ilgi ve rağbetle karşılandı. Daha önce köyleri ve yöreleri dışında kimsenin tanımadığı halk şairleri gün ışığına çıkmış oldular; büyük şehirlerde etkili ve yetkili kişilerle aydınların önünde çalıp çağırdılar. Ülke çapında tanınmanın kapısı önlerinde açılmıştı. Meselâ Veysel, bu sâyede tanınmış ve kaabiliyetini gerçekleştirmek imkânını bulmuştur. Tecer Ankara'ya geldikten sonra Veysel onu gelip Ankara'da da bulmuş ve Tecer'den ilgi ve himâye görmüştür.

Muzaffer Sarısözen'i Sivas'tan Ankara'ya getirtip radyoda ve konservatuvarda vazife almasını sağlayan, bu yolla Batı müziği konservatuarı olan Devlet Konservatuarı'na halk müziğimizi sokan da Ahmet Kutisi Tecer'dir.

Milletvekili ve C.H.P.'nin Halkevleri Bürosu Şefi olarak Ülkü dergisinin başında idi. Halkevleri'nin çıkardığı 30 kadar dergiyi de Ülkü'nün örneğinde yönlendiriyordu. Gerek Ülkü, gerekse Halkevleri'nin çıkardığı öbür dergiler Türk halkbilgisi araştırmalarında mühim hizmetler görmüşlerdir. Tanınmış, tanınmamış birçok araştırmacı halk edebiyatı, halk müziği, halk oyunları, halk tiyatrosu, halk sanatları, çeşitli halk âdet ve gelenekleri gibi kaynağı halkımız olan birçok dalda araştırmalar, incelemeler yapmış ve elde ettikleri sonuçları bu dergilerde yayımlamak imkânını bulmuşlar, bu çerçevede teşvik ve destek görmüşlerdir.

Tacer'in kendisi en çok köy temsilleri ve oyunları türkülerle ilgilenmiştir. Köyleri dolaşarak oyunları seyretmiş ve resimlerini çekmiştir. Bu konuda konferansları, makaleleri ve Köylü Temsilleri (1940) isimli bir de kitabı vardır. Bu hususta yazdıkları, söyledikleri, konu ile ilgilenenlerce ciddi ve değerli bulunmuş-

tur. Ölü Oyunu, Elekçi Oyunu, Şeytan Oyunu, Kâtib Oyunu, Ebe Oyunu, Kalaycı Oyunu, Hacca Gitme Oyunu, Tülbentçi Oyunu, İstiklâl Savaşı Oyunu, Arab Oyunu, Hortlak Oyunu, Aptal Oyunu, Kış Yarısı Merâsimi onun keşf ve tesbit ettiği köylü temsillerinden bazılarıdır.

Folklor gezilerinde yol arkadaşı Halil Bedüi Yönetken'di (1). Balıkesir, Kırklareli, Burdur, Sivas, Adapazarı, Kocaeli bu gezilerin başlıca odak noktaları idi. Bu gezilerin notları bir dizi programla Ankara Radyosu'ndan anlatılmış (1939), yapılan inceleme ve varılan sonuçlar muhtelif dergi ve gazetelerde (Kalem, Ülkü Çığır, Ulus) yayımlanmıştır. Soma'nın Tarhala köyündeki mahallî ayakkabılardan Zara civarındaki bir köyün mezarlığında gördüğü resimli mezar taşlarına, Eğin kadın kıyafetlerinden Adana dokumaları

1) Ahmet Kutsi Tecer'in Kalem Dergisi'nde çıkan yazıları, Folklor ve Halk Edebiyatı Kavramı etrafında gelişir. Aynı tarihlerde Akara Radyosu'nda yaptığı konuşmaları da yayınlayan Tecer'in Kalem'deki yazılarına burada künyeleri bakımından işaret ediyoruz.

Şiire Dair, Kalem Mecmuası, C. 1, Nu. 2, Nisan 1938.

Halk Edebiyatı ve Folklor, Kalem Mecmuası, C. 1, Nu. 3, Mayıs 1938.

Dede Korkut, Kalem Mecmuası, C. 2, Nu. 7, Aralık 1938.

Köroğlu Felsefesi, Kalem Mecmuası, C. 2, Nu. 8, Ocak 1939.

Radyo Konuşmaları, Folklor Gezintileri 1, Kalem Mecmuası, C. 2, Nu. 9, Şubat 1939.

Radyo Konuşmaları, Folklor Gezintileri II, Kalem Mecmuası, C. 2, Nu. 10, Mart 1939.

Radyo Konuşmaları, Folklor Gezintileri III, Kalem Mecmuası, C. 2, Nu. 11, Nisan 1939.

ile dokuma tezgâhlarına kadar halk kültürünün çeşitli tezahürleri onun ilgi konusu oluyor ve kamuoyuna yazılar, konuşmalar, konferanslarla tanıtılıyordu.

Milli Eğitim Bakanlığı'nca 1966'da kurulan Milli Folklor Enstitüsü dâhil, resmi, yarı resmi, gayri resmi folklorla ilgili ne gibi teşekküller kurulmuş; uzun, veya kısa ömürlü faaliyetlerde bulunmuşsa Tecer bunların hepsi ile ilgiliydi, hepsinde az çok dahli ve rolü vardı. Bir devlet kurumu olarak Milli Folklor Enstitüsü'nün kurulmasından duyduğu mutluluğu arkadaşı Cahit Öztelli'ye şu cümlelerle anlatmıştı: «Çok mes'ûdum, artık kırk yılın rü'yâsı gerçekleşti! Türk folkloru kurtuldu!»

Mucur'dan derlenen köy oyunları ile Karagöz'ün Salıncak Safası isimli oyununu Fransızcaya çevirmiştir. Avrupa Konseyi Kültür Bölümü tarafından hazırlanan Avrupa Folkloru koleksiyonunun **Avrupa Halk Tiyatrosu** adını taşıyan III. cildinde Türk Halk Tiyatrosu ile ilgili bölümü de Tecer yazmıştı. Leopold Schmid'in yönetiminde çıkan bu kitap büyük boy 506 sayfa olup 1965'te Paris'te yayımlanmıştır..

İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi İktisat ve İktisaiyat Enstitüsü'nün Sosyal Siyaset Konferansları 20. Kitap'tan ayrı basım olarak basılan **Türk Folklorunda Sosyal Mesele** (İstanbul 1969) isimli küçük broşür de Tecer'in 16 Mart 1967 tarihli konferansının metnidir.

Her yıl yapılmakta olan Erdek Şenlikleri de Tecer'in öncülük edip yerleştirdiği bir faaliyettir.

III

SANATI

A — Şairliği :

San'atçı Tecer, bir şair ve tiyatro yazarıdır. Kendi anlayışı içersinde başarılı tiyatro eserleri de yazmış olmakla beraber, şairlik onun asıl tabiatıdır. Ömrünü şair olarak yaşamış, ölümünden sonra şair olarak anılmıştır; isminin unutulmaması ve şöhretinin bir ölçüde devam ediyor olması şairliğinden dolayıdır.

İlk şiirlerini Mütäreke döneminde Dergâh (1921 - 1922) ve hemen sonraki merhalede Milli Mecmua (1924 - 1925) isimli dergilerde yayımlamış olmakla beraber 1930'dan sonra tanınmaya ve şöhreti yayılmaya başladı. İlk ve hayatta iken bastırdığı tek şiir kitabı olan Şiirler'i de 1932'de Sivas'ta çıkardı.

Tecer'in ilk şiir ve yazı denemelerini yayımlamaya başladığı Mütäreke dönemi, Milli Edebiyat Akımı'nın kesin hakimiyet sağladığı yıllardır. Şiir sahasında da Milli Edebiyat Akımı içersinde Beş Hececiler'in havası galiptir. Tecer de Milli Edebiyat anlayışına bağlı ve hece vezni ile yazan bir şair olmakla beraber Beş Hececiler'den değildir. Yaşça onlardan küçük olduğu gibi şiir tarzı da onlardan farklı idi. (Beş Hececiler'in en yaşlısı Orhan Seyfi Orhon 1890, en genci

Faruk Nâfiz Çamlıbel 1898 doğumludur.) Tecer, kendisinden 6, 7 ve 9 yaş küçük olan 7 gencin teşkil ettikleri Yedi Meş'aleciler (1928) topluluğuna da dahil olmamıştır.

«Cumhuriyet'in ilk yıllarında disiplinli bir toplum ve devlet hayatı içersinde edebiyatımız da epik, romantik, milliyetçi, inkılapçı bir edebiyattır. Memleket romantizmi, Anadolu ve halk sevgisi ve inkılap heyecanları şiirde genel hâkim temalardır. Özellikle 1930-1940 yılları arasında başını Beş Hececiler'den Fâruk Nâfiz Çamlıbel'in çektiği «memleketçi şiir» (memleket şiirleri) akımı revaçtadır. Ahmet Kutsi Tecer, şahsi-ferdi duyguları dile getiren şiirleri dışında kalan ve memleket sevgisini isleyen şiirleri ile Fâruk Nâfiz'in öncülük ettiği bu «memleketçi şiir» akımının heli başlı temsilcilerinden biri sayılır. Sahsiyetinin genel çizgilerini anlatırken «Halka Doğru» başlığı altında da işaret ettiğimiz gibi Tecer, «ömrünün sonuna kadar Anadolu'yu dinlemeye ve onun sesini dinletmeye ahdetmiş bir aydındı. Şâir ve san'atkâr olarak da bu ahde sâdık kalmıştır. Şehirlerine, ağacına, bozkırına, ırmaklarına, minarelerine, manzaralarına, havacısına, izcisine, beşikteki bebesine, işcisine, çiftçisine, bağlama çalanına, halay çekenine, toprağına, ürününe, havasına, rüzgârına, destanlar, güzellemeler, ninniler, şiirler söyleyerek Anadolu'nun sesi olmaya, Anadolu'nun sesini duyurmaya çalışmıştır. »

Onun san'at anlayışı da halkçı ve inkılapçı kişiliğinin tabii bir devamıdır: San'atın, şiirin kaynağı olarak folkloru görür. «Memleketçi şiir» anlayışını paylaşan benzerlerinden de, folklorla vakm ilişkisi ve folklor unsurlarını şiirlerinde değerlendirmesi ile ayrılır. Folklor ve halk edebiyatı şiiri ile Avrupa şiirinden bir sentez yaparak milli şiire ulaşmak ister. Soysuzluk ve

taklitçiliğe karsıdır. «Kılık kıyafet züppelerinden de san'at züppelerinden de» hoşlanmaz. «Köküne kadar milli, köküne kadar halkçı» «bize göre, bizim için roman, bizim için şiir, bizim için tiyatro»nun peşindedir. Atatürk devrinin meşhur «biz bize benzeriz» iddiasına san'atta da, sosyal hayatta da bağlıdır. «Cihanşümül fikir ve san'at âlemine karışabilmek için kendi payımızı ortaya koymak lâzımdır. Buna ancak yukarda da söylediğimiz gibi - beşeri tecrübelere kendi mânevîyatımızı, ruhumuzu katmak suretiyle muvaffak olabiliriz.» (Görüş, 1. sayı, 1930).

Dilde de Milli Edebiyat Akımı'nın «canlı dil», «yaşayan Türkçe» anlayışına kesin bir inanca bağlıdır ve bu bakımdan benimsediği tek örnek ve ölçü halk dilidir. Bu doğru ölçüsünden dolayı Türk Dil Kurumu üyesi olduğu halde bu kurumun son yıllarında yaptığı aşırı uydurma dılcılığa itibar etmedi. Canlı ve tabii Türkçeden ayrıldı.

* Dili tabii ve canlı olduğu gibi, üslubu da yalın ve yapmacıksızdır. Halk edebiyatında ve folklorda şiirle mûsikinin kaynaşmış olduğuna, birbirine vaslandığına ve birbirini taşıyıp yaşattığına dikkat etmişti. Bu bakımdan Tecer'in mısralarında da Nihad Sami Banarlı'nın da işaret ettiği gibi «hafif sesli bir mûsikinin güzel terennümleri duyulur». Güçlü bir lirik şairdir. Kendine mahsus bir romantizmi, hüznünlü bir hassâsiyeti vardır. Türk dili ile şiir söylemenin sırrını keşfetmiş, Türkçe şiirin ruhuna ermişti. Hepsi aynı değerde olmamakla beraber zevkli ve zarif manzumeler yazmıştır.

Memleket şiirleri dışında kalan manzumelerinde ferdi temaları işlemiştir. Bunlar daha çok aşk, tabiat, hayat, ölüm temaları etrafında şiirlerdir. Gerek bu şiirlerinde, gerekse en gerçekçi olanları da dahil mem-

leket şiirlerinde karamsar ve kötümser değildir ve bazı Marksist edebiyatçıların gerçekçilik adına yaptıkları gibi kötümserlik ve karamsarlık aşamaz.

Vezin olarak sonuna kadar sebatla hece-veznini kullanmıştır. En çok tercih ettiği kalıp 8 + 5 = 11'li kalıptır. 7 + 7 = 14'lü ve duraksız 8'li kalıpları da sıkça kullanır. Bir manzumede değişik kalıplar kullandığı da olur.

Şekil olarak dördlükleri (4 mısralık kıt'alar) kullanır. Dördlüklerle kurulan şiirleri genel olarak koşma tarzında kafiyelenirler. Serbest müstezad şeklinde yazılmış birkaç şiiri de vardır. Uzun şiirlerinde beyit tarzında kafiyelemeyi uygun görmüştür.

Kafiye onun şiirinde vaz geçilmez bir unsurdur. Türkçenin geçmiş bütün şiir tecrübesinde de esasen kafiye vardır. Halk ve folklor şiiriyle hemhal bir şair sıfatıyla Tecer tabii olarak kulak için kafiye arıyordu. Göz için kafiye de Divan Edebiyatı'mızda kullanılan ve müsamaha edilen bir anlayıştı.

Vezni, kafiyesi, şekli ile şiirin klasik ölçülerine bağlı olan Tecer, 1941'de ortaya çıkan «Garipçiler» veya «Birinci Yeni» denilen topluluğun şiir anlayışına karşı çıkmıştır. (Garipçiler: Orhan Veli Kanık, Melih Cevdet Anday, Oktay Rifat Horozcu).

Ahmet Kutsi Tecer'in sevdiği ve etkilendiği şairler arasında Fransız edebiyatından Baudelaire (1821 - 1867), Divan Edebiyatımızdan Euzûlî (ö: 1556), Halk Edebiyatımızdan Köroğlu (XVI. yy.), Dadaloğlu (XIX. yy.), yenilerden Yahya Kemal Beyatlı (1884 - 1958), yâşlılarından Ahmet Hamdi Tanpınar (1901 1962) sayılabilir.

Büyük edib ve yazar Peyâmî Sefâ'nın «edebiyatımızın en ince şairi» diye iltifat ettiği Ahmet Kutsi Tecer, en büyükler arasında ve en ön safta olmasa bile

adı Türkçe ile sonsuza kadar yaşıyacak ve kendi türünde örneklik görevini hakkıyla yapacak şairlerdendir.

Küçük boy 32 sayfa, 21 şiir ihtiva eden Şiirler (Sivas, Kâmil Matbaası, 1932) dışında hayatta iken şiir kitabı bastırmayan Tecer'in 9 şiiri (5'i ilk defa orada olmak üzere) Zahir Güvemli'nin Beş Mevsim (Gen. Matbaa, İstanbul, 1957) adlı küçük antolojisinde çıktı. İş Bankası Kültür Yayınları arasında çıkan Ahmet Kutsi Tecer Kişiliği, Sanat Anlayışı ve Tüm Şiirleri, (Ankara 1980) isimli kitap ilk defa bütün şiirleri bir arada yayımlanmış oldu. Bu kitabı hazırlayan Vecihi Timuroğlu, şairin kızı Leylâ Hanım (Özüye)'in de yardımı ile «yayımlanmamış ve tamamlanmamış şiirleriyle birlikte» bütün şiirlerin bu kitapta toplanmış olduğunu belirtiyor.

Biz bu kitapta, şairin kişiliğini çeşitli yönleriyle gösterecek her tür şiirinden örnekler olmasına dikkat ederek bir seçme yaptık.

B — Tiyatro Yazarlığı :

Tecer'in meşgul olup eser verdiği ikinci san'at dalı tiyatrodur. Yazarın sağlığında kamuoyunca bilinen 5 tiyatro eseri vardı : Koçyiğit Köroğlu, Köşebaşı, Bir Pazar Günü, Yazılan Bozulmaz, Satılık Ev. Bunlardan ilk üçü basılmış, sonraki ikisi ise sâdece oynanmış, fakat basılmamıştır. Bunlardan başka basılmamış ve oynanmamış 6 eseri daha vardır : Yüzük Oyunu, Ömür Yolu, Arkadaş Hatırı, Avşarlar, Didonlar, Sunalar.

Daha önce işaret edildiği gibi Tecer'in folklor araştırmaları sırasında özel ilgi gösterdiği bir alan köylü temsilleri ve oyunları idi. 1940'da Köylü Temsilleri adıyla bir de kitap yayımlamıştı. Şiirde olduğu gibi ti-

yatroda da folkloru yaslanmak gerektiği kanaatinde idi. Hemen bütün san'atlar gibi tiyatrunun da kaynağının halkda - köylde olduğuna inanmıştı. Köylü temsilleri hakkında şöyle diyordu :

« ... Bugüne kadar folklorun diğer kısımlarına mukabil bu kısmı hemen hiçbir ciddi tetkik zemini olmamıştır. Bu muannid (inatçı) ihmlin âdetâ şöyle bir mnsı var : Bizim folklorumuzda dramatik maddeler yok. Halbuki şimdi bol bol vereceğimiz örneklerle sâbit olacağı gibi bundan daha büyük bir yanlış olamaz. Her ne kadar mzide —muhtelif millerle— inkişf etmiş (gelişmiş) bir köylü sahnemiz, bir tiyatromuz, bir dramımız yoksa da Türk drminin inkişf etmemiş (gelişmemiş, işlenmemiş) kaynakları hâlâ grl grl ağlamaktadır.» (Köylü Temsilleri, 10).

«Bunlar çok defa kısa birer oyun taslağından ibrettir, ama tulat tiyatrosunda da olduğu gibi oyun çıkartmak kaabiliyetinde olan kimseler işin bu kadarı da yeter. Onlar bu taslaklardan beğendiklerini ister olduğu gibi, ister kendileri de birçok yeni şeyler katarak ele alınca ne oyunlar yaratabilirler. (Süleyman Kazmaz'ın Köy Tiyatrosu, Ulus Basımevi, 1950 isimli kitabına yazdığı nszden).

Tecer'in tiyatro merakı çok küçük yaşlarda başlamış. Daha ilk ve orta okul yıllarında Kırklareli'nde arkadaşları ile birlikte kendisinin idaresinde çeşitli temsili oyunlar oynarlarmış. İstanbul'a geldikten sonra şehzdebaş'ında gördüğü oyunlardan örnek ve ilham alarak piyes yazmayı denemiş. Lise yıllarına ait  piyes denemesi olduğunu ifâde etmiştir. 1925'te Paris'e gönderilince orada Fransız tiyatrosunu, dolayısıyla da modern Avrupa tiyatrosunu tanımış oldu. Yurda döndükten sonra, Ziya Gökalp'ın hemen bütün ağdaş milli san'atlar işin koyduğu ölçüye ve usle uya-

rak Batı tekniği ile folklorun ve halk malzemesinin işlenmesinden «milli tiyatro»ya ulaşmak istedi. Edebiyatımızda Batı tekniği ile yazılmış bilinen ilk eser olan Şinasi'nin Şâir Evlenmesi de esasen bu modelde bir eserdir. Bir evlenme vak'ası etrafında bir mahalleden görüntüler veriyor ve geleneksel seyirlik oyunlarımız olan ortaoyunu ile karagözün komik unsurlarını kullanıyordu. Tecer, Şinasi'den 80 yıl sonra aynı tarzı canlandırmak istemiş ve bunda başarılı da olmuştur.

Basım târihi bakımından bilinen en eski eseri Koçyiğit Köroğlu'dur, 1 Ekim 1941 - 1 Mart 1942'de Ülkü dergisinde tefrika edilmiştir; demek oluyor ki bu eserin yazılışı yazarın köy temsilleri ile kesif olarak ilgilendiği yıllara rastlamaktadır. Oynanan ilk piyesi, köy hayatına eğilen ve kader temasını işleyen 1 perdelik Yazılan Bozulmaz (Ankara, 1946), sonuncusu ise 1961'de İstanbul'da oynanan Satılık Ev'dir.

Yazarı, Türk tiyatro edebiyatında isim sahibi yapan ve 11 piyesinin en başarılısı olan Köşebaşı'dır. Bu oyun Türk tiyatro edebiyatının klasiklerinden sayılmaktadır. İlk defa 27 Ekim 1947'de Ankara'da Devlet Konservatuarı Deneme Sahnesi (Küçük Tiyatro)nde oynanmıştı. Başında Ertuğrul Muhsin'in bulunduğu Devlet Tiyatroları o mevsimi bu oyunla açmıştı.

Vak'ası o yıllar İstanbul'unun Rüstem Paşa semtinde geçen Köşebaşı için Tecer şunları söylüyor :

«Ortaoyununun tiyatro bakımından özellikleri bana Köşebaşı'nda ondan faydalanmayı ilham etti. Ortaoyunu biraz da İstanbul demektir. Köşebaşı'nda ortaoyunu varsa, bu da Rüstem Paşa'nın İstanbul'da bir mahalle olmasından başka nedir?

Köşebaşı bir hayat dilimidir; ama bir ferdin hayatının ifâdesi değil, bir mahallenin hayatının ifâdesidir. Oyun sokakta geçer. Eserin asıl kahramanı mahalle-

dir.» (Köşebaşı Üzerine, Küçük Tiyatro Dergisi, Aralık 1947 ve Devlet Tiyatrosu Dergisi Ocak 1966) Köşebaşı'nın ilk temsilini seyrettikten sonra Küçük Tiyatro Dergisi'nin yukarda belirtilen sayısında Ahmet Hamdi Tanpınar da şu değerlendirmeyi yapıyordu :

«Köşebaşı nedir? Bir semtin gündelik hayatı, bir mahallenin 24 saati. Hepimizin birden dokuduğumuz o büyük hayat kumaşının her sabah tezgâhtan alınan parçaları. Sonra insan ruhuna bakış. Sonra insan kaderi üzerinde düşünme. Sonra Türkçeyi halkın ağzından bir tekne de yoğurma, ondan yepyeni bir tertip meydana getirme. İşarete benzeyen konuşmalar, süküta benzeyen işaretler ve onların aralığından ebedi yüzü ile hayatın kendisi. Üstelik bu bizim hayatımız, İstanbul'un bir köşesinin hayatı.

.....

İşte bizim sahnemiz, işte bizim tiyatromuz. Köşebaşı bence, Türk tiyatrosunun kendi kendini bulma yolunda attığı kuvvetli bir adımdır.»

Köşebaşı The Neighbourhood adıyla Nüvit Özdoğan tarafından İngilizceye de çevrilmiştir (1964).

Doç. Dr. Sevdâ Şener'in bu eser hakkındaki hükmü de şu :

Geleneksel tiyatromuzdan esinlenerek yazılmış olan ve çağdaş Türk tiyatro edebiyatı içinde önemli bir yeri bulunan oyunlardan biri, 'Ahmet Kutsi Tecer'in Köşebaşı adlı oyunudur.» (Ahmet Kutsi Tecer'in Köşebaşı Adlı Oyunu ve Türk Tiyatrosunun Ayırıcı Özellikleri, Ankara Basım ve Ciltevi, Ankara, 1973).

Yazarın ikinci başarılı eseri Koçyiğit Köroğlu ise bir destan-piyeştir. Konusunu meşhur Köroğlu destânı hikâyesinden alır. Fâruk Nâfiz Çamlıbel'in Orta Asya'dan göç konusundan mülhem Akın ve Özyurt isimli manzum destânı piyeslerini örnek almış olmakla be-

raber, manzum değil mensur yazılmıştır (yalnız ba-
şındaki Prolog manzumdur) ve vak'a Orta Asya'da
değil Anadolu'da geçer. «Hikâyelerde çok zaman le-
vend veya celâli tipi gibi canlandırılan Koroğlu bura-
da yer yer şövalye tipinde, ahlâk ve fazilet örneği, li-
rik, hassasiyet sahibi, mütefekkir bir insan olarak ya-
şatılır.» «Zaman Oğuzlar'ın İslâm'a girmelerinden az
önceki bir çağa kadar yaklaştırılmıştır» (Koçyiğit Kör-
oğlu, 1000 Temel Eser 7, İstanbul 1969, Oyun Üzerine
Notlar) Eserin kanevasım Koroğlu - Bolu Beyi mücâ-
delesini teşkil eder.

Bilinen 5 eseri içinde Köşebaşı, Koçyiğit Koroğlu
ve bunlardan sonra Satılık Ev yazara Türk tiyatro
edebiyatı içinde bir yer sağlamaya kâfi gelmiştir. Di-
ğer eserleri bunlardan fazla veya bunlar ölçüsünde bir
değer ifade etmemektedir.

IV

KISA BİBLİYOGRAFYA

- 1 — Türk Ansiklopedisi, XXXI. C., Tecer, Ahmet Kutsi (Kenan Akyüz)
- 2 — Türk Ansiklopedisi, XXXII. C., Türk Edebiyatı Yeni (Kenan Akyüz)
- 3 — Yeni Türk Ansiklopedisi, 10. C., Tecer, Ahmet Kutsi (Ayvaz Gökdemir)
- 4 — Yeni Türk Ansiklopedisi, 11. C., Türk Edebiyatı (Ayvaz Gökdemir)
- 5 — Behçet Necatigil, Edebiyatımızda İsimler Sözlüğü, 10. baskı.
- 6 — Nihad Sami Banarlı, Resimli Türk Edebiyatı Tarihi, 1257. s.
- 7 — Ahmet Kabaklı, Türk Edebiyatı, 3. C., 230. s.
- 8 — Mehmet Kaplan, Cumhuriyet Devri Türk Şiiri, M. E. Basımevi, İstanbul 1973, 49-54. s.
- 9 — Zahir Güvemli, Beş Mevsim, Yeni Matbaa, İstanbul 1957.
- 10 — Doç. Dr. Sevdâ Şener, Ahmet Kutsi Tecer'in Köşebaşı Adlı Oyunu ve Türk Tiyatrosunun Ayırıcı Özellikleri, Ankara Basım ve Cilt Evi, Ankara, 1973.
- 11 — Türk Folklor Araştırmaları Dergisi, Ahmet Kutsi Tecer Özel Sayısı, 218. sayı, 1 Eylül 1967.
- 12 — Varlık Dergisi 699. ve 700. sayıları, 1 Ağustos, 15 Ağustos 1967.

13 — Vehici Timuroğlu, Ahmet Kutsi Tecer, Kişiliği, Sanat Anlayışı ve Tüm Şiirleri, Türkiye İş Bankası A. Ş. Kültür Yayınları, Yonca Matbaası, Ankara 1980.

14 — Müşerref Yılmaz, Ahmet Kutsi Tecer, Hayaatı, - Sanatı - Eserleri, 1968.

DTCF Türk Dili ve Edebiyatı, Böl. Lisans Tezi, Basılmamış)

Müşerref Yılmaz'ın tezinde Ahmet Kutsi Tecer'in 167 makalesinin yeri gösterilmiş ve muhtelif dergi ve gazetelerde çıkan Tecer hakkındaki makalelerin de bir listesi verilmiştir.

V

ŞİİRLER

NOLA?

Yine gönlüm karmakarış
Tutmaz oldu elim bir iş
Köydeki sabana eriş
Nola hey elim nola?

Gönlümüz uymuş havaya
Sen de kanat ol yuvaya
Göçelim köye, yaylaya
Nola hey gülüm nola?

Karşı dağlardan aş, yitir
Bizi yurdumuza yetir
Dönme geriye al götür
Nola hey yolum nola?

Gariplik boynumu üzer
Ayrılık bağrımı ezer
Köyün altında bir mezar
Nola hey ölüm nola?

Tecer'im sözlerin hoştur
Dilin dertli, gözün yaşlır
Söyle, söyle halkı coştur
Nola hey dilim nola?

AGAÇ

Tanpınar'a, sevgiyle.

Denizler, ormanlar, dağlar ötesi,
İç Anadolu'nun boz bir tepesi,
İsimsiz, belirsiz, uzak bir yamaç.
Yamacın üstünde yalnız bir ağaç,
Bir ardıç... ne bir köy, ne bir ev, ne yol,
Fırtınaları bol, rüzgârları bol.
Ne yakın bir koyak, söğütlü bir öz,
Ne civar bir koru, ne pınar, ne göz,
Uzakta, yüzlerle saat uzakta,
En yakın ormanlar bile bir nokta.

Dünyaya adını veren bütünde,
Yaman bir kaderin yükü gönlünde,
Bunalır, kıvrılır ağaç kaygıdan.
Onu ne mevsimler anlar, ne zaman,
Kendi gölgesidir yine ona eş.
Ne yağmurlar, ne rüzgârlar, ne güneş,
Tanrılar elini ona uzatmaz,
Yine bahar geçti, yine geldi yaz,
Ve haziran, yine bir gündönümü...
Fecir ağarırken ağaç göründü.

Bol güneşe susuz, yağmurlara aç,
Ufuklara dalgın bakan bu ağaç,
Bu münzevi artık geceden çıktı.
Ona hülyaların yolu açıktı,
Başucunda engin ve yüzbinlerce,
Yıldızlarla süslü uzun bir gece
Vardı, şimdi artık onları bir bir
Olgun meyve gibi devşirdi fecir.
Uyandı, her taraf artık uyandı,
Tabiat bir derin sesle çalkandı.

Ey sabah, ey yeni günün eşiği!
Ey ılık! Zamanın, günün beşiği.
Bir burçtan bir burca hızı mevsimin
Ansızın beni de titretti demin,
İçimde uyandı şüphenin sesi:
Nerdeyim? Bu çıplak tepe neresi?
Neresi bu yamaç, kayan şu toprak?
Ben kimim, bu ağaç, bu kökten ayak?
Varlığın yoklukla birleştiği yer
Neresi, bir bozkır değilse eller?

Uzakta bir yağmur çiti ardında
Çakan şimşeklerin parıltısında,
Kükreyen ya bir koç, ya yoz bir boğa.
Ya yılan, ya yengeç, ya kaplumbağa,
Hangi uzak burca kaçıyor gece?
Ve boran örtüyor dağ gittikçe.
Ya yenik bir putun feryadı bunlar,
Ya yenen bir devin sesi bu çingar,
Bu gülüş, bu çığlık, bu yaz şenliği...
Bu mudur bir yeni günün eşiği?

Çık güneş, tepede keyfince gerin.
Bütün yıldızlarla sinen gecenin
Ardından, kararsız, kayan şu yamaç.
Düğümlenen bu diz benim, ben ağaç!
Burada bir ömür bekleyeceğim.
Belki yapraklarım solar, çiçeğim
Savrulur, çürütür gövdeyi zaman.
Ne çıkar? Sen hemen doğ uzaklardan,
Fecirden öğleye doğru inerek
Gel güneş, gel umut, gel gerinerek!

—O kim oturduğu yerde doğrulan,
Yaman kaygılarla içi burkulan,
Kendini hulyaya bırakan tekil?
Vakit eski vakit, çağ o çağ değil.
Mevsimden mevsime dönüp dolaşan,
Burçtan burca doğru koşarak aşan
Zaman, bu usta hız, varsın devinsin,
Niye oyuyor seni? Sen kimsin?
Bu gündönümünde, bu yol üstünde
Nedir beklediğin böyle bir günde?

Niye oyuyor seni bu sihir?
Fecirden az önce gördüğüm fecir,
Göğün perdesinde el ele kızlar,
Kimi doğan, kimi ölen yıldızlar,
Benim oyunumdur, benim merakım,
Her şey, her şey benim için bir akım;
Bu benim huyumdur, bundan sana ne?
Benim için hep bir: Saat, ay, sene.
Ben ı ışık, dünyanın bütünlüğünde,
Bir yüzen kuğuyum kendi gölünde.

Sen, ağaç, uzan bak olduğun yerde,
Uzaktan gördüğün tılsımlı perde,
Oynanan bu oyun, gece ve gündüz,
Hep aynı el, aynı bakış, aynı yüz.
Bu sabah başlayan yeni bir çağım,
Besbelli birazdan dolunacağım.
Sen beni anarken demin fecirdim,
Düşüncen arttıkça öğleye girdim.
Yeter oyalandım, vakit ikindi,
Kuzeyden bulutlar iniyor şimdi.

— Dur bulut ,dur, geçme! Yanık bağrıma
İki üç damlanla verirsin şifâ.
Bu erken kuraklık, bu geç bereket,
Ruhumu kemiren derin bir hasret,
Bitkisiz bu tohum, vergisiz bu döl,
Ne deniz istiyor, ne nehir, ne göl,
Üstümden aşarken ikindileri,
İki üç damlacık... İki üç iri
Damlacık... umduğum senden bu işte.
Bizim buralardan gelip geçişte.

—Git, hayır, git yağmur, vefasız gelin!
Çeyizin omzundan gider bir selin,
Düğünün bir orman içinde başlar,
Gerdeğe girdiğin yerde yağışlar.
Kısmetin nasipsiz bu yerde değil;
Buradan geçerken hemen bir eğil,
Elini bir kere saçlarıma sür,
İstersen al bütün süsümü götür.
Bulutlar, üstümden aşan bulutlar,
Durun, durun bir tek sözüm daha var:

Kupkuru, kaskatı, yağsız bu toprak,
Ama yine vefa dolu, yumuşak;
Dudakları çatlak, avucu nasır,
Ama her bir damlan yüreğinde sır;
Uzaktan bir yağmur sesi iştir,
Bir bulut gölgesi onu üşütür,
Geçici kuşlardan sorar bir haber;
Bu kurak toprağı serinlet, yeter.
Yükünü nereye istersen taşı,
Bir damla, bir damla ona gözyaşı!

—Yazık, susuzluğu bitmeyen yalnız!
Ünlemin, çığlığın, yasın faydasız.
Köklerin yayılmış bu boz toprağa,
Her cılız bitkinin dibi bir kaya.
Yersiz bereketin tacı başında,
Beni büyüledin, ağaç, karşında.
Boğum boğum keder, budak budak dert,
Talihin bastığın topraktan da sert.
Bir kahraman desem sana yaraşır,
Başın yaprak yaprak gururu taşır.

Ey geçen kuşların ıssız uğrağı,
Uçurum bekçisi, geçit bayrağı,
Sürüsü kaybolan hulya çobanı!
Biz bulutlar bahar, buğı kervanı,
Ormandan ormana sürükler kader,
Gezginiz, ömrümüz böyle derbeder.
Denizler aşarken yükümüz artar,
Sonra bir ormanda baskına uğrar,
Gün olur bir damla bile bulunmaz,
Hele kıştan sonra basar basmaz yaz.

Hoşça kal bugün de, bu yıl da ağaç,
Ne benim arkamdan kollarım aç,
Ne yeşil ormanlar düşün, ne yağış.
Bir umur vermesin sana bu bağış,
Al işte bir damla sana, bir daha...
Bir şifa olur mu böyle iştaha?
Biter mi hasreti suya yamacın?
İyiye döner mi hali bu acın?
Ne gezer! Hoşça kal, gece geliyor,
Göç kalktı, tepeler duman, sular mor!

—Hey ne hoş esersin bahar meltemi!
Bir ürperiş gibi sarar gövde mi,
Bir düşünce gibi beni okşarsın.
Yakından bir görsen beni şaşarsın:
Büründüm mor, yeşil tomurcuklara,
Her çiçek tenimde açan bir yara,
Hep yeni kaygılar eziyor beni;
Sanki bir ormanda buldum kendimi,
Her filiz içimde başka bir sızı...
Bu nasıl onmadık alınyazısı?

Hangi el, ne zaman beni getirdi,
Tohumken buraya kadar yetirdi.
Bir kayanın nemi oldu beşğim,
Orada serpildim, dal dal geliştım.
Ben niye burdayım? Nedir bu çile?
Hangi ormanlardan düştüm yad ele?
Varlığım bilmece, hayatım bir sır,
Bilmem niçin bu yük bu kadar ağır?
Ne olur anmasam yine geçmiş?
Zalim gündönümü, bu onun işi!

Sen rüzgâr, yolların gamsız çocuğu,
Meşenin, ardıcın, çamın konuğu,
Kuytu ormanların koku avcısı,
Dağların dervışı, bahar hacısı,
İstemem ne çiçek, ne tek bir yaprak,
Ben yaza girmeyi isterim çıplak.
Sıyrılıp başımda düşüncelerden,
Kurtulmak dilerim işkencelerden.
Gam değil kahırsam toprakta bir sap.
Kır, kopar, at, savur, ne istersen yapı!

— Bu ses, bu söyleniş, bu inleyiş ne?
Sen misin, sen misin inleyen yine?
Azaptan giyimin, kederden süsün,
Bugün her zamandan daha üzgünsün.
Tenin fiske fiske tomurcuklanmış,
Her dalın inleyen başka bir kamış.
Sesin bir yalvarış, hayır, bir isyan!
Bir derin acıdır bu sese dolan;
Hele bu çağda, bu gündönümünde,
Bozkır getirdin dile bu ünde.

Boydan boya ıssız, çorak ve susuz,
Benizi sararmış, dudakları tuz,
Bu toprak, bu yamaç senin kaderin,
Dünyanın üstünde varsa bir yerin.
Seni kim ıstır, kim anlar ağaç?
Nerde hulyandaki ormanlar, ağaç?
Boş yere kolunu bana kaldırma,
«Ne gelir elimden?» de ve aldırma!
Bir sonsuz inziva senin kısmetin,
Bir başına, kendi kendine yetin.

Sen, ağaç, bozkırın yeşil gururu,
Eşsiz yalnızlığın tâci, onuru,
Çıplak bir tepenin süsü, sevinci,
Bu gününümü de, bu da geçici,
Sen kendi başına buyruk, ne mutlu!
Keyfince salınıp oyna umutlu;
Her şeyin, dalların, yaprakların var,
Köklüsün, kökün var, toprakların var.
Yeter, yeter bu yaz, at bir kahkaha,
Haydi güzel ağaç, haydi bir daha!

— Ne söyleyim? Keder, tevekkül, isyan,
Hepsi boş! Geçiyor durmadan zaman.
Bu yıl da üstümden bir bahar geçti,
Umutlar, hulyalar, rüyalar geçti.
Buluta el açtım, güne yalvardım,
Boş yere rüzgârdan bekledim yardım.
Başbaşa seninle kaldım ey yamaç,
Sen arık, ben susuz, sen çorak, ben aç.
Ne yazdan umut var, artık ne güzden,
Ne bekliyorum ben bu boş gündüzden?

Gel artık, bir ayak önce gel gece,
Rahata, huzura ersin düşünce.
Tükensin kaygılar beni o sarsan,
Yoksa ne uçurum, ne bir heyelan.
Ey yamaç, derinden derine kükre,
Yuvarlan, istersen beni de kökle,
Sürükle, vâdide bir çukura at,
Kapan heybetinle üzerime, yat.
Ayırma koynundan beni sen toprak,
Bırakma, hulyalar beni boğacak!

Gel söyle yamacım ,vefa kucağım,
Gel, akşam oluyor, ne yapacağım?
Öfkeden, kederden, bir yığın gamdan
Başka ne beklenir gelen akşamdan?
Hep yalan bu renkler, yalan bu batı!
Şimdi bir derbeder hulyâ saati
Ardından bir gece geliyor, ıssız...
Belki başucumda parlar bir yıldız,
Bir ay, bir samanyolu... Hayır hayır,
Bir uyku isterim ağır, en ağır!

— Ben, evet, tedirgin, kayan şu toprak,
Ben yamaç, seninle her derde ortak,
Sana kucağımı-verdim... Gam yeme,
Batır köklerini derinlerime,
Seni esritmeye yeter mi bilmem,
Ama vardır yine kıştan biraz nem.
Açma avucunu densiz yağmura,
Hele şu rüzgâra, şu kof gurura.
Ne yağmurda ara, ne rüzgârda şan,
Biz dağız, dağlara kardır yaraşan.

Gönlüm bahara da, yaza da küskün...
Kış gelsin, üstümü karlar bürüsün,
Sular damla damla sızar bağrıma.
Günler birbirini kovar, farıma.
Sen yokken ben yine burda yamaçtım,
Bir yoksul, bir çıplak tepe, bir açtım.
Seni rüzgârlardan kapıp gizledim,
Bir taşın altına koydum, besledim.
Sen, benim her şeyim, bütün varımsın,
Onulsun bağrında atıyan sızın.

Yorgunsun, üzgünsün, hastasın oğul,
Her gündönümünde yastasın oğul,
Unut mevsimleri, unut zamanı.
Ne gündönümünü an, ne ormanı.
Ne uzak yerlerde gezsin düşüncen,
Ne de kâbuslarla geçsin her gecen.
Yeşil ormanlardan, denizden ırak,
Bozkırda kaybolmuş, isimsiz, çorak,
Bir avuç yer yeter sana ey ağaç,
O yeri tanırım, o da ben, yamaç!

Gök söndü, geciken ışınlar söndü,
Yine bir yıl geçti, yine gün döndü,
Yağışsız geçildi bahardan yaza.
Şimdi bir karanlık iniyor arza,
Bir gözkapağına benzer karanlık.
Bu gözkapağının altında ılık
Bir rüya geçiyor, ağaç rüyası:
Binlerle dal başı aşağı, yassı,
Kökü bulutlara doğru uzuyor...
— Ah, bu rüyalar, bu rüyalar ne zor!

Dünyaya adını veren bütünde,
Yaman bir kaderin yükü gönlünde,
Bunılır, kıvrılır ağaç... Elverir,
Elverir bu zâlim oyun, bu şihir,
Elverir bu büyü, bu orman, bu gök ..
Sabah! Sabah! Bu ters ağaçları sök.
Yazık, sabah uzak, yamaç uykuda,
Derin kâbuslarla ağaç uykuda.
Bir kenar ay, bir yıldız yok uyanık,
Karanlık, karanlık, sâde karanlık!

Bozkırda, bu masal topraklarında,
Günlerin zinciri ayaklarında,
Tanrılar yüzünü çevirmiş ondan,
Bu ağaç göklerden inen bir çoban.
Yıldızlar bu gece kayıp bir sürü,
Ne çomar haykırır, ne bir gökbörü.
Ne gönül, ne duygu, ne us, ne inan;
Silindi büsbütün ağaç dünyadan.
Şimdi yer yer siyah, karanlık, sinsî,
Ne gök kaldı, ne dağ, ne de ötesi...

SORARIM

Sorarım karşılık olmaz sorular
Sorarım duygular beni söyletir
Umarım rüzgârlar büyük borular,
Sesimi sizlere kadar iletir.

Sizler, genç ölümler, fersiz bakışlar
Delik deşik yüzler, kırık kemikler,
Sizler, yaralıları, geri kalmışlar,
Sizler yeniciler, sizler yenikler...

Sorarım, siz bütün ölüm saçanlar,
Duydunuz mu bilmem benim sesimi?
Yüzen, koşan, yatan, kalkan, uçanlar,
Benim sesim oralardan geçti mi?

Sorarım yıllardır, gözlerimde yaş,
Anneler, kardeşler size sorarım;
Yere buğday gibi düşerken her baş,
Açıyor göklere doğru kollarım.

Sorarım yer sorar gibi göklerden
— Nasıl yeşerteyim bunca tohumu?
Bunca nadas, bunca kandan ve terden,
Rañmet olmayınca harman olur mu?

Sorarım yıllardır, semtinizde yaz,
Güneş, ilk iyilik ölünsedi mi?
Karlar, hep o karlar, her zaman beyaz.
Bahar, hep o bahar yeşil değil mi?

Sorarım yıllardır bağlarınızda,
Yok mudur salkımlar için yeter bal?
Tarlalarınız da, dağlarınız da,
Güneş, yağmur, bulut, bu eski masal,

Bu eski saadet, bu eski türkü,
Mevsimler, bu eski cennet ne oldu?
Bir damlacık sudur besleyen kökü,
Sorarım bir damla yağmur yok muydu?

Sorarım toprağın siz kardeşleri,
Sorarım siz bütün ölüm saçanlar,
Ölenlerin bahtsız yetim eşleri
Siz bütün ölmeyen, avuç açanlar,

Sorarım karşılık almaz sorular,
Sorarım, duygular beni söyler.
Umarım rüzgârlar, büyük borular,
Sesimi sizlere kadar iletir.

Rüzgârlar, rüzgârlar, büyük borular,
Çınlasın göklerde çığlıklarınız,
Çınlasın, çınlasın bütün sorular,
Belki bir karşılık ses alırsınız.

Hayır, hayır bitmez göklerde türkü.
Bulutlarda yağmur, güneşte sıcak,
Ne eksilir rahmet, ne söner ülkü,
Hele gün, hele ışık, kucak kucak.

1943 Ülkü

NERDESİN

Geceleyin bir ses böler uykumu,
İçim ürpermeyle dolar: — Neredesin?
Arıyorum yıllar var ki ben onu,
Âşıkıyım beni çağran bu sesin.

Gün olur sürüyüp beni derbeder,
Bu ses rüzgârlara karışır gider.
Gün olur peşimden yürür beraber,
Ansızın haykırır bana: — Neredesin?

Bütün sevgileri atıp içimden,
Varlığımı yalnız ona verdim ben,
Elverir ki bir gün bana derinden,
Ta derinden bir gün bana «Gel» desin.

ÇINGIRAK

Bir gün parmaklığa elin varmadan,
Bir titreyiş gibi çalar çingirak.
Mevsimler geçtikten sonra aradan,
Bu ses beni bir gün çağırsın, bırak...

Kumlukta serperken dallar başına,
Geç hızla, merdiven gelir karşına,
Eşikten atlarken ayak taşına,
Bu sesler içimde yer etsin, bırak...

İt, işte önünde kapım, aralık,
Oda bıraktığın gün kadar ılık,
Bir ince su sesi gibi —lık, lık, lık,
Gönlünden nedâmet boşansın, bırak...

MASAL YA DA NİĞÂR'LA HÜNKÂR

Bir varmış bir yokmuş: Bir genç kız varmış,
Her sabah saçını tararmış rûzgâr.
Her seher tenhâda sesler duymış,
Onu yavaşçacık çağırırmış: «Nîgâr,

Gel bana, gel bana!» Bu ses nerede?
Besbelli şu akıp giden derede.
Soyunur dalarmış ve pencerede
Onu seyredermiş saraydan Hünkâr.

Böyle gelmiş geçmiş günler, geceler,
Kulağına dolmuş sesler, heceler,
Etrafını almış cinler, cüceler,
Ne büyü, ne tütsü, ne em etmiş kâr

Gönülden gönüle ırmak bir yolmuş,
Hünkâr da gün günden sararmış solmuş,
Bir sabah saraydan o da kaybolmuş
Ve gitmiş nereye gittiyse o yâr...

Kim bilir nereye gitmiş bu canlar?
Eskiden çıkmamış bunu yazanlar,
Köy köy dolaşmış bütün ozanlar,
Bu masal onlardan kalmuş yadigâr.

İHTİYAR KIZLAR

Geçtiler rüzgârın geçtiği yoldan,
Yine kimsesizler, yine yalnızlar...
Maziyi andıran bu eski yoldan
Geçtiler bu akşam ihtiyar kızlar...

Bir sırdır kalpleri hiç anlaşılmaz,
Kalplere gidilen yollar aşılmaz,
Kalpleri, açsa da bahar, açılmaz,
Her dem kimsesizler, her dem ıssızlar...

Gülümser gibidir gözleri, yakın
Bir fecrin ebedi nuruna, dalgın...
Bu akşam ufukta yükselen takın
Altından geçtiler ihtiyar kızlar...

KADER VE KUYUMCU

Daha dün düşmanla dövüşüyorken
(Kimbilir ruhunda ne oldu bitti?)
O akşam ayrıldı hemen siperden,
İzinsiz, çekildi köyüne gitti.

Talihi olsa da ona bir ceza,
Kavuşmak isterdi sevdiği kıza,
Evleri önünde durup bir lahza,
Yaklaştı, yavaşça kapıyı itti.

Baygın çiçeklerle dolu avucu,
Eşikten içeri atıldı yolcu,
Beyhude! O sabah daha kuyumcu,
Potaya bir altın koyup eritti.

GÜVERCİN

Aylardır oklarla çevrilmiş hisar,
Güvercin süzöldü yıkık burcundan.
Görünmez yollardan aştı bulutlar,
Güvercin kayboldu ufkun ucundan.

Kaderin yamandır kalple oyunu,
Gönöldür oynayan âlemde bunu,
Ve gözler göremez ne olduğunu
Talihin fırlayan sert avucundan.

Bu emel ufkunda saadet bile
Geçemez geçtiğin bu sürat ile.
Kalbinden vurulan ey yolcu, söyle,
Mümkün mü kurtuluş okun ucundan?

VADİ

Bir çıplak yamacın altınca dere,
Yollardan gelinir şarılısına,
Ne söylüyor bilmem bu söğütlere?
Dalmışlar suların akıntısına.

Ufukta dalları kızıl bir orman,
Bürüyor yolların üstünü duman,
Benziyor değneğe yaslanan çoban,
Bir eski heykelin karaltısına.

Bir kanlı cenk yeri olan bu vâdi,
Bulanır ıssızlık içinde şimdi.
Dalmıştır yıllardan beri, ebedi
Akseden bir mızrak şakırtısına.

YILDA BİR

Yılda bir güllerin serpildiği ay,
Bilecik üstünden gelir bir seda,
Osman Bey görünür, elinde bir yay,
Mal Hatun süzülür göğe hulyada.

Osman Bey tepeden tırnağa çelik,
Sesi gür, gözü pek, omuzları dik,
Der : «Dağlar aşarak buraya geldik,
Gönlümüz erelim diler murada».

Mal Hatun saçları uzun, bel ince,
Kolları bir hilal olur o gece,
Her yıl gül kokusu haber verince,
Ruhları birleşir bir an semada

UZAKLARA GİDELİM

Ey benim ak alınlı, güleryüzlü sevgilim,
Hadi kalkıp seninle uzaklara gidelim,
Sıcak göğsünde başım, avuçlarında elim.

Orada yaşayalım, şen bir yuvamız olsun,
Kapımızın önünde geniş ovamız olsun,
Başımızın üstünde saf bir havamız olsun.

Orda çağlayıp akan ırmakları severiz,
Orda savrulup düşen yaprakları severiz,
Orada yanı taylı kısrakları severiz.

Orada kış günleri uğuldarken bacalar,
Evimizin damını vururken alacalar,
Gönlüm senin sevginle kendi sazını çalar.

Orda yaz günleri işlerdir bizi çeken,
Gece yatarız erken, sabah kalkarız erken,
Bulutlar evimizin üstünden aşan yelken.

Orda eğil dalların arasından sulara,
Dağılan saçlarını parmaklarıyla tara,
Savur billur sesini uğuldayan rüzgâra,

Orda ne şan, ne kaygı, ne ıstırap, ne para!

KÖY MEZARLIĞI

Yolun bir kenarında yorgun bir yolcu gibi,
Bir taş eğilmiş yere, biri boynunu bükmüş,
Bu gurbet yollarının orası ucu gibi,
Dinlenen mezarlığa gökten gölgeler çökmüş.

Akşamleyin el ayak çekilmiş, ta ötede
Bir inek böğürüyor, birkaç baca tütüyor.
Gökyüzü kararıyor, soluyor perde perde,
Bir servi salınıyor, bir yanık kuş ötüyor.

Ağır ağır doğuyor tepeden geç kalan ay...
Herkes uykuda... Yalnız biri gömüldü bugün,
Onun gözüne uyku girmiyor kolay kolay.

Sabahleyin önünden geçerler öbek öbek
Köylüler, tarlalara giderler kadın, erkek...
Öldüğüm gün dostlarım beni oraya gömün.

DENİZ

Şimdi her uyanık limandan uzak,
Derinlerde engin bizi sarıyor.
Güverteden korsan gibi aşarak
Ne arıyor sular, kimi arıyor?

Yolcular yolcular deniz çağrıyor,
Çağrıyor kükreyen suların sesi.
Kükreyen, çıldıran sular bağrıyor,
Bağrıyor toplamak için herkesi.

O yandan bir vapur, bu yandan yelken,
Kimi dün kalkmıştır, kimi bu sabah.
Kimbilir nereye doğru giderken
Onları burada topluyor Allah.

Ey şimdi hepsinin, ardında kalan
Yüzleri dağılmış, solgun birer iz.
Hemşirem teselli, kardeşim yalan,
Gidiyorum artık çağrıyor deniz,

Çağrıyor ve sular bizi arıyor,
Arıyor kükreyen, çıldıran sular.
Geriye dönmek güç, ilerlemek zor,
Ne uzak bir ışık, ne bir liman var.

Yolcular, yol uzun ve her birimiz
Ya küçük bir ilah, ya bir kahraman.
Dalgalar, siz fakat yol gösteriniz,
Nerededir ruhumuz için son vatan?

GÖLGESİNDE OTURDUĞUM AĞAÇ VE BEN

Ben onun gölgesinde, o benim başucumda,
Ben tıpkı onun gibi, o tıpkı benim gibi.
Onun bazı coşarken fırtınalarla kalbi,
Benim de buhar olur bir damla avucumda.

Ben sarsıldığım zaman o beni durgun, serin
Kanatlarının müşfik tesellisiyle sarar.
Ben de aşınasım, bende de bir eşi var
Onun aşınaları olan her bir kederin.

Bilmem ki bizi nedir böyle matemli eden?
Niye onun sevimli, yeşil alnında hüzün?
Niye diyorlar bana : Ne kadar solgun yüzün?

Boşaldıkça kalbimiz her gün biraz neşeden,
Sonbahar yaklaşıyor, onunla doluyoruz,
Her gün bir parça daha kuruyor, soluyoruz.

KIŞ DÜŞÜNCELERİ

Geçti yaz günlerinin güzelliği,
Açık pencereler, damlar, bahçeler...
Her şey ne sıcaktı, her şey ne iyi,
Hatta o karanlık, aysız geceler.

Hani o gezmeler kırdı, denizde?
Hani o cümbüşler, sazlar, temmuzda?
Ağustos mehtabı tam üstümüzde,
Kıyılarda neydi o eğlenceler?

Yaşamak, diyordum, yaşamak ne hoş!
Hele hiç gelmese olurdu bu kış?
Nerde o kahkaha, o ses, o alkış?
Şimdi yerini aldı düşünceler.

ŞİMAL RÜZGÂRI

Duyulmuyor günlerin nasıl geçtiği,
Bu temmuz, ağustos ayları böyledir.
Dakikalar öyle süratle geçer ki
Daha sabah zannedersiniz, öğledir.

Erkenden çağırır ya deniz, ya bahçe,
Her yerde tükenmez kahkaha, eğlence,
Daha uzak, uzak sanırsınız gece,
Bir de bakarsınız gün batmış, ay bedir.

Sonra bir yel eser enginden, şimalden,
Bütün neşeleri toplayıp götüren.
Ey şimal rüzgârı, hasret yüklü tiren,
Bari o günlerin kokusunu getir.

NEYLEYİM?

Sevgilerle geçti bütün bir ömür,
Kimi ben sevildim, kimi sevdim ben.
Gönlüm, daldan dala, bir kuş gibi hür,
Durmadan baharı, yazı sevdim ben.

Çiçekler içinde gülü, çiğdemi,
Yemişler içinde narı, bádemi,
Güzellerle geçen her gün, her demi,
Sohbeti, meclisi, sazı sevdim ben.

Kelebeği gördüm, uçtum güneşe,
Pervâneyi gördüm, koştum ateşe,
En sonra gönlümü verdim bir eşe,
Neyleyim? Edâyı, nazı sevdim ben.

ANNELEK

Dal bir gün dedi ki tomurcuğuna:
— Tenimde bir yara işler gibisin.
Titrerim rüzgârlar keder vermesin.

Anneler beşikten der çocuğuna:
— Acını görmesin gözüm âlemde,
Teselli demeksin bana son demde.

Bütün ümitleri yel alır gider,
— Tomurcuk açılır, sel alır gider,
Anneler büyütür, el alır gider...

NENNİ NENNİ

Yum yum gözünü
Nurlu bir düşe
Göster yüzünü
Yarın güneşe
Eve ver neşe...

Nenni, nenni.

Yatağın sümbül
İşte bu köşe
Yastığın al gül
Yorgan menevşe
Kokusu neşe...

Nenni, nenni.

Gün arabası
Uğrar dönüşe
Sabah babası
Gidecek işe
İş demek neşe...
Nenni, nenni.

Annen de yorgun
Uykuya düşe
Koyulur uykun
Güld söyleşe
Ben sen ve neşe...
Nenni, nenni.

Vatan bir beşik
Ağacı meşe
Boyu gelişik
Boyası tırşe
Türküsü neşe...
Nenni, nenni.

ARABADAKİ ÇOCUĞA TÜRKÜ

Bu hava, bu yağmur toprak,
Bu güneş, yavrum, ona iyi bak,
Hepsi güzel, hepsi senin olacak,
Büyüdüğün zaman.

Burada, ağaçlar altında,
Koşup oynayacaksın yarın da,
Topun, topacın, çemberin yanında,
Büyüdüğün zaman.

Güzeldir dalında her çiçek,
Ya havuza düşen koca böcek?
Ardından koşturur seni kelebek,
Büyüdüğün zaman.

İşte başının üstünde kuş,
Sana bakmak için dala konmuş,
Sende onun gibi Türkçe'yi konuş,
Büyüdüğün zaman.

El ele tutuşur çocuklar,
Oyun oynar, türkü söyler, koşar,
Ah bilsen yapacak daha neler var
Büyüdüğün zaman.

Koşmak, oynamak senin hakkın,
Yeşil çimenlere basma sakın,
Bir gün de altında beni ararsın,
Büyüdüğün zaman.

TABIAT ODAM

Severim kırlarda ben yaşamayı,
On iki ayı.
Severim kırların yeşil göğsünü,
Bütün süsünü.

İstemem başımın üzerinde dam,
Tabiat odam.
İstemem topraktan başka bir yatak,
Kehkeşanlar tak.

Kuşlardan savrulan bir incecik tüy,
Üstümde örtü.
Ve aydan kırılan bütün yıldızlar,
Rüyamda kızlar.

Her sabah neşeyle uyanan bir eş,
Koynumda güneş.
Dallarda ötüşen kuşlar kabilem,
Bilmezler elem.

Ağlarsak bizimle beraber olur,
Hemşirem yağmur.
Sızlarsak bizimle beraber sızlar,
Kardeşim rüzgâr.

İsteyen toplansın binlerle arşın,
Karlardan kışın.
Mutlaka öptürür bağlarda temmuz,
Çıplak bir omuz.

Severim kırlarda ben yaşamayı,
On iki ayı.
Severim kırların yeşil göğsünü,
Bütün süsünü.

Ölürsem istemem ne yas, ne kefen,
Ne başka bir fen.
Üstümden kalkmasın çimen, çiy, yosun,
Ruhum uyusun.

ORDA BİR KÖY VAR UZAKTA

Orda bir köy var uzakta,
O köy bizim köyümüzdür.
Gezmesek de, tozmasak da
O köy bizim köyümüzdür.

Orda bir ev var uzakta,
O ev bizim evimizdir.
Yatmasak da, kalkmasak da
O ev bizim evimizdir.

Orda bir ses var uzakta,
O ses bizim sesimizdir.
Duymasak da, tınmasak da
O ses bizim sesimizdir.

Orda bir dağ var uzakta.
O dağ bizim dağımızdır.
İnmesek de, çıkmasak da
O dağ bizim dağımızdır.

Orda bir yol var uzakta,
O yol bizim yolumuzdur.
Dönmesek de, varmasak da
O yol bizim yolumuzdur.

YÖRÜK HASRETİ

Güneyde bir avuç toprağım,
Bir evim, kışlağım olaydı,
Baharda göçseydi otağım,
Toros'ta yaylağım olaydı.

Onulmaz içimde bu yara,
Şehirler dumandan kara,
Çıkaydım dağlara dağlara,
Bulutlar çardağım olaydı.

Pınar obamızın nennisi,
Çimen yatakların en iyisi,
Elimde her gün yenisi,
Güneşler bayrağım olaydı.

N'olurdu göçseydi otağım,
Çukur'da olsaydı kışlağım,
N'olurdu Toros'ta yaylağım,
Güneyde toprağım olaydı.

TOPRAK CENNETİ

Nerdedir, nerdedir toprak cenneti?
Belki şu doruktan, şu dağdan öte.
Belki uzaklarda bir yağmur çiti
Ardında, belki de daha ilerde.

Besbelli bir ova, ya dağ, ya belen,
Bir ırmak kıyısı, belki bir pınar.
Varabilsem oraya bir sabah erken,
Bir ömür yürüsem oraya kadar.

Başımda yıldızlar, aylar, güneşler,
Yolumda hep ağaç, bağ, tarla, bostan.
İçimde bir duygu: Gurbete benzer,
Dilimde bir türkü; uzun bir destan.

Yolumu bir ince toz göğü örtsün,
Köye akşamleyin inerken davar.
Sabahleyin güneş bir damda tütsün,
Bir yolağzı desin: —Yürü, daha var!

Nerdedir, nerdedir toprak cenneti:
Hür insanların yaşadığı diyar?
Bir ömür yürüsem bitmez hasreti,
Beni yalnız onlar anlar: Tarlalar...

NADAS TÜRKÜSÜ

Bahar, yağmurların ardısıra,
Hayat getirmiş eski bozkıra.
Ot, filiz, fidan, yaprak yürümüş,
Mayıs uykulara süzülen düş.

Dinle ey kalbim dinle, uzakta,
Yirmi beş taraktor bir tarlada,
Yirmi beş taraktor şen, çevik, tor,
Nadas türkülerini söylüyor.

İki yüz bin dönüm bir ekenek,
İki yüz bin dönüm işlenecek.
Sürmek, ikilemek, üçlemek var,
Daha başarılacak emek var.

Selam ey taraktoru sürenler,
Selam ey toprağı şenletenler,
Selam! İşte geldim içinize,
Yedek, yardımcı olayım size.

İşte size sağlam iki bilek,
Size getirdiğim temiz yürek.
Çam sakızı çoban armağanı...
Benim harmanım yurdun harmanı!

YAĞMUR DUASI

Kat kat oldu gökyüzünde yokuşlar
Bahar oldu ötmez bağlarda kuşlar
Hani harmandaki nazlı uçuşlar
 Bebelerim niçin gülmez yüzünüz?
 Yağmurlarım neden kūsülüsünüz?

Kuraktan sarardı tarlalarımız
Gezmez oldu bahçelerde arımız
Yarımız göç etti kaldık yarımız
 Gelinlerim niçin gülmez yüzünüz?
 Irmaklarım neden kūsülüsünüz?

Yazının üstünde incecik bulut
Bulut değil geçip giden bir umut
Melekler elinde giden bir tabut
 Analarım niçin gülmez yüzünüz
 Derelerim neden kūsülüsünüz?

Salverin tavladan şahbaz atları
Koyverin sürüyü, salın itleri
Neyleyim şenliği bitmiş yurtları?
Yiğitlerim niçin gülmez yüzünüz?
Pınarlarım neden kūsülüsünüz?

Aşağıdan gelir alı karalı
Sorun bu gelenler acep nereli
Kimi boynun eğmiş kimi yaralı
Obalarım niçin gülmez yüzünüz?
Çeşmelerim neden kūsülüsünüz?

Gelin ihtiyarlar gelin duaya
Kuzuların yası ağsın havaya
Otlar dile gelmiş çağırır Tanrı'ya
Aman Yaradanım sen yağmur gönder
Yaman hallerimiz iyiye dönder

BUĞDAY İLÂHİSİ

Varlığımın neşesinde,
Biri ölçer, biri atar;
Yüregimin köşesinde
Yığın yığın buğday yatar.

Bana bir hal olsa gerek,
Buğdaylarım öbek öbek;
Kalbur kalbur, elek elek,
Biri eler, biri katar.

Daha dün bir yeşil ottu,
Boya kalktı, başak tuttu;
Kim biçti, kim harman etti?
Kimler alıcı, kim satar?

Kimi ölçekle kaldırır,
Kimi avuçla saldırır;
Parmaklarını daldırır,
Bana değer, bana batar.

Ne büyüdür, ne sihirdir,
Birim, birsin, biriz birdir,
Yüregimde bu bir sırdır
Yığın yığın buğday yatar.

BİR TOPRAK İŞÇİSİNE

Sen omzunda yorgan, elinde torban,
Sen mevsim işçisi, büyük gezginci,
Doğduğundan beri sen, anan, baban,
Orakçı, çapacı, ırgat, ekinci

Sen, anan ve baban... Siz topraksızlar,
Sizi ben tanırım uzun yollardan.
Siz ey yığın yığın büyük yalnızlar,
Sizi de yaratmış bizi yaradan.

Ekip biçtiğiniz toprak sizindir,
Sizindir zorluğu, derdi, mihneti.
Sizin çektiğiniz derde dar gelir,
Tanrının ambarı olsa cenneti.

Ve cennet, dünyanın kurulduğundan
Beridir Tanrı'nın düşüncesidir.
Sen sabrını yere çaldığın zaman
Bu güzel hulyadan Tanrı ürperir.

Siz ey yığın yığın büyük yalnızlar,
Sizi de yaratmış bizi yaradan.
Ey mevsim işçisi, ey topraksızlar,
Sizin toprağınız size bu vatan.

BAĞLAMACIYA

Çal bağlamacı çal, eski türküler,
Dirilt nağmelerini ataların!
Dertli, Emrah, Ruhsat dile gelsinler,
Duyur sesini eski ustaların!

Gevheri, Seyrani, Sümmani'yi an,
Ömer gibi ağla, Kerem gibi yan,
Şakısın dilinde Karacaoğlan
Bağlaman şenliğidir odaların.

Çal, söyle bir türkü uzun havadan,
Bir varsağı çağır, sonra bir destan,
Arkadan yine bir Karacaoğlan,
Günahsa boynuma hep kadalarn.

«Yiğitler silkinip ata binende...»
Köroğlu'nun ruhu canlanır bende.
Bu türküyü söyler baban, deden de,
Sen de destancırs ol bu dağların.

Hani Dadaloğlu, Kuloğlu, Muslu?
Küsmüş parmakları, sazları yash.
Çal ozanların, aşıkların nesli,
Duyur sesini eski ustaların!

HALAY ÇEKEN KIZLAR

Çekin halay, çalsın durmadan sazlar,
Çekin ağır ağır halay düzölsün.
Süzölsün oyunlar, süzölsün nazlar,
İnce beller, mahmur gözler süzölsün.

Tutun kızlar tutun, birleşsin eller,
Çalın sazlar çalın, kırılın teller,
Dönün kızlar dönün, kıvrılın beller,
Siyah, uzun saçlar tel tel çözölsün.

Kayan yıldız gibi geceki izden.
Bakışlar saçılın kirpiğinizden,
Etekler içinde naz eden dizden,
Üzölsün bu deli gönlüm üzölsün.

HALAY

Davranın, halaya durun koçaklar,
İşte baş, işte davul, işte meydan!
Güzel halay çeken, güzel kucaklar,
Güzeli sevmeyen çıksın aradan!

Çal davul çal, güm güm oynasın yürek,
Üfle zurna üfle, uzun uzun çek,
Yiğit olan, efe olanlar gerçek,
Ayak ayak gider çıkmaz sıradan.

Dönün dalga dalga, yol yol dönünüz,
Dönün takım takım, kol kol dönünüz,
Geniş geniş dönün, bol bol dönünüz,
Dönün bağışlasın sizi yaradan!

Ulu çamlar gibi işte beşiniz
Sıra dağlar mıdır yoksa eşiniz?
El ele tutuşun, hep birleşiniz,
Sizinle ögünür elbet bu vatan!

Tecer der çalınır gönlümde davul,
Ana kız el ele, babayla oğul,
Yiğitler çıkıyor meydana, savul,
Savul gam, kasavet bugün buradan!

GÜREŞ

Ha bire yiğitler, koşun, kavrayın,
Koç gibi dolanın, dönün meydanda!
Ağırdan yanaşın, birden uğrayın,
Bir orda kapışın, bir de bu yanda.

Ensedən, kürekten tutun, girişin,
Durmayın hakkını verin güreşin,
Atılın aslanlar gibi kükreşin,
Davullar çalınsın ulu divanda.

Sizi seyretmeye göğüs gelir dar,
Dağlar bile görse sizi kımıldar,
Yiğit beş ödülü alana kadar
Sabra karar olmaz seyreden canda.

Alta geldim diye erinme yiğit,
Üste geldim diye sevinme yiğit,
Bu dünyada bir ün salıp sen de git,
Şad olun yiğitler iki cihanda.

Tecer der ayağa ayak katarım,
Şakırım, coşarım, nara atarım,
Öğirim yigidi, alkış tutarım,
Billah iki elim olsa da kanda!

UNUTMAM SİZİ

Güneyden gündoğuya ve kuzeye uzanan
Sarıçiçek Yaylası, Uzunyayla, Bozoğlan
Boğa Dağları vardır.

Hey, bu uçsuz bucaksız çiçeği bol yaylalar!
bu dağlar, Toroslar'dan Kızılırmak'a kadar,
dumanlı, sarp dağlardır.

Boydan boya yeşildir bu dağların her yanı,
bütün kış eksik olmaz fırtınası, borası,
başı örtülü kardır.

Bir yanda dar ovalar bir bahara sürükler,
bir yanda fırtınalar taşıyan sivrilikler,
uçurumlar ve yardır.

Yıldızların, göçlerin, mevsimlerin uğrağı,
bu dağlar, unutulmuş Tanrıların toprağı,
kutulmuş bir diyardır.

Her yıl bütün oymaklar bu dağlara göçerler,
uzun kervanlar geçer, geçer, geçer, geçerler,
yolları al bahardır.

Sürüler, sürülerle birlikte göçer evler,
ikişer üçer oba, ikişer üçer evler,
ömürleri ilgardır.

Kışın Çukurova'da ağullar sürüleri,
onların, ataların uzak gününden beri,
takvimleri davardır.

Kışın oymaklar için bahardır Çukurova,
fakat abrul beşinden sonra ordaki hava,
obalara zarardır.

Ne hoştur karlar kalkıp yeşillenince dağlar,
kimi göçünü çeker, kimi yükünü bağlar,
her oba bahtiyardır.

Çıgıl çıgıl dolaşır obayı göç sesleri,
zaten obalar için mart dokuzundan beri
kışlaklar artık dardır.

Atlar kişner, mayalar çağrışır, sürü meler,
bütün bu kaynaşmalar, coşmalar, söyleşmeler,
göç için bir karardır.

Bir yanda yanı emlik kuzulu ak koyunlar,
Bir yanda yanı emlik kuzulu ak koyunlar,
hele taylar acardır.

Develer katarlanır bir yıl önceki yoldan,
kuşlar ötüşür, sular çağıldar, sağdan soldan
fısıldaşan rüzgârdır.

Ağır ağır çekilir göçler yükselir dağa,
gündönümüne kadar her koyak, her konalga,
her adım bir ayardır.

Çamların kokusunu taşır rüzgâr tepeden,
güneş göçle birlikte yürür, haber vermeden
yanakları alartır.

Orda eski nağmeler dökülür bir oluktan,
burda geçmiş günleri, mevsimleri anlatan
ihtiyar bir cınardır.

Orada bir koruluk, burada bir top ağaç,
menekşeler, kekikler, kuşlar, dereler, yamaç
bir şeyler hatırlatır.

Yayla türkülerini söyler taze gelinler,
deveci susar, kervan susar, yıldızlar dinler,
türküler âhuzardır.

Çobanın tırmandığı yerler dağlar eteği,
obanın konduğu yer lâle, sümbül biteği,
menekşeler tomardır.

Topak topak diziler, sıra sıra ak evler,
yer yer koyunlar meler, at kişner, tütün tüter,
çadır, hep çadır, çadır...

Oba çocuklarının vatani yaylalardır,
gelen kim olursa olsun, ölmek vermemek vardır.
Türkmenler'de bu ardır.

Nice kavgalar olur bu dağların başında,
kimi düşer ihtiyar, kimisi genç yaşında,
her tümsek bir mezardır.

Yaşamak onlar için bizden ayrı bir fendir,
dağların boz örtüsü, üstlerinde kefendir,
türbedarları Hızır.

Yaylalar, yaylalar, ah obaların cenneti,
orda doğmak ve ölmek... Yazık, bu saadeti
yalnız yıldızlar tanır.

Mayıs, haziran, temmuz... Geçiyor birer birer,
ah o yeşil gündüzler, ılık, aydın geceler,
bir gün uzasa kârdır.

Mevsim gelip geçmede, otlar sararmadadır,
dağbaşı dumanlarla, sisle kararmadadır,
pınarları artık sağır.

Artık sürüler dalgın, hava bulutlu, yorgun...
yanında kuzusunu araştırır her koyun,
yükler şimdi katardır.

Şimdi bütün obanın gönlünü çeker engin,
yüksek yaylalar artık serindir geceleyin,
rüzgârlar bir şamardır.

Nihayet Kuyruk doğar, gün döner, göçler kalkar,
yine güneye doğru, Çukurova'ya kadar
her konak bir pınardır.

Selam size ey obalar, yurtlar, yaylalar selam,
Siz ey yiğit insanlar, siz ulu dağlar selam,
unutmam sizi, hayır.

ADANA DESTANI

Yazın, güneşin, bardağı
Sunar hep dolu, Adana.
Kışın bülbülün çardağı,
Çukur'un gülü, Adana.

Şubat'ta başlar baharı,
Mayısta bal yapar arı.
Toroslarda durur karı,
Seyhan'ın yolu, Adana.

Bahçelerde, tarlalarda
Çalışanı koymaz darda.
Su, ağaç, insan hovarda,
Her şeyin bolu, Adana.

Portakal, mandalin, limon,
Pamuk eker biçer milyon.
Ne Mersin, ne İskenderun,
Çukur'un kolu, Adana.

Tórosların eteğidir,
Lale, sümbül biteğidir,
Çiftçilerin peteğidir,
Ovanın balı, Adana.

Kışın gübre, yazın çapa,
Her şey alın teri, çaba.
Kozadan bir parça kaba,
Pamuktan dili, Adana,

İnsanın aslan diyesi,
Alnında yazar künyesi,
Çukurova'nın efesi,
Ramazanoğlu Adana.

Tecer'im şakıyor sesin,
Yoksa âşık mısın nesin?
Seni de yoldan etmesin,
Sevdâlı, deli Adana?

MERSİN DESTANI

Mersin küçük bir limandır,
Bir iskele, bir de salon.
Kâh uyuklar, kâh uyanır,
Minimini bir istasyon.

Gemi gelir yükler gider,
Tiren gelir, bekler gider,
Denkler gelir, denkler gider,
Vapur vapur, vagon vagon.

Pamuk, çeltik balya balya,
Sabun, zeytin dalya dalya,
Ne Adana, ne Antalya,
Yetiştirir böyle ton ton.

Toprağına soksan çalı,
Yeşillenir hemen dah.
Bahçeleri birer halı,
Güzelleri balkon balkon.

Mersin Mersin dedikleri,
Pamukları, çeltikleri.
Sabah akşam yedikleri
Portakal, muz, turunç, limon.

«Evlerinin önü Mersin
Mevlam seni bana versin...»
Bu türküyü çok söylersin,
Tecer âşık oldun en son.

AFYON DESTANI

Bilmem kaya, bilmem hisar,
Bilmem eski bir gurur mu?
Asırlardan beri susar,
Asırlardır kurulur mu?

Karahisar olmuş adın,
Acap bundan ne muradın?
Selçuklardan beri vardın,
Senden hesap sorulur mu?

Karahisar, Karahisar,
Ay, gün sana kandil asar,
Gündüz yakar gece kısar,
İçin aydın özün nur mu?

Orasında burasında
Gezdim ahabap arasında.
Muhabbetin sofrasında
Ağı açık durulur mu?

Halkı gördüm hep işinde,
Alışında verişinde.
Yarın bayrağın peşinde
Cümlesi de bir olur mu?

Yazın güllerin, haşhaşın,
Akarçay'ın göldür kışın,
Havalarda öter kuşun,
Gönül burda vurulur mu?

Anadolu, Anadolu,
Bugün İzmir yarın Bolu,
Burdan gelir geçer yolu,
Senin sesin yoksa «dur» mu?

Kâh türküyle kâh gazelle,
İster yağmur ister selle,
Tecer'im Âşık Veysel'le
Gezen insan yorulur mu?

KONYA DESTANI

Sabahtan vardım Konya'ya,
Baktım cihana uyanık.
Kimi binek, kimi yaya,
Baktım meydana uyanık.

Şehirde herkes ayakta,
Kepenkler kaldırılmakta,
Asker, mektepli sokakta,
Baktım her yana uyanık.

Sabahtan akşama kadar
Didinir, terler, çabalar,
Uyanık bütün babalar,
Oğul, kız, ana uyanık.

Konuşursan bir kelime,
Kavuşursun bin selama,
Lafızda şive var ama
Fikirde mana uyanık.

Karatay, İnceminâre,
Dolaştım hep birer kere.
Her köşeye, her esere
Bakındım rânâ, uyanık.

Alâiddin Tepesi'ne
Çıktım târihin sesine,
Selçukların türbesine
Baktım, âmennâ, uyanık.

Baktım tarihe, zamana,
Baktım Alâiddin Han'a,
Baktım o büyük insana,
Kılıçaslan'a, uyanık.

Görünmez bir debdebede,
Gönüllerden bir türbede,
Yeşil üsküflü kubbede,
Uyur Mevlanâ, uyanık.

Tecer'im bu nasıl hulya,
Uyanırken gördüm rüya,
Eski Konya, yeni Konya,
Göründü bana uyanık.

ERDEK MEHTABI

Erdek'te mehtabı gördüm dün gece
Ay tıpkı o güzel yüzün gibiydi.
O kadar durgun ki deniz, sessizce
Saadet vadeden hüzün gibiydi.

Gözlerim denizde giden bir izde
Ve sular bir örtü gibiydi dizde,
Bazı bir küçücük dalga, denizde,
En şen günündeki nazın gibiydi,

Neler söylemekti sana dileğim,
Nasıl söyleyeyim, ne söyleyeyim?
Ben deniz ,sen mehtap olduk sevgilim
O gece kâinat bizim gibiydi.

SEYİT GAZİ'YE ADAK

Erdek'e gelenler Seyit Gazi'ye
Çıkmazsa, sevdiğim, muradı olmaz.
Ben seni daha çok seveyim diye
Seninle buraya gelelim her yaz.

Küçücük bir yarımada bu tepe,
Şimale, cenuba, şarka ve garba
Her yere hâkimdir, hele bu kalbe,
Böyle panaroma dünyada pek az.

Gazilerden kaldı bize bu vatan,
Madem ki burada yatan onlardan,
Dileğim kalbimi sana armağan
Etmektir, yerine gelsin bu niyaz.

Bir hevesim kaldı, bir tek, dünyada,
Bir evimiz olsa bizim burada,
Tek katlı, denize yakın, üç oda,
Zeytinler içinde pembe ve beyaz.

Buraya gelirdik her yaz ikimiz,
Büsedden olurdu burda vergimiz,
Burada bir masal olur sevgimiz,
Burada büsbütün olurdun sen naz.

Erdek 1957

GÜZELLEME : İZMİR ÜZERİNE

Sen ey yeni İzmir, eski güzellik,
Üzüm, tütün, incir ve pamuk yurdu.
Meyankökü, zeytin, ipek ve çeltik,
Ve balı, balığı ve palamudu
Her mevsim, her mevsim boşal, dol İzmir!

Bir gemi cenneti olsun limanın:
Direk, seren, halat, baca, vinç, bayrak...
Rüyasına dalsın bu sık ormanın
Boydan boya Kordon, hele Alsancak.
Dağılsın dört yana ünün şen İzmir,
Özün şen, yüzün şen, günün şen İzmir!

Fabrikan, tezgâhın, işevin dolsun,
Aydın'dan, Mansa'dan aksın tirenler. (x)
Varlığa, bolluğa giden bir yolsun,
İşçiler, çiftçiler, kadın kızan, er,
Çalışsın bağrında milyon kol İzmir,
Büyük yarınkara hazır ol İzmir!

Hiçbir şey, hiçbir şey istemem senden,
Ne yeşil bir pancur, içinde bir ben,
Ne beyaz bir çıkma, önünde yelken,
Yanımda o üzüm gözlüm dururken.
Sen ışıık, renk, çiçek dolu şen İzmir,
Ötüşen, gülüşen, sevişen İzmir!

Sen ey yeni İzmir, eski güzellik,
Ey senin başbaşa koyda bir gecen!
Ya güneş doğarken ya ay, dönerdik
Ya Karşıyaka'dan, ya Göztepe'den.
Her köşen, her yerin cana can İzmir,
Yaramaz, sade naz, afacan İzmir!

(1945)

(x)Mansa: Manisa, Ölçü zorunluluğuyla «Mansa» demiş.

SELİMİYE'NİN MİNÂRELERİ

Dört kız kardeş, bu dört ince minare,
Bir araya gelmiş güzel dört peri,
Beni çektilerdi bir gün bu yere,
Vurgunum, hayranım o günden beri.

Yıllar sonra geldim yine görmeye,
Yine hep o kızlar, o Selimiye!
Bu dünya güzeli gibi anneye,
Yıldızlar kıskanır bu dört dilberi.

Dört minare, bu dört ince kız kardeş,
Tunca, Meriç, Arda bir de bana eş.
Doğudan batıya kadar, ey güneş,
Gezdiğin yerlerde var mı benzeri?

KARADENİZ TÜRKÜSÜ

Ali Reis'in takası,
Hey... Binesi de akası.
Yoktur denizin şakası,
Benim gönlüm de öyledir.

Yaşa Ali Reis yaşı,
Yelkeni açalım başa,
İnelim Rize'den aşağı,
Benim yolum da öyledir.

Rüzgâr yelkenlere çarpar,
Sular birbirini kapar,
Denizlerden bir ses kopar,
Benim dilim de böyledir.

Dalga davranır davranır,
Sular devrinir devrinir,
Yelken kıvrılır kıvrılır,
Benim halim de öyledir.

Artık ne kıyı, ne fener.
Denizler ağını gerer,
Gönlümü okur enginler,
Benim gülüm de öyledir.

Yaşa Ali Reis yaşı,
Yelkeni açalım başa,
İnelim Rize'den aşağı,
Benim yolum da öyledir.

HAVACIYA TÜRKÜ

İşte sana mavi, geniş bir alan,
Haydi yiğit, haydi artık havalan!
Sen de bulut gibi gökte yuvalan!
Haydi yiğit, haydi artık havalan!

İşte motor, işte yağ, işte benzin,
Bir de çatal yürek ister, o sensin.
Kartal değil, sana kahraman densin,
Haydi yiğit, haydi artık havalan!

Sen göğü çık, gökte ne varsa iner;
Yağmur yere düşür, şimş kler siner.
Çık, daha çık, r zg r yukarda diner,
Haydi yiğit, haydi artık havalan!

Yıldızlara, aya, güneş  yakın,
 ,  lk ne doğru sürsün bu akın.
Kalkın havacılar, uçaklar, kalkın!
Haydi yiğit, haydi artık havalan!

Bir gün başucunda döner alevler,
Gökte birbiriyle konuşur devler,
O zaman gözükür büyük  devler.
Haydi yiğit, haydi artık havalan!

Senin şafak, senin fecir, senin tan,
Senin boydan boya gökteki vatan.
Seninle yükselir toprakta yatan,
Haydi yiğit, haydi artık havalan!

Selam yükseklerden tarladakine,
Selam şardakine, yayladakine,
Selamla bir daha, selamla yine,
Haydi yiğit, haydi artık havalan!

Senin için çarpar gönüllerimiz,
Seni ayıramaz bizden duman, sis,
G klerimiz ışık, kalbimiz telsiz,
Haydi yiğit, haydi artık havalan!

29 EKİM

Bu sabah içimde bir tazelik var,
Bu seher, bu camdan giren gündüz ben!
Sokaktan yükselen bu şen naralar,
Bu camdan bakınan, bu gülen yüz ben!

Nerede o dünkü ateşli nabız,
Nerede yastıkta kıvranan başım?
Bu sabah içimde çelikten bir hız,
Bu sabah en mutlu, en şen yurttaşım!

Az önce fecirle kaçan yıldızlar
Başımdan yağıyor daha bol, gümrah,
Şimdi benliğimde bir bütünlük var,
İçimde bir âlem gizli bu sabah.

Bu millet, bu insan, adı sanı Türk,
Bu toprak, bu vatan, güzel Türkeli,
Bu tarih, bu onur, bu sihirli yük,
Bu Bursa, bu Konya, bu usta eli,

Bu eşsiz İstanbul, bu tek Edirne,
Bu örnek Kayseri, Sivas, Erzurum,
Bu Fırat, Menderes, Çoruh, Ergene,
Bu İzmir, Adana, Urfa, bu Çorum.

Bu başak, bu salkım, bu bağ, bu harman,
Bu bizim davarlar, bizim danalar,
Bu ocak, bu maden, bu dağ, bu orma nı,
Bu yiğit erkekler, yiğit analar,

Bu çetin, bu dönmez, bu sert bilekler,
Bu yanık çehreler, bu bizimkiler,
Bu ağaç, bu çiçek, bu çiy, bu renkler,
Bu diller, bu sesler, ya bu ezgiler,

Bu ninni bu ağıt, bu düğün, bu bar,
Bu zeybek, bu halay, bu güreş hep ben!
Bu sabah içimde bir tazelik var
Bu ışık, bu gündüz, bu güneş hep ben!

Ey rüya, ey hayal, beni terk etme,
Ey sabah, **koynunda** şenim, hem zinde.
Bir şuur ışığı vurmuş perdeme,
Bir bahar öğlesi gibi çimende.

Siz şimdi sokaktan geçen oymaklar,
Yürüyün siz bütün il çocukları,
Göğüslerde gurur, elde bayraklar,
Yürüyün başlar dik, alın yukarı.

Yürüyün ardından siz emellerin,
Yürüyün kalbimin yükü ilhamlar,
Uzaktan çırpınsın size ellerim,
Çırpınsın yüreğim durana kadar

Bu sabah içimde bir tazelik var,
Bu seher, bu camdan giren gündüz ben!
Komşular, şaşmayın bana komşular,
Bu camdan bakınan, bu gülen yüz ben!

30 AĞUSTOS

Her yıl bugün olur, Otuz Ağustos,
İçime bir ordu havası dolar,
Başlar dimdik, gözler çelik, yüzler pos,
Bayrak imil imil, geçer ordular...

Geçer tunç adımlar, demir göğüsler,
Geçer Mehmetçikler, geçer subaylar,
Hepsinin alnında zaferden süsler,
Geçer hayalimde bir bir alaylar.

Geçer topar, geçer atlar, yağız, al,
Geçer dağlar, geçer yollar, şehirler...
Yangınlar üstünde ince bir hilal,
Yaralılar düşe kalka geçerler

Çılgın bir istekle bu şan akını
Afyon'dan İzmir'e kadar çağıldar.
Unutmuş at gemi, kılıçlar kını,
Can canı unutmuş zafere kadar.

Ne var bu dünyada sana yakışan
Alnında bir zafer sabahı kadar,
Sen Mehmetçik, söyle büyük kahraman,
Sana zafer kadar yakışan ne var?

Her yıl bugün olur, Otuz Ağustos,
İçime bir zafer havası dolar.
Başlar dimdik, gözler çelik, yüzler pos,
Bayrak imil imil, geçer ordular...

VI

NESİRLER

A — MAKALELERİNDEN ÖRNEKLER

HALK EDEBİYATI VE FOLKLOR

Ahmet Kudsi TECER

I

Çok kullanıldığı için herhangi bir kelime veya tabirin zihnimizdeki medlûlü sarihtir, zannetmemeliyiz. Kelime veya tabir, müphem de olsa, ifadedeki lüzuma binaen kullanılır, fakat bu müphemliği gidermeksizin o husustaki malûmatımızın tayinine imkân yoktur.

İşte Halk Edebiyatı tabiri de böyledir. Çok yakın bir mazisi olduğu halde, Halk Edebiyatı tabiri o derece yayılmış, o derece kullanılmıştır ki, bunun delâlet ettiği şeyi tayin etmekte güçlük olacağını ilk bakışta tahmin bile etmeyiz. Vakıa, o bir yığın maniler, türküler, destanlar, masallar, hikâyeler halk edebiyatı değil de nedir? Ve derhal hafızamızda izleri kalan iddialı sözler dudaklarımıza gelir :

•Divan Edebiyatı, saflığını kaybetmiş bir dille, Osmanlıca ile milli ruhumuza, millî zevkimize yabancı kalan şekiller, yabancı hisler terennüm etti. Bu dar zümre edebiyatı saray ve medrese dışında kalan geniş

halk kitleleri içine giremiyordu. Diğer taraftan halk, kendi millî ananemizi yaşatan, kendi zevklerimizi terennüm eden bir edebiyat ... ilâ...

Bu kabil iddia ve fikirler, dikkat edilirse, zamanımızı alâkadar eden büyük siyasi temayüllerin tesiri altında görülür. Filhakika milliyetçilik ve halkçılık gibi bugünkü siyasi varlığımızı temellendiren hâdiseleri izah eden cereyanlar ve onların geçirdikleri merhaleleri takip eden bir kimse, bu kabil iddia ve fikirlerin ilmi mühitlere kadar nüfuz eden sosyal, politik kanaatların edebiyatçılar tarafından kendi sahalarına teşmilinden ibaret olduğunu anlar.

Halk Edebiyatı tabirinin medlûlündeki müphemiyet bir yandan bu çeşit - tam manasıyla - demagogik neşriyatın, bir yandan da edebî vakıaların henüz lâ-yıkile tetkik, mukayese ve tasnif edilmemiş olması neticesidir.

Filhakika, Halk Edebiyatı denilen mahsulleri Divan Edebiyatı ile karşılaştırmak, «Halk ve yüksek tabaka» tezadını ortaya koymakla edebiyatçı vazifesini tamamlamış olamaz. Maalesef buna dair şimdiye kadar bütün yazılanlar, bunu tekrar etmekten ileriye geçemiyor. Halbuki Edebiyatçının halletmesi icap eden meselelerden biri, belki de ilk geleni edebiyatın şümûlü dahiline giren ve girmeyen şeyleri ayırt etmektir. İlk bakışta pek basit görülen bu hakikat ihmal edilmemiş olsa, edebiyatımıza ait yanlış telâkkilerin bir çoğu meydan almamış olurdu.

Vakıa Halk Edebiyatı tabirini meşru kılacak olan, her şeyden evvel edebî vasfı haiz mahsullere alem olmasıdır. Bundan sonra bu edebî mahsullerin tahsis edildiği ciheti, yani «Halk» medlûlünü tayin etmek icap eder. Edebiyat kelimesinin, edebiyatın maddesi olan dile nazaran tahsisi eskidir. Halbuki edebî vakı-

aların sosyal vakıaları izaha yarıyan prensiplerle, mû-maseleten, izahlarına teşebbüs edilmesi yakın zaman-lara aittir, ve sınıf edebiyatları fikri böylece zuhur etmiştir. Halk Edebiyatı tabirindeki halk kelimesi de bu çeşit bir iltibas arzeder. Ancak daha yakından ba-kılırsa bu tabirdeki «Halk» kelimesi, bir zümre fikri ifade ediyorsa da bu hiçbir vakit sarih değildir. Bu zümre proleterya veya burjuva sınıfına inhisar etme-diğine göre bu medlûlü tarihi şe'nîyetin bir safhası-na bağlamak zaruridir. İşte Halk Edebiyatı fikrini te-barüz ettirmek için onu münevverlerin, yüksek taba-kanın edebiyatı ile karşılaştırmak temayülü de bu ha-kikatin bir tezahürüdür.

Ancak bu takdirde, Halk edebiyatı tabiri, halk ve yüksek tabaka ayrılığının bir vakıa olduğu müddetçe kullanılabilir. Bu vakıa ise düne, maziye aittir. Şu halde Halk Edebiyatı, - yakın zamanlara kadar devam etmiş olan bir anane olduğu halde - zamanımızda, onu tahakkuk ettiren şartlar zail olduğundan artık kapa-nan bir sahife demektir. Böylece Halk Edebiyatı, ya-rına nazaran, umumiyetle Edebiyat Tarihimizin bir devresine ait bir edebî vakıa silsilesidir. Halk kelime-sini ise bugün kullandığımız gibi yarın da kullana-cağız. Bu takdirde her zaman için iltibas uyandıracak olan bu tabiri kullanmakta fayda var mıdır? Filhaki-ka, Halk Edebiyatı tabirindeki halk kelimesinin tarihi şe'nîyete göre bu izahını bilmeden, Halk Edebiyatı ta-biriyle ilk bakışta anlaşılacak olan mânâ daima müp-hem olacaktır. Gerçi bu tabirin Fransızca, İtalyanca ve Almancada karşılıkları varsa da bu tabirlerin ken-di dillerindeki medlûlleri ile edebiyatımıza ait tama-miyle hususî bir karakteri haiz olan bizim Halk Ede-biyatı dediğimiz şey arasında büyük bir fark vardır. Fransızların, İtalyanların, Almanların bu tabiri kul-

landıkları mahsuller, edebiyat tarihinin mevzuu hari-
cinde kalan alelumum folklor mahsulleridir. Halbuki
bize ait bir «Halk Edebiyatı»ndan bahsolununca Di-
van Edebiyatı veya yüksek tabaka edebiyatına müva-
zi bir edebî müessese ile karşı karşıya bulunuyoruz.
İşte Halk Edebiyatı fikirlerinin müphemliğini davet
eden cihet de budur .O halde mesele şu şekle geliyor :

Tarihi şe'niyete göre, muayyen bir devrenin şart-
larına uygun olarak bizde bir arada inkişaf eden iki
edebî müessese mevcut idi. Bunlardan biri (Divan Ede-
biyatı) yüksek, münevver tabakanın malı, diğeri (Halk
Edebiyatı) geniş halk kitlesinin malıdır. Bu iki müva-
zi edebî ananenin ayrı ayrı vasıfları vardır. İkincisi,
ibraz ettiği vasıflarla belki daha az inkişaf etmiş, fa-
kat orijinal bir kıymet arz ediyor. Bundan dolayı onu
ehemmiyetle tetebbü etmek lüzumu vardır. Üstelik
yeni edebiyatımız üzerinde bu ananenin çok tesirleri
vardır. O halde edebiyatımızdaki yeni temayülleri ta-
yin etmek isterken de bu tesirleri bilmeye, bunun için
de bu edebiyatı tetkike mecburuz.

Şimdi her şeyden evvel , bu edebiyatın sahasını,
hududunu tayin etmek zarureti vardır. Bunu yapar-
ken de evvelâ menşelerine nazaran onu folklordan
ayırarak vasıflarını tesbit etmek, bunun için de daha
evvel edebiyat fikrini tayin etmek lâzımdır (1). İşte bu
yapılmamıştır, yapılmadığı için de ortada hâlâ zihin-
leri örten bir müphemiyet vardır.

(1) Biz bu makalemizde «Edebiyat fikri» üzerinde dur-
madık, çok ehemmiyetli olan bu mesele hakkında gelecek
sayıda bir yazımız bulunacaktır.

II

Bunu bir müşahade halinde tesbit etmek için uzun boylu neşriyatı didiklemeye hacet yoktur. Bir hadise ve bir muharririn tenkidi yazısı meseleyi vazih bir şekilde ortaya koymuştur. Filhakika geçen 1937 yılının İkinci kânun ayı içinde, İstanbul'da, Edebiyat Fakültesi talebesi tarafından bir edebiyat gecesi tertip edilmiş, Türk edebiyatının - Divan Edebiyatı ile Halk Edebiyatı da dahil - eski, yeni özlükleri, bazı izahlarla birlikte inşad edilmiş, hoş bir yenilik olmak üzere şiirleri okuyanlar her devrin karakterini yaşatan kıyafetlerle sahneye çıkmışlardır. (Gazetelerden naklediyorum).

Üstünden bir seneden fazla zaman geçtiği halde bu geceyi burada tekrar hatırlamaya vesile olan şey, bu hususta Bay Hüseyin Cahit Yalçın'ın «Fikir Hareketleri»nde, «Matbuat Hayatı» sütununda intişar etmiş olan «Edebiyat Gecesi» başlıklı yazısıdır ⁽¹⁾.

Muharrir bu yazısında Edebiyat gecesi hakkındaki intibalarını kaydediyor. Bu münasebetle fikirler dermeyer ediyor, tenkitler yapıyor. Bu yazının asıl bizi alâkadar eden ciheti Halk Edebiyatı hakkındaki satırlardır. Beraber okuyalım :

«Bir halk edebiyatından bahsolunuyor. Bu «Halk Edebiyatı» ne demektir? Bununla anladığımız mefhum nedir? Zannediyorum ki biz bu tabirin mânâsında gaflet ediyoruz, «Halk Edebiyatı»nı «Folklor» karşılığı olarak mı kullanıyoruz? Galiba öyle. Fakat o za-

(1) Fikir hareketleri: Sayı 169, 16 Kânunsani 1937.

man «Folklor»un ne olduğunu hiç bilmediğimiz, bir facia şeklinde göze çarpar. Çünkü «Folklor», yalnız Halk hayatı ile uğraşır. Edebiyat sahasında, folkloru asıl bildiğimiz edebiyattan ayıran büyük bir müme-yiz vasfı vardır. Folklorun meşgul olduğu masal, men-kıbe ve itikadların kimler tarafından dile getirildiği belli değildir. Bunlar cemaatçe müşterek, ferdi sahip-siz bir hazinedir. Geniş bir halk kitlesinin malıdır.

Bu hikâyeler, masallar, menkıbe ve efsaneler coğ-rafiya hududu nedir bilmezler. Irk ve millet hudutla-rı da tanımazlar. Birtakım âmil ve saiklerin tesiri-yile arz üzerinde muhtelif halk kitlelerine dağılırlar, yayılırlar. Bir mevzuun türlü türlü, ufak tefek deği-şmiş şekillerine çok geniş sahalarda tesadüf kabildir. O derecede ki bunlara milli bir damga basmak imkân-ı bile yoktur. Sahipsiz bir mal gibi halk kitlesi ara-sında yaşayan bu hikâyeler, masallar ve itikadlar ba-zı büyük muharrirler ve sanatkârlar için bir ilham kaynağı olmuşlardır. Onlar bu kaynaktan kana ka-na içmişler, buldukları isimsiz ve şahsiyetsiz mevzu-lara kendi şahsiyetlerinin damgasını vurarak bir isim ve hüviyet vermişler ve ancak bu suretledir ki o ma-sal, menkıbe ve efsaneleri asıl edebiyat sahasına sok-muşlardır. İsmi cismi belli koca bir Yunus Emre'nin eserini alıp da bize «Folklor» diye.....»

Yetişir. Bu satırlar, meseleyi pek açık bir şekilde ortaya koymuş bulunuyor. Senelerdenberi Halk Ede-biyatı hakkında bunca sayfeler yazıldığı halde bir muharririn henüz mevzuumuzun en ilk sualine karşı tatmin edilmemiş olması, bütün bu neşriyatın tahlili, ilmi değeri hakkında bir ölçü olabilir. Bizim bu mev-zuu burada ele almaktan maksadımız da mevzuun ehemmiyetini bir kere daha göz önüne koymaktır. Bu-nun için de her şeyden evvel, Bay Hüseyin Cahit Yal-

çın'ın makalesindeki fikirler üzerinde duralım. Muharririn, folklorun sahası ve mahiyeti hakkındaki mütalâası doğrudur: «Edebiyat sahasında folkloru asıl bildiğimiz edebiyattan ayıran büyük bir evsafı mümeyyiz vardır. Folklorun meşgul olduğu masal, menkıbe ve itikadların kimler tarafından dile getirildiği belli değildir. Bunlar cemaatçe müşterek, ferdi sahipsiz bir hazinedir. Geniş bir halk kitlesinin malıdır. Bu hikâyeler, masallar, menkıbe ve efsaneler coğrafya hududu nedir bilmezler. Irk ve millet, hudutları da tanımazlar. Birtakım âmil ve saiklerin tesiriyle arz üzerinde muhtelif halk kitlelerine dağılırlar, yayılırlar. Bir mevzuun türlü türlü ufak tefek değişmiş şekillerine çok geniş sahalarda tesadüf kabil olur. O derecede ki bunlara milli bir damga basmak imkânı bile yoktur.» Dikkatimizi bu son fıkra üzerinde toplıyalım. Öyle sanıyorum ki, folklor ile edebiyatın birleştiği ve ayrıldığı noktaya basıyoruz. Folklorun meşgul olduğu mevzular masal, menkıbe, itikadlar ve saire, türlü türlü dil süzgeçlerinden geçebilir. Bir masaldaki temler, bir menkıbedeki kahraman tipi ve itikadlar, hiçbir coğrafya ve ırk hududu tanımadan, sadece beşeri tefekkür hazinesinin malı olarak ayrı ayrı dillerin çerçevesi içine girer. Dil ise, mahiyeti itibarıyla, milli bir vasfa haizdir. Şu halde folklorun mevzuu değil, folklor mahsulleri, derlendikleri dile nazaran milli olmaya lâyıktırlar. Üstelik dil edebiyatın maddesidir. Demek ki bütün bu his, fikir, itikad gibi mücerret unsurlar dile geldikleri andan itibaren -eğer ferdi bir vasfa da haiz iseler- edebiyatın malı addetmek mecburiyeti vardır. Meselâ Keloğlan masalındaki teme pek çok dillerde rastlanmış olabilir. Bu tem bir folklor mevzuudur. Fakat bu masalın Türkçe bir şekli, Türk folkloruna aittir. Ancak bu masal, ferdi bir damga alarak

nakledilmediği cihetle -bizim anladığımız mânâda- edebiyatın, daha doğrusu edebiyat tarihinin malı değildir. Buna mukabil Koroğlu menkıbesini alalım: Bu menkıbenin de birkaç dilde ifade edilmiş şekilleri vardır. Bu tipi ve menkıbenin efsanevi kısımlarındaki birçok temleri folklor kanunlarına göre ayrı ayrı ırk ve dil grupları içinde yayılmış buluruz. Fakat bu efsanenin ve bu menkıbenin Türkçede, -sahibinin ismini bilmesek, unutsak bile -ferdi hüviyeti olduğu muhakkak olan epik mahsulleri vardır. Bu epik metinlerin, edebî değeri ne olursa olsun, edebiyatın, daha doğrusu edebiyat tarihinin malı olduğu muhakkaktır. Şu halde efsane folklorun malıdır. Fakat ona edebî bir form kazandırdıktan sonra epik bir mahsul meydana geliyor ki o da edebiyat demektir. Demek folklorla edebiyatın hududu bu noktada bulunuyor. Esasen muharrir de folklordaki anonim mahiyeti işaret etmekle beraber «sahipsiz bir mal gibi halk kitlesi arasında yaşayan bu hikâyeler, masallar ve itikadlar bazı büyük muharrirler ve sanatkarlar için bir ilham kaynağı olmuşlardır. Onlar bu kaynaktan kana kana içmişler, buldukları isimsiz ve şahsiyetsiz mevzulara kendi şahsiyetlerinin damgasını vurarak bir isim ve hüviyet vermişler ve ancak bu suretledir ki o masal, menkıbe ve efsaneleri asıl edebiyat sahasına sokmuşlardır.» diyor. Bu ifadede düzeltilecek küçük bir nokta var: «Bazı büyük muharrirler» değil, sadece «bazı muharrirler (1)» demek lazım. Böyle okuduğumuz takdirde mesele derhal bambaşka bir açıklıkla izahını bulacaktır.

(1) Burada muharrir kelimesini, ıstikaka nazaran değil, sanatkar mânâsına almalıdır.

Son seneler zarfında memleketimizde folklor araştırmaları ilerledikçe, dolayısıyla halk edebiyatı maddeleri de çoğalmaktadır. Çünkü folklor arayıcıları halk arasındaki araştırmaları sırasında oldukça inkişaf etmiş edebi ananelere de rastlıyor ve bunları nakletmekten geri kalmıyorlar: Halk şairleri, halk hikâyesi ve hikâyecileri gibi. Bu yekûna bir de elyazması mecmuaları, cönkleri ve hikâye kitaplarını ilâve edersek, ayrıca, bu mütenevvi menbalardan gelen malzemeyi ne kadar ciddi bir tasnife tâbi tutmak iktiza edeceği derhal anlaşılır.

Bunu kaydetmekle beraber asıl mühim bir noktayı aydınlatmamız lâzımdır: Yukarıda folklor tetkikleri ilerledikçe halk edebiyatı maddelerinin de zenginleştiğini söylerken folklor ve halk edebiyatı tabirlerini bir müradif olarak kullanmadığımız görülür. Halbuki Bay Hüseyin Cahit Yalçın'ın makalesinde bizde halk edebiyatı tabirinin folklor karşılığı olarak kullanıldığı ihtimali kabul ediliyor. Muharririn hakkı var: Bizim yukardanberi işaret etmek istediğimiz bu ayrılığı gözetmeyenler bu tabiri sırasına göre folklor karşılığı olarak kullandıkları gibi halk edebiyatı tabirini «Halk Şiiri, Halk Hikâyesi» gibi sahipleri belli veya hiç değilse izleri bariz olarak görülen edebi mahsullere de teşmil edenler vardır. Folklor kelimesinin karşılığı olarak bizde taammüm eden başka bir tabir de vardır: Halk bilgisi... Bu isimde birçok mecmualar neşrolunduğu gibi yakın zamanlara kadar «Halk bilgisi derneği» adında bir ilmi teşekkül de bulunuyordu.

Yukarda Halk Edebiyatı tabirini folklordan ayırt etmekle bu tabirin medlûlü hakkında vakitsiz bir kanaat arzetmek istemiyoruz. Fikrimiz sadece Halk Edebiyatı tabirinin birbirinden ayrı iki şeye alem olması hesabıyla şimdilik - henüz tahlil mevzuumuz olan - bu

meseledeki karışıklığı belirtmektir. Onun için folklor karşılığı olarak «Halk bilgisi» sözünü bırakarak (Halk Edebiyatı) tabirinin medlûlünü araştırmakta devam edeceğiz.

III

Bu tefrikten de anlaşılıyor ki Halk Edebiyatı tabirinin medlûlü sarîh olarak tayin edilmiş değildir. Bunun sebeplerini yukarda zikretmiş olduğumuz için tekrar aynı noktaya dönmiyeceğiz. Yalnız şunu tesbit etmek lâzım geliyor: Bazen Halk Bilgisi tabiri ile de isimlendirilen folklor mahsulleri istisna edilirse ortada edebiyatın, edebiyat tarihinin mevzuuna giren ve ayrı bir edebî ananın mahsulü olan bir edebî vakıfalar serisi, bir edebî eserler silsilesi, bir edebî şahsiyetler galerisi var. Halk şairleri, halk hikâyeleri edebî vakıftır. Henüz iyice tasnif edilmemiş, henüz araştırılmamış bir yığın eser var. Bunlardan bir çoğunun dürüst metinleri bile hazırlanmamıştır. Üstelik bunların edebî kıymetleri henüz tetkik edilmemiştir. Hal böyle olmakla beraber, tetkiki icap eden maddeler ortada hazır duruyor. Şimdi halli lâzımgelen bir mesele var: Bunlara «Halk Edebiyatı» adını vermek doğru olur mu?

İlk bakışta böyle bir sorunun varit olamayacağı düşünülebilir. Acele etmiyelim. Bakınız Bay Hüseyin Cahit Yalçın ne diyor :

«... Nam ve şanı mechul sanatkârların eseri, koca bir halk kütlesinin müşterek malı olan eserler bir sanatkârın ilhamı neticesinde o sanatkârın malı olduktan sonra tekrar halk tabakasına intikal ederek yine müşterek bir miras şeklini alabilir.»

Bu ifadede meşgul olduğumuz edebiyatın bir vasfını daha görüyoruz. Şu halde acaba bu edebiyata ait eserlerin halk kitleleri arasında geniş bir surette yayılmış olmak vasıflarından dolayı mı onları «Halk»a nisbet ediyoruz?

Umumi olarak bir «Türk Edebiyatı» fikri içinde (Divan Edebiyatı) ve (Halk Edebiyatı) diye iki kısım ayırmak neden icap ediyor? Bu eserler mahiyet itibarıyla, folklordan mülhem, daha doğrusu folklore dahil unsurları ananevi bir tarzda işletmekten doğma bir edebiyat vücade getirmiştir. Acaba bu edebiyatın «Halk»a nisbet edilmesi menşesindeki bu hususiyetten mi ileri geliyor?

İtiraf etmeliyiz ki neşriyatı takip edenler bu suallere cevap bulmakta güçlük çekeceklerdir. Vakıa halk edebiyatının karakterini teşkil eden vasıflarından olmak itibarıyla bu her iki سوالin dayandığı fikirler muğlâk bir tarzda ortada çalkalanmaktadır.

Bazıları «Halk Edebiyatı» tabiriyle gelmiş halk kitlelerine yayılma hususiyetini, bazıları da menşeyini düşünüyor. Bunları birbirine bağliyerek da düşünmek kabildir. Meselâ, bizde (Halk Edebiyatı) tabirini en ilk kullananlardan biri Ziya Gökalp'tir. Ziya Gökalp, bunu edebiyat meselesi olarak değil, millet ve milliyet mefhumlarını incelerken hars ve medeniyet meselesi olarak mevzuu bahsetmiştir. «Halk Edebiyatı» tabirinin yukarda teşrih eylediğimiz müphemliği üstadın yazılarından itibaren başlar. Filhakika Ziya Gökalp, folklor ile edebiyat sahasını tefrik etmemiştir. Şunu da kaydedelim ki üstadın yazdığı sıralarda henüz bu sahalara ait malûmatımız pek eksik bulunuyordu. Üstelik üstadın sosyolojik prensiplere ve politik temayüllere bağli olan telâkkisi, ihtisası olmıyan bir saha da daha fazla derinleşmesine müsaade etmemiştir.

Şu var ki bu tabir Ziya Gökalp'la birlikte bir anane olarak aramızda devam edegelmektedir.

Ziya Gökalp'tan sonra Bay Fuad Köprülü, bilhas-
sa Aşık Edebiyatına, saz şairlerine dair tetkikleriyle
bir noktayı aydınlatmaya hizmet etmiştir. Saz şairle-
ri, aşıklar, bize edebî bir ananeye mensup olarak gö-
rünmektedir. İşte bu edebî anane, Divan Edebiyatı
ananesinin yanibaşında kendi kaidelerine göre tekâ-
mülünü yapmıştır. Bu ananeyi tetkik edenler, bunun
mahdut bir inkişafa mazhar olmakla beraber, bilhas-
sa en eski devirlerden gelen bir iz üzerinde bulundu-
ğunu görürler.

Filhakika 17'inci asrın saz şairleri eski ozanların
ve bunu takiben en eski devirlerdeki kavmî edebî ana-
nenin bir tekâmül mahsülü olarak görülebilir. Bu an-
ane, devam ettiği asırların içtimai teşkilât ve bünye-
sine ait sebeplerle izah edilebilir. Bunun içindir ki
«Halk Edebiyatı» derken sadece (Aşık veya saz şair-
leri) ananesini düşünenler - ki en çok yer alan budur -
(Halk Edebiyatı)m (Divan Edebiyatı) ile karşılaştı-
rmışlardır. Makalemizin başında işaret ettiğimiz gibi
(Halk) kelimesi bu takdirde, tarihi, içtimai şeniyetin
bir safhasına ait hususi bir terim olarak alınmış olu-
yor. O halde makalemizin baş tarafında ortaya koy-
duğumuz sualin burada yeniden tekrarlandığını gö-
rürüz :

Halk Edebiyatı -yakın zamanlara kadar devam
etmiş bir anane olduğu gibi - zamanımızda da tahak-
kuku için icap eden şartlar zail olduğundan artık ka-
panan bir sahife demektir. Böylece halk edebiyatı, ya-
rına nazaran, umumiyetle edebiyat tarihimizin bir
devresine ait bir edebî vakıa silsilesidir. Halk kelime-
sini ise bugün kullandığımız gibi yarın da kullanaca-
ğız. Bu takdirde, her zaman için iltibas uyandıracak

olan bu tabiri kullanmakta fayda var mıdır?

Bu sual her zaman için varid olacaktır. Bugün Bay Hüseyin Cahit Yalçın, Halk Edebiyatı tabirini folklor mukabili olarak aldığı için, bu tabirin asıl edebiyatın mahı olarak kullanıldığı sahayı iyice tayin edemediği ve «işte şu hale bakarak bizde Halk Edebiyatı tabirine mutlaka başka bir mânâ verilmiş olacağına hükmediyorum» dediği gibi yarın da bir başkası aynı tereddüdü, aynı sebeplerle ileri sürecektir.

Yukardanberi ilerlettığımız tahlile nazaran bir kere edebiyat sahasına dahil olan mahsul'eri folklor-dan tamamıyla ayırdıktan sonra bu edebiyatın mahiyeti, tabi olduğu şartlar gözetilerek or a verilecek ismi tayin etmek meselesi meydana çıkıyor.

Fa zedelim ki bu edebiyata (Halk Edebiyatı) değil de başka bir isim vermiş olalım. Bu takdirde Bay Hüseyin Cahit Yalçın'ın: «Halk» kelimesini gördük, Edebiyat» kelimesini de gördük ya bundan hece vezniyle yazılmış şiirleri anlarız. Olur biter galiba» gibi ağır ithamlarına; yine «Halis Türkçe ile yazılmış şiirler diyemedim, yalnız hece veznini ileri sürdüm. Çünkü halk edebiyatı namına bize gösterilen muharrirleri belli eserlerin hepsi Arap ve Acem kelimeleriyle dolu. Şu halde «Halk Edebiyatı» namını verdiğimiz eserler halk tabakasının da anıyamıyacağı şeyler olmaktan kurtulamıyor» gibi bu edebiyat aleyhine kullandığı delillere yer kalmıyacaktır. Vakıa mesele, birtakım edebî tezahürlerin mahiyetini tayin etmekten ibaret-tir. Yoksa Halk Edebiyatı demek halis Türkçe şiirler demek olacağını söyleyenler bulunsa da, yukarda temas ettiğimiz gibi, bunlar demagogik neşriyattan ileri geçemez. Bundan başka bu edebiyatın mahiyeti ve folklor-dan ayrıldığı esas noktalardaki hususiyeti ve onu bu haysiyetle asıl edebiyatın hududu içine alma-

ya mecbur eden vasıfları lâıyıkıyle tanınmış olsa, ma-alesef Bay Hüseıın Cahit Yalçın'ın «Hece vezniyle yazılmış ne bulmuşsak, eski zamandan kalmış olmaları şartiyle, hepsini kıymettar bir sanat eseri diye kabul etmişiz ve bunları irfanımızın birer şaheseri şeklinde gençliğe göstermeye kalkışmışız. Koroğlu namına okunan o bozuk dilli, galiz «Aıvaz aşkı» Türk Edebiyatından muhallet bir nümune diye ortaya çıkarılır mı? Sanat hissi ve zevk namına bir şey kalmadıysa biraz ölçü yok mu?» diyecek kadar taşmasına sebep kalmazdı. O halde mesele Halk Edebiyatı tabirinin meşru ad-dedilip edilmemesi şeklinde devam ed'yor.

Yukarda bazı Avrupa dillerinde bu tabir kullanılmakla beraber, bunun kendi dillerindeki medlûlüne nazaran hiçbir zaman bizdeki kulanılışına tekabül edemez, demiştik. O halde bir nokta daha var: Garp dillerinde Halk Edebiyatı tabirinin kullanıldığı saha, folklor sahasıdır. Bizce bu tabirin zekiyce olan kapalılıklarında, her şey canlanır, her şey bir renk, bir koku, bir ses alır. Onlar kahramanlariyle gülerler ve ağlarlar, onlarla senli benli olurlar, ve onları o kadar haki ki bir hale sokarlar ki, insanlar, onlar söyledikçe, anlatıklarını canlı canlı görürler.

Böyle kitapların umuma tesir etmemesini nasıl isteyebilirsiniz? Onlar canlıdırlar. Onları açınız, elinizin altında bir yürek gibi çarptığını hissedeceksinizdir. Bu, reel âlemdir: Hattâ ondan da fazla olarak, çok hoş ve kudretli bir orijinalliği olan bir muharririn yaşamış olduğu reel bir âlemdir. Bu muharrir az veya çok ehemmiyette bir mevzu alabilir, onu az veya çok, tam bir tarzda teıvi ve izah eder, eser bu yüzden daha az kıymetli olmaz, zira yegâne (unique) eser olur, zira o esere yalnız o muharrir bu mevcudiyeti, bu edayı verebilir. Kitap onundur, ve bu kâfidir. Onu bir gün

tasnife kalkarlar, lâkin hakiki bir ibda olan eserlerinden bir kitabının bile, bir yana bırakılması mümkün olmaz. İnsan ondan heyecanlanır, sevilir veya sevilmez, kimse kayıtsız kalmaz. Gramer, belâgat bahis mevzuu değildir, ve göz önünde olan da bir yığın matbu sahife değildir; onun içinde bir adam vardır, onların her kelimesinde beyni ve kalbi çarpan bir insan vardır. İnsan kendini ona teslim eder, zira o okuyucunun heyecanlarına hâkim olmuştur, zira o muharrir realitenin kuvvetine ve şahsî ifadenin kudretine maliktir.

Biraz yukarda bahsetmiş olduğum romancıların esaslı acizlerini buna kıyas ediniz. Hiçbir zaman okuyucuları zaptedip muhafaza edemezler, zira onlar orijinal bir tarzda his ve ifade etmezler. Onların eserlerinde insan beyhude yere, icatedilmiş bir cümle ustalığıyla ifade edilmiş yeni bir intiba arayıp durur. Üslûp yapmaya kalkıştıkları, şuradan buradan iyice cümleler derledikleri zaman, bir başka muharrirde çok canlı olan bu cümleler onların eserlerinde hiçliklerini bağırlar; onlar hakiki bir şekilde duyan ve onu yaratıcılığının kuvvetiyle bir insan değil; yalnızca, istihsal musluklarını açmış, bir nesir gevezesinden başka bir şey yoktur. Güzel bir kitabın güzel bir çift iskarpın gibi yapıldığını sanarak, iyi yazmak için az ve ya çok emek sarfederler, katiyen de yaşayacak bir eser vücuda getiremezler. Reel duygusunun ve şahsî ifadenin yerini hiçbir şey tutamaz. Bu vergilere malik olmayınca, insan romanlar yazma işine girişeceğini yağ satmıya kalkışsa daha iyi eder.

Biraz evvel M. Alphonse Daudet'yi zikrettim, çünkü çok tesirli bir örnek arz ediyordu. Onun iktidarına malik olmıyan diğer bir sürü romancı da zikredebilirdim. Şahsî ifade tam bir formüle muhtaç değildir. İn-

san; fena, düzgün olmayarak, rasgele de, ifadesinde hakiki bir ifadeye malik olarak yazabilir. İşin en fenası, bence, rahat ve sakin bir tarzda akıp giden bu temiz üslup, bu beylik sözler tufanı, çiğnenmiş sakız halindeki hayaller, bilakis geniş bir tabakaya, insanı sinirlendiren şu hükmü verdiriyor: «Güzel yazmış!» Yok canım! Hususi bir hayatı, orijinal bir tadı olmadıkça o eser dilinin doğruluğuna ve icaplarına rağmen fena yazılmış bir eserdir.

Edebiyatımızda şahsi ifadenin en büyük misali Saint-Simon'un ifadesidir. İşte kanı ve asabiyle yazmış bir muharrir ki kesafet ve hayathlığıyla unutulmayacak sahifeler bırakmıştır. Onu muharrir diye adlandırmakla hata ettim; o bundan da daha iyidir, çünkü hiçbir yazı endişesine düşmemiş gibi görünüyor, ve en yüksek bir üsluba, bir dil yaratmaya, canlı bir ifadeye varıyor. Bizim en meşhur muharrirlerimizde belâgat ve cümle yapısı kokar; sahifelerden bir mürekkep kokusu dağılır. Halbuki onda bu şeylerin hiçbirisi yoktur. Cümle onda bir hayat çarpıntısından başka bir şey değildir, ihtiras mürekkebi kurutmuştur, eser insanî bir feryat, yükseklerde yaşayan bir insanın uzun bir monoloğu halindedir. Bu hal her çeşit estetik cehitleri sarfetmeye çabaladığımız bir eser hakkında bizim romantik anlayışımızdan çok uzaktır.

Aynı hal Stendhal için de böyledir. Kendisi, bir eda elde etmek için her sabah çalışmadan önce Medeni Kanundan bir kaç sahife okuduğunu söylemeyi âdet etmişti. Bu meselede romantik mektebe karşı atılmış bir tehdidcilik görmelidir. Stendhal demek istiyordu ki, onun için üslup fikrin mümkün olan tarzda en sahil ve en açık tercümesinden başka bir şey değildir. Bu hal onun yüksek derecede şahsi bir ifadeye malik olmaması değildir. Kuruluğu, çok istihzalı ve

çok dokunaklı, kısa cümlesi elleri arasında harikulâde bir tahlil âleti halini almıştır. İnsan onun zarafetle yazdığını zannetmez. Kendi istidadının üslubu vardır, o derece orijinal bir üslup ki, düzgün olmamasına ve kayıtsız gibi görünmesine rağmen her vakit için tipiktir. Onda Saint-Simon'daki fevkalâde akıcılık, enkaz sürükliyen şiddetiyle fevkalâde olan bir nehirdir; derinliklerinde belki kaynaşan, fakat yüzü sahillerinde bulunan her şeyi sert bir doğrulukla aksettiren bir buz tabakasıyla kaplı bir göl gibidir.

Balzac da tıpkı Stendhal gibi fena yazmakla itham edilmiştir. Bununla beraber Contes Drôlatiques eserinde, bir kuyumcunun işlenmiş mücevherleri gibi sahifeler vermiştir; şekil itibariyle bundan daha güzel icad olunmuş, ne de daha ince tatbik edilmişlerini bilmiyorum. Ama, ona, romanlarının ağır başlangıçları, çok kütleli tasvirleri, bilhassa şahıslarının çizilmesinde görülen mübalâğalı kötü zevkten dolayı sitem edilir. Hiç şüphe yok ki büyük bir hamur yağurmuş ve arasına onu bozmuştur. Lâkin onun eserlerinin muazzam olan umumî heyetine göre hüküm vermeli. O zaman kahraman bir pehlivan, her şeyle, hattâ üslupla bile boğazlaşan ve bu savaştan galip çıkan bir pehlivan görülür. Beyhude yere sıkıntılı cümleler doldurduğu halde, üslubu gene kendinindir. O üslubu yağurur, tekrar döker, romanlarının her birinde yeniden inşa eder. Durmak bilmeden bir şekil arar. Onun, devlere benziyen eser vücuda getirmek hayatiyle, o şeyi, en küçük satır başlarında, bulur. Kendisi eserin içindedir, demirhane uğuldar, ve cümlelerin üstüne izini bırakacak şekilde bütün kuvvetiyle vurur. Bu iz, o cümlede ebediyete kadar kalacaktır. Dökme çapakları ne kadar olursa olsun, büyük üslup işte budur.

Niyetim, sadece şahsî ifadeden ne anladığımı ba-

zı misaller söyliyerek daha iyi izah etmektir. Zamanımızda büyük bir romancı demek, reel duygusuna malik olan ve tabiatı, onu kendi hayatında yaşatarak orijinallikle izah eden demektir.

KALEM Dergisi, Nu. 3 — 15.5.1938

B— TİYATRO ESERLERİNDEN ÖRNEKLER

KÖŞEBAŞI'NDAN

ÜÇÜNCÜ PERDE

Akşam üzeri,

Kahvede tavla oynayan iki adam. Kahveci onları seyrediyor. Bir masa başında Muhtar Ağabey, birtakım kâğıtlarla meşgul. Karşısında iskemleye ilişivermiş fakir bir kadın, yanında 3-4 yaşında bir çocuk. Garson ishemleleri taşıyor. Çöpçü kadın dolaşıyor.

Vapur, tiren, tramvay sesleri.

BAKKAL — (Elinde paketle çıkan bir müşteriyi kapıdan uğurlar.) Güle güle! (Kahveye doğru bakar-ken:) Mehmet!

B. ÇIRAĞI — (Gelir) Buyur usta?

BAKKAL — Öğren bakalım iskemleler nereye gidiyor?.

B. ÇIRAĞI — Peki, usta. (Kahveye gider.)

BAKKAL — (Yoldan geçen bir kadın:) Hayrola, yenge hanım? Böyle, nereye?

YENGE HANIM — Uyuyor musun, ayol? Mahalle çan çan! ötüyor. Saffet Hanım'ın düğünü var deye...

BAKKAL — Bugün mü idi? Ah, yenge hanım! Akıl mı kalır başta şu alacak derdinden... 229 lira... Düşün!

YENGE HANIM — Alacağın kimden?

BAKKAL — Verirse de Allah'tan, vermezse de Allah'tan!

YENGE HANIM — Ne demek o öyle?

BAKKAL — Ne demek olacak? (Bu aralık yabancı ağır adımlarla dükkâna doğru gelir.) Senet yok, sepet yok. Defter işi. Rahmetlik Mecit Bey'in hesabı... (Yabancıya:) Buyur! Ne istedin?

YABANCI — (Para verir.) Bir yenice.

BAKKAL — (Parayı alır, dükkâna girerken kadına:) Sana bir diyeceğim var gitme.

B. ÇIRAĞI — (K. Çırağına.) Nuri Ağabey! Bu iskemleler nereye gidiyor? Ocakta toplantı mı var?

K. ÇIRAĞI — Düğüne. Saffet Hanım'ın evine.

B. ÇIRAĞI — Sahi mi, bugün mü idi? Hiç de akıl etmedim.

K. ÇIRAĞI — Sizden alış veriş etmez de ondan.

B. ÇIRAĞI — Eh bizimki fukara bakkalı... (Gider.)

K. ÇIRAĞI — (B. Çırağının arkasından.) Mehmet!

B. ÇIRAĞI — (Durur.) Ne var Ağabey?

K. ÇIRAĞI — (Yaklaşır, kulağına.) Bizim düğünümüz de yakın.

B. ÇIRAĞI — Deme! Usta razı oldu mu?

K. ÇIRAĞI — Ne zannettin ya?

(Bakkal çırağının sırtına vurur. Bakkal çırağı hoplayarak dükkâna gider. Bakkal gelir, yabancıya sigarayı verdikten sonra avucuna bir yığın ufak para sayar.)

B. ÇIRAĞI — Usta! Saffet Hanım'ın düğününe.

BAKKAL — (Aldırmaz. Yabancı irkilir. Yere düşen bir parayı kaldırırken:) Yine kahvecinin ekmeğine yağ sürüldü. (Parayı üfler, yabancıнын avucuna sayar. Kadına:) Bende talih olsa...

YENGE HANIM — Sen daha dur. Mahallede satılmadık kız kalmadı. Ne bekliyorsun bilmem?

BAKKAL — Biraz kızlar azalsın da...

YENGE HANIM — Sen de pahalıya satasın, değil mi? Yağma yok, bu bakkal hesabına benzemez. Kız dediğin, bakarsın bir sabah açılır; tıpkı çiçek gibidir. Rüzgâr, yağmur, ayaz, hiçbir şey dokunmasa bile, bakarsın bir sabah dökülür! Hem, baksana bana, benim elim uğurludur.

BAKKAL — Bizim büyüğe de bul bir kısmet.

B. ÇIRAĞI — (Atılır.) Nuri Ağabey, usta?

BAKKAL — Seni külhani seni! İş, güç orada dursun, sen ağzımızın içine bak. Akşam oldu. Ne zaman taşınacak bu mallar? İşine! Bu çırak beni çat diye çatlatacak? Yenge hanım, kimi buldun Saffet Hanım'larla? Paralı mı, zengin mi? Malı mülkü mü var?

YENGE HANIM — Hepsi de var. Akmasa da dam-lar. Düğün için on para harcatmadı Saffet Hanım'a...

BAKKAL — Bizim zamanımızda sade kız alınmaz, kimin, kimlerin nesi diye de arar sorarlardı.

YENGE HANIM — Şimdi başka türlü değil a? Bu da adam evladı. Bahriyelinin kızı.

BAKKAL — (Gevrek bir gülüşle.) Bilirsin, bilirsin a... İşine gelmez.

YENGE HANIM — Çöp çatan çatmış, beğenen beğenmiş! Günah değil mi elin kızına?

BAKKAL — Gücenme, yenge hanım? Biz de dört yol ağzına çıkıp kızın babasını deyivermedik a?

YENGE HANIM — (Hiddetli.) Akşam akşam beni kızdırma. Sen bana baksana! İstersem Saffet Hanım'ın kızını bahriyelinin, senin kızını da kahvecinin yaparım, anladın mı? Bana yenge hanım derler! (Yürür.)

BAKKAL — (Yerinden fırlar.) Aman bu aracı karılardan! (Yaka silker. Yabancıya bakarak:) Para ile ne yapılmaz?. (Sonra birden.) Bir şey mi buyurdun?

YABANCI — Bir kibrit alacaktım da... (Para verir.)

BAKKAL — Kusura bakma. Karı zihnimi karıştırdı... (Dükkâna girer.)

YABANCI — (Kendi kendine.) Nasıl sorsam? (Bakkal gelir, kibriti verir. Yabancı ses çıkarmadan yürür, kahveye doğru gider.)

BAKKAL — (Elini şakağına dayıyarak düşünür.) Yine var bu işte bir kurt yeniği! Kahvecinin parmağı!

M. AĞABEY — (Karşısında oturan kadına bir kâğıt uzatır.) Buyur, hemşire!

KADIN — (Kâğıdı aldıktan sonra.) Şimdi ne yapacağım?

M. AĞABEY — Ne mi yapacaksın? Elindeki ilmi-haberi götür bir avukata, nafaka dâvası açtır.

KADIN — Ayol, o katı yürekli herif, bu çocuk benim değil diyor. Nur topu gibi çocuk! Şu benim kaderime bak. Başkası, elâlemin piçini kızım der, alır, bağrına basar da bizimkisi, erkek evlâdını başından atar! (Gözleri yaşarır.) Hadi oğlum, gidelim. Allah'a emanet ol! (Yürür.)

M. AĞABEY — (Arkasından:) Sen gel yarın Kuruma da çocuğa ayakkabı al!

KADIN — (Giderken.) Allah razı olsun!

M. AĞABEY — (Masaya vurur.) Nuri!

K. ÇIRAĞI — (Koşarak gelir.) Buyur, Muhtar Ağabey!

M. AĞABEY — Şu kâğıt kalemi kaldır. Akşam oldu artık. Bizim altılardan kimse görünmedi bugün. Bir yorgunluk kahvesi yap, tiryaki işi...

K. ÇIRAĞI — (Yüksek sesle:) Tiryaki işi bir! (Gider.)

KAHVECİ — (Tavla oynayanların yanından kalkıp Muhtar Ağabey'in yanına gelir.) Bitirdin mi, Muhtar Ağabey? (Yanına oturur.)

M. AĞABEY — Dertli iş oldu mu, bırak. Muhtarlığın tadı yok.

KAHVECİ — (Yabancıyı görür.) Buyur, buyur! (Yabancı yanlarına gelir, şapkasını çıkararak selâm verir. Kahveci eliyle karşılık verir.)

M. AĞABEY — Aleykümüsselâm!

YABANCI — (Otururken:) Dolaş, dolaş, dolaş... Dizlerim ağrıdı. (Dizini uğuşturur.)

KAHVECİ — (Yabancıya:) Bu da bizim Muhtar Ağabey. (Yabancıyı göstererek:) Beyefendi de bizim misafir...

M. AĞABEY — Hoş geldiniz. Ne havadis var, Ankara'da ?

YABANCI — Ben İzmir'den geldim.

M. AĞABEY — İyi, güzel. Kime misafirsiniz?

YABANCI — Kime mi? Şey... Yani, (Kahveciyi göstererek:) Ustanın misafiri. (Gülüşme.)

KAHVECİ — Sağol! Şerefın artsın! Bize misafir, Muhtar Ağabey. Yani senin anlayacağın, İstanbul'a gezmeye gelmiş...

M. AĞABEY — Canım, onu sormuyorum. Kime, yani hangi eve misafir, Beyefendi?

YABANCI — Efendim, ben mahallede değilim. Yabancıyım. Otelde kalıyorum. Dolaşırken bu semte uğradı yolum.

M. AĞABEY — (Bedbin:) Birader, bu semt, işte böyle. Görülecek bir şey yok... Benim de sormam, alışkanlık... Muhtarlık var serde. (Kahveciye:) Tadı yok, Muhtarlığın vesselâm?

KAHVECİ — Muhtar Ağabey! Sen aldırma.

M. AĞABEY — Dertli iş oldu mu, yüreğim dayanmıyor. Aldırma... Nasıl aldırmam? Şu demin giden kadının halini gördün. Hem aç, hem çıplak. Yarın gel de dedim. Kurumdan çocuğuna ayakkabı verelim. Kocasını bıraktı kadını; çocuğa da benim değil diyor. Oysa ki hepimiz, bütün mahalleli biliriz, bu çocuğun o heriften olduğunu. Hem zaten öyle kadın değil. Gel gelelim, şans bu da! Kadının dediği gibi, başkası, söz aramızda, elâlemin piçi için benim kızım diyor da bu herif öz evlâdını tanımıyor. Dünyanın gidişi böyle! Ne dersin, beyefendi?

YABANCI — Her türlü'sü var, doğru!

M. AĞABEY — Yok, beyefendi bu şimdi söylediğim gibi az bulunur. Efendim, siz bilmezsiniz. Bizim mahallede bir meşhur... Saffet Hanım var! Gençliğinde, Allah için, epey canlar yakardı. Bizim mahalleye gelin geldi, bir Bahriyeliye. Adam da, sizden iyi olmasın, babacan, iyi bir adam. Bugün gibi gözümün önünde... Neyse, adamcağız bir hafta evde, bir ay gemide. Evde akıllı uslu bir büyük de yok. Hülâsa kadın başladı cilvelenmeye. Şu sokakta da, kadın şu sokakta otururdu, şu sokakta da bir Macit Bey'imiz vardı, sizlere ömür, o da bugün merhum oldu, Allah rahmet eylesin, iyi adamdı. Mahalleye yeni gelmişti o zaman. Bir oğlu vardı, şöyle kız akran. Çapkın bir şey, yakışıklı da... Hülâsa, bu Saffet Hanım baştan çıkardı bu oğlanı. Başladı etrafta dedikodular ama, iş böylece kapandı, çünkü, ne olduysa, Mecit Bey hiç, hiç bahsetmezdi bundan, tabii biz de üstelemedik, Macit Bey oğlanı kovdu evinden, reddetti. Mahalleye de zaten yeni gelmişlerdi, unutuldu gitti. İyi ya, bununla bitse? Bir de baktık, günün birinde Saffet Hanım bir kız çocuğu dünyaya getirdi. Cümle mahalleli biliyor ki bu

kız o oğlanın. Lâkin... (Beybaba gelir.) Buyur Beybaba! (Kıpırdanırlar.)

BEYBABA — (Otururken.) Sohbetiniz ballı olsun!

KAHVECİ — Saffet Hanımın lâkırdısı, Beybaba!

BEYBABA — Ne tesadüf değil mi? Tam kızın büyüğ babasının öldüğü gün kızın düğümü!

M. AĞABEY — Öyle ya, öyle ya!

KAHVECİ — Kıyaksın Beybaba!

BEYBABA — Epey mülk bıraktı bahriyeli. Bir paşa çocuğu idi...

M. AĞABEY — Yalnız oturdukları ev eder şimdi dört bin, dör bin beş yüz... (Kahveciye:) Öyle değil mi?

KAHVECİ — Eyvallah, Muhtar Ağabey.

BEYBABA — Kızını da iyi yere sattı, diyorlar. İyi ki tahkik falan da etmediler mahalleden.

KAHVECİ — Etmediler, Beybaba.

M. AĞABEY — Ettiler, etmez olurlar mı? Bize sordular. Günah değil mi kızın kismetine engel olmak? Ev yıkmanın, yuva bozmanın günahı büyük... (Kahveciye takılır.) Sen böyle şeylere pek aldırılmazsın!

KAHVECİ — (İtiraz eder.) Tulumbarın başına, Muhtar Ağabey! Namus işi bu. Vallahi ağzımı açmam. Kimseye bir şey demem. (O sırada kahve getiren çırağa:) Dedim mi ulan Nuri, Saffet Hanım'ın kızı için? Yok, Muhtar Ağabey, yok. Hem de vallahi, hem de billâhi. (Cebinden davetiyeyi çıkarır.) İşte düğüne bile davet etti beni. (Yabancı kâğıdı görmek için eğilirse de kahveci farkında olmadan yine kâğıdı cebine koyar. Bu aralık tavla oynıyanlardan biri çat diye tavlının kapığını kapatarak ayağa kalkar.)

1. OYUNCU — (Yüksek sesle:) Düşüş! (Öbür masadakiler oraya döner.)

2. OYUNCU — Olmaz. Zarı görmedim.

1. OYUNCU — Mızıkçılık yok.

KAHVECİ — (İkinci oyuncuya.) Uсталık elden gittil!

2. OYUNCU — Birader, o da Saffet Hanım gibi attı düşeşi, kapattı işi... (İki oyuncu münakaşa ederler, sonra kalkıp giderler.)

M. AĞABEY — Saffet Hanım'a gelince... O da, Allah için, bir daha ne bir şeyini gördük, ne de işittik. Bahriyeli öldükten sonra da...

BEYBABA — O zamandı o, gençlik, tazelik... Yüksek ökçe iskafrinler giyerdi...

KAHVECİ — Maşallah, Beybaba, akıl dediğin sende!

BEYBABA — Yeni şeyler hatırımda kalmıyor oğlum... (Yabancıya bakarak.) Meselâ bu beyi gördüm gibime geliyor. Ama nerede? Gel de hatırla.

KAHVECİ — Bugün gördün Beybaba, öğleden evvel...

BEYBABA — Ya! Bak. İşte unuttum. Bana çok eski, hayal meyal geliyor...

YABANCI — İnsan insana benzer.

BEYBABA — O da doğru... İş meydana çıkınca, Bahriyeli de «Benim kızım» dedi çıktı. Olan olmuş. Karıyı boşasa... O da, çocuk da, kendisi de, öyle ya? Kendisi de perişan olacak... Günahı boynuna deyip bir sevap işledi. Ömrü de vefa etmedi ya! Bir sevaptır etti. Cennetlik adamdı, rahmetlik...

M. AĞABEY — Oğlan da, şimdi olsa, bizim Naci akran... Ben onlardan daha büyüktüm, ağabeyleri idim...

KAHVECİ — Yine de ağabey!

M. AĞABEY — Oğlanın da yaptığı cahillik. İyi çocuktu yoksa. Biraz çapkın, hepsi o kadar. Naci'ye sorun da söylesin: Zeki, çalışkan, arkadaş, dost... İyi idi işte. Kadın çıkardı onu baştan...

BEYBABA — (Düşünceli.) Boş lâf! Ne kadar insan varsa dünyada, o kadar alın yazısı var...

(Bu konuşma esnasında ebenin evi önünden birinci perdede dükkândan kaçarken gördüğümüz çocuk koşa koşa geçer. Arkasından bir polis, soluya soluya gelir.)

KAHVECİ — (Polise seslenir.) Kırdı mı ipi, polis efendi?

POLİS — (Durur. Takipten vazgeçmiş gibi kasketini çıkarır, terini siler.) Bir elime geçse! Burnundan çıkarırım fitil fitil.

KAHVECİ — Yine ne uçlandı?

POLİS — Bakkal şikâyet etti bugün. Şeker falan aşırmış dükkândan!..

KAHVECİ — Bakkalın lâfına bakma. Antikanın biri!

(Polis kasketini giyer. Eliyle selâmlayarak bakkala doğru gider.)

BEYBABA — (Göge bakarak.) Bugün de akşam oldu! (Ayağa kalkar.) Gidelim... (Hepsi ayağa kalkar.)

M. AĞABEY — (Yabancıya.) Kalkıyor musunuz?

YABANCI — Güle güle! Ben biraz dinleneyim... (Şapka ile selâm verir. Muhtar elini göğsüne koyarak selâmlar.)

BEYBABA — (Geriye dönerek, ayakta, kahveciye.) Sen bak işe! Bugün şu sokaktan bir cenaze kalktı. Bu gece hatimi, devri, herne ise, hepsi yapılacak. Şu sokakta da düğün!

KAHVECİ — Ne yaparsın, Beybaba, hazırlanmış etmiş.

BEYBABA — Bizim zamanımızda da hazırlanır, edelerdi, böyle yan yana iki sokakta değil, mahallede bir cenaze olsa, sazmuş, çengi imiş, hepsi susardı. Davetliler yemeklerini yer, yaşlılar dağılır, gençler de kendi aralarında sohbet ederlerdi...

M. AĞABEY — Başkaydı devran o zaman!

BEYBABA — Bilin diye söylüyorum bunları. Benim bir ayağım çukurda. Yarın ben de ortadan kalkarsam, teneke mahallesinden farkı kalmıyacak Rüstempaşa'nın... Buna üzülüyorum! (Muhtar Ağabey'le birlikte yürür, yola iner, biri sağa, biri sola, kaybolurlar. Kahveci tekrar oturur.)

YABANCI — Ne hoş adam, Beybaba?

KAHVECİ — (Silkinir, kalkar.) Hoştur, ağabey! İlle velâkin... Sen otur Beyefendi, ben yine gelirim.

YABANCI — Bak işine, bak işine! (Kahveci ocağa gider. Kendi kendine.) Şu kahve köşesinde duyup işittiklerim?. (Düşünceye dalar. Önce polis, sonra bakkal dükkândan çıkarlar.)

POLİS — (Giderken.) Sizin için yoruluyoruz işte.

BAKKAL — Yorgunluğun benden. Dükkânı boş bırakma.

POLİS — Dükkânı iyi kapat merak etme.

BAKKAL — O piçi, polis efendi, o piçi yakalayım dersen bu gece Saffet Hanım'lara git; muhakkak bulursun onu düğün evinde...

POLİS — İyi hatırıma getirdin. Allahasmarladık. (Gider.)

BAKKAL — Mehmet!

B. ÇIRAĞI — Buyur usta. (Gelir.)

BAKKAL — Oğlum, Mehmet, sen ne zaman adam olacaksın? Ben biriyle konuşurken arsız arsız ağzımın içine bakıp durma demedim mi sana?

B. ÇIRAĞI — Şey, usta...

BAKKAL — Nuri Ağabey, Nuri ağabey... İllallah Nuri Ağabeyden de, senden de...

B. ÇIRAĞI — Düğünümüz yakın, dedi.

BAKKAL — O öyle miyavlar, kedi gibi. Sen gözü-nü aç, adam ol da kızımı sana vereyim.

B. ÇIRAĞI — (Şaşkınlaşır.) Sahi mi ,usta?

BAKKAL — Yok, şaka. Seni karşıma alıp şaka mı ederim ben?

B. ÇIRAĞI — (Hoplaya hoplaya dükkâna doğru giderken:) Adam oldum gitti! (Kahveye doğru dönerek:) Na sana Nuri Ağabey!

BAKKAL — (Kendi kendine:) Dedikodusuz iş!.. Neme lâzım!

(Dükkâna henüz girmişken yürüyüşüne, kılığına, kıyafetine meraklı otuzluk bir adam sigarasını içerek gelir.)

PAŞAZADE — (Dükkân kapısından:) (Bir kibrit verir misiniz?

BAKKAL — (Kibritle birlikte eşige çıkar.) Buyur Paşaza'em.

PAŞAZADE — Nasılsın, iyi misin?

BAKKAL — Kız babası mısın, nafile. Sen nasılsın, Paşazadem?

PAŞAZADE — İyi olmaya imkân var mı?

BAKKAL — Hayrola?

PAŞAZADE — Dedikodu, monşer.

BAKKAL — Epey zamandır görünmedin de, Paşazadem?

PAŞAZADE — Bu mahalle beni açmaz. Şişlide oturuyorum; kibar bir pansiyonda. Geçen gün, pansiyon sahibime yazlığına Büyükadaya gideceğimi söyledim, buraya geldim.

BAKKAL — Çok güzel. Adaya ne zaman taşınacaksın, Paşazadem?

PAŞAZADE — (Bakkalın yüzüne bakar, acı acı.) Adaya mı pansiyon kirasını verebilsem!

BAKKAL — Sizin verese işi olmadı mı? Dedenin arsaları?

PAŞAZADE — Dedem Zekâi Paşa, nur içinde yat-sın, bırakmış bırakacağımı. Dâvayı kazanınca müthiş zengin olacağım.

BAKKAL — Deme! Ne gelecek bakalım, mirastan?

PAŞAZADE — Eh, işte, kırk, kırk beş bin lira be-nim hisseme.

BAKKAL — (Gözlerini açarak:) Amanın!

PAŞAZADE — Mehmet, bana bir kırkdokuzluk, bir sardalya, bir limon, bir fırancala, bir paket tütün, biraz da peynir...

BAKKAL — (Çırağa:) Ver oğlum, ver! (Müşteri-ye:) Zengin oldun desene?

PAŞAZADE — Dâvayı kazanacağım.

BAKKAL — Kıza yazık oldu desene?

PAŞAZADE — Lili mi?

BAKKAL — Lili de kim?

PAŞAZADE — Pansiyon sahibimin kızı.

BAKKAL — Yok, o değil. Benim dediğim Saffet Hanım'ın kızı, Perihan... Kızı sana vermediler de...

PAŞAZADE — Lili ondan daha güzel. Perihan bi-raz seksapel...

BAKKAL — Seksen papel nereye vereceksin, an-lamadım?

PAŞAZADE — Seksapel... Yani kadın!

BAKKAL — Aferin sana, Paşazadem! Bunu da sen çıkardın meydana, ha? Kızoğlan kız, ha? Tevekke-li dememişler. Kenarına bak bezini al. Anasına bak...

(Çırak Paşazadeye bir paket uzatır. Paşazade he-men paketi kapar.)

PAŞAZADE — Tamam mı?

B. ÇIRAĞI — Hepsi yüz seksen.

PAŞAZADE — (Uzaklaşırken bakkala:) Sonra hesaplaşıyoruz! Allahımsarladık!

BAKKAL — (Alıklaşır:) Ulan tavladı herif bizi be! Vereseden, dâvadan sana ne? Akhın da paraya gıdiverdi. Na, kafa! Mehmet ,oğlum, bari unutturma da deftere yazvereyim. Verirse de, vermezse de... (Biraz sonra.) Mehmet!

B. ÇIRAĞI — Buyur usta?

BAKKAL — İndir kepenkleri!

B. ÇIRAĞI — Daha erken, usta?

BAKKAL — İndir kepenkleri!

B. ÇIRAĞI — Peki, usta. (Kepenklere indirmeye, bir yandan da eşyayı taşımaya başlar.)

BAKKAL — Hangi bir derdime yanayım? Alacaklı yüzünden battım ona mı? Kızı kocaya veremedim, evde kaldı, ona mı? Dükkânı yola kesecekler, ona mı?... (Bedbin.) Bari yola kesseler şu dükkânı da ben de kurtulsam! (Dükkâna girer.)

(Çöpçü kadın, yorgun adımlarla gelir, kırmızı işaret fenerini yakar. Bu aralık birinci perdede gördüğümüz ihtiyar dilenci gelir. Bakkalın bitişiğindeki çıkmalı evin kapısını çalar. Kapı açılır; süt alan kadının profili. Dilenci sadakasını alır, elini göğsüne götürür. Sesiz, uzaklaşır. Çöpçü kadın doğrulur, bakkala girer. Bu aralık cami tarafından simitçinin sesi duyulur.)

SİMİTÇİ — Akşam simidi... Sıcak sıcak...

(Bu ses yabancıya bir şeyler hatırlatır, koklar gibi yapar; çöpçü kadın bir çift ekmekle çıkar. Tam o sırada yoldan acele acele marangoz geçmektedir.)

Ç. KADIN — Uğur ola?

MARANGOZ — Ha, sen misin? Hızlı hızlı eve yeti şeyim diye bakınmadan gidiyorum.

Ç. KADIN — Acelen ne? Beraber gidelim.

MARANGOZ — Bizimki, eli kulağında.

Ç. KADIN — Karmı burnundaydı zaten...

MARANGOZ — Eyvallah! (Yürür.)

Ç .KADIN — Hadi hayırlısı! Bir avazda inşallah!
MARANGOZ — Sağol!

Ç. KADIN — (Arkasından seslenir:) Kız mı, oğlan mı? Ne bekliyorsun?

MARANGOZ — Oğlan inşallah! (Gider.)

Ç .KADIN — Keşke beni de anam erkek doğursaymış!

(Süpürgesini omuzuna vurur. Bu sırada masaları toplamakla meşgul olan K. Çırağı, seddin ucuna gelir.)

K. ÇIRAĞI — (Çöpçüye.) Abla! Hizmet etsene düğünde? Bahşiş falan alırsın.

Ç. KADIN — Bahşiş falan mı? Ölüevine giderim de sevap alırım, daha iyi.

(K. Çırağı işine dalar. Bu aralık kahveci bıyıklarını sıvazlıyarak görünür. Yabancınn yanına giderken durur.)

KAHVECİ — Nuri! Yak ortayı. (Nuri ortayı yakınca asmanın içinde tatlı bir ışık parlar. Yabancıya.) Yalnız bıraktık, beyefendi. (Yanına oturur. Bıyıklarını sıvazlamaya devam eder. Sigara yakar Ara sıra konuşur.)

Ç. KADIN — (Geçmekte olan bir işçiye.) Uğur ola?

1. İŞÇİ — Eyvallah abla?

Ç. KADIN — Isındım mı işine?

1. İŞÇİ — Geçiniyoruz, abla!

Ç. KADIN — Haftahıklar nasıl?

1. İŞÇİ — Yarın belli olacak. Arttıracaklar.

Ç. KADIN — Hadi uğurlar olsun! (Geçen başka bir işçiye:) Selâm sabah yok mu?

2. İŞÇİ — Olmaz olur mu? Bizim tarafa hiç uğramaz oldun?

Ç. KADIN — Uğrayıp uğramadığımı nereden biliyorsun? Evde yoksun ki...

2. İŞÇİ — Sözümlü dinleyip bizim fabrikaya girsen iyi idi, ama...

Ç. KADIN — Söylemesi kolay! Evdeki encikleri kime bırakayım? Ben keyfimden bu mahallede çöççülük etmiyorum ya? Gidip gelip çocuklara bakıyorum.

2. İŞÇİ — Mektup alıyor musun?

Ç. KADIN — Mektup mu? Kuşun kanadında.

2. İŞÇİ — Uzak yere düştü fukara... Mardin... İnşallah yakında soyunur. (İşçi yürür.)

Ç. KADIN — Bilmem ki?... (O da yürür.)

(Mihri Hatun sokağından Beyağabey gelir, ebenin sokağına döner, seddin altından geçerken kahveci ona seslenir.)

KAHVECİ — Bu vakit nereye, Beyağabey?

BEYAĞABEY — (Durur.) Gece için biraz günlük, biraz tütsü, biraz ödağacı lâzım Macit Bey'lere de, alıvereyim dedim. (Dikkatle yabancıyı süzmiye başlar.)

KAHVECİ — (Yabancıya baktığını görür.) Beyefendi yabancı, tanımazsın Beyağabey...

BEYAĞABEY — Ya, öyle mi? Gözüm ısırdı da... Eyvallah! (Yürür.)

KAHVECİ — Eyvallah, Beyağabey! (Bu aralık ebenin sokağı tarafından otomobil gürültüsü, korna sesleri duyulur. Yabancıya.) Durdukça ben de karıştırdım Evvelce görmüşlüğüm var gibi seni...

YABANCI — Birbirimize ısındık da ondan!

KAHVECİ — Allah inandırсын, bu gece seni bırakmam, bırakmam ama, düğün bu, gitmezsen gücenir mahalleli... İlle söyletecekler beni, gülmek için.

YABANCI — (Bir şey sormak ister.) Bu düğün...

(Tam o aralık, arka arkaya dizilmiş beş kişi, çalgıcılar, bata çıka ebenin evi önünden ortaya çıkıverirler. Kahveci gürültüye başını çevirir.)

1. ÇALGICI — Batmadan çıkabilsek buradan...

2. ÇALGICI — Burda bir kahve var, kahveye dalalım.

BİRKAÇI — İyi olur. Kahveye, kahveye!

KAHVECİ — (Yerinden fırlar) Buyrun, buyrun! Bu taraftan! (Çalgıcıları karşılar, yer gösterir, masa gösterir) Nuri! Ulan Nuri!

3. ÇALGICI — (Paçalarını çırpır.) Sözde taksi ile geldik.

KAHVECİ — Kusura bakmayın, yolumuz bozuk.

(Bu sırada camiden tarafa boyacı da görünür.)

3. ÇALGICI — (Yüksek sesle.) Boyacı! (Boyacı kahveye doğru gelir.) İşte bu iyi oldu.

1. ÇALGICI — (Kahveciye.) Dügün evi nerde? Uzak mı?

KAHVECİ — Şu sokağın içinde, yakın, yakın...

1. ÇALGICI — Oturmayalım öyleyse, doğru eve gidelim.

4. ÇALGICI — Biraz kendimizi derleyip toplayalım, çeki düzen verelim.

KAHVECİ — Siz buyrun, siz buyrun. Bir kahve, bir çay... Şimdi nasıl olsa Saffet Hamım'a haber gider: mahalle bu.

2. ÇALGICI — Vallahi sıcak bir çay fena olmaz.

5. ÇALGICIDAN BAŞKA HEPSİ — Çay, çay,

KAHVECİ — (5. Çalgıcıya.) Sen ağabey?

5. ÇALGICI — Ben bir şey istemem. (Çırağa.) Al oğlum, şunu. Bana bir yirmibeşlik. (Çırağa para verir, çırak gider.)

3. ÇALGICI — (Boyacıya.) Yalnız cilâ, yalnız cilâ...

KAHVECİ — (Yüksek sesle.) Gelsin çaylar! (Ocağa doğru gider. Çalgıcılar üslerini, başlarını düzeltmekle meşgul olurlar.)

K. ÇIRAĞI — (Bakkal dükkânının önünde.) Ulan, Mehmet o surat ne be?

B. ÇIRAĞI — Sana ne? (Nuri dükkâna girer.)

1. ÇALGICI — (Boyacıya.) Şunları da temizle, (Boyacı temizler, sonra gider.)

K. ÇIRAĞI — (Dükkândan çıkar. Mehmed'e.) Yi-ne lâğıma mı düştün, ne oldu?

B. ÇIRAĞI — (Terslenir.) Bana mı söylüyorsun?

K. ÇIRAĞI — (Kahveye dönerken) Enayil

B. ÇIRAĞI — (Hiddetle.) Aptall

BAKKAL — (Dükkândan.) Mehmet! Kiminle dır-dır ediyorsun? İndir kepenkleri!

B. ÇIRAĞI — (Nuri'nin arkasından.) Ben sana gösteririm! (Dükkâna girer.)

KAHVECİ — (Ocaktan.) Nuril

K. ÇIRAĞI — Geliyor! (Çalgıcının sigarasını ve-rip ocağa gider, elinde çay tablasıyla gelir, dağıtma-ya başlar.)

(Bir erkek çocuk, marangozun oğlu, koşarak Mih-ri Hatun'dan gelir, ebenin kapısını hızlı hızlı çalar. Bu sırada bakkal da çırağı da dükkânı kapatmış gitmek üzeredirler.)

ER. ÇOCUK — Teyze! Teyze! (Tekrar çalar.)

BAKKAL — (Ebenin evine doğru bakarak.) Meh-met, oğlum, yüreğim hop etti. Ebe bizim eve geldi san-dım. İçim de amma yufka!... (Kucağında çocuk sallar gibi yapar.) (Kucağına aldı mı mis gibi kokar başı. Cennet toprağı gibi! (Koklar gibi yapar.) Oh!... (Göz-lerini büzerek öylece kahr. Sonra.) Yürü!... (Yürür. Çırak da arkasından Mihri Hatun'a doğru giderler.)

EBE — (Kapıyı açar.) Allah bilir, sancılar sıkış-tırdı?

ER. ÇOCUK — Çabuk, teyze!

EBE — Oğlum, ben de zaten hazırım. Çantamı, fenerimi alayım da... (Girer ve çıkar. Bir elinde çanta, bir elinde fener.) Ne olur, ne olmaz, belki geç kalırım.

(Yürürken.) Düğüne de gitmezsen Saffet Hanım gücenir, bakalım ne olacak?

(Bu aralık sokak feneri yanar.)

KAHVECİ — (Bıyıklarını sıvazlıyarak gelir.) Nuri! Çevir düğmeyi! (Seddin üzerinde bir ampul ışıldar. Çalgıcılara.) Değdi mi çay?

BİRKAÇI — Eline sağlık!

5. ÇALGICI — (Cebinden bir şişe çıkarır.) Biz de dem alalım.

KAHVECİ — (Çalgıcı şişeyi ağzına götürürken:) Olmaz! Sen benim misafirimsin. (O da cebinden bir şişe çıkarır.) Ayak turabınım, buyur iğrenmezsen! (Şişeyi beşinci çalgıcıya tutuşturur.)

5. ÇALGICI — (Şişeyi başına diker.) Eyvallah erenler! (Şişeyi kahveciye uzatır.)

KAHVECİ — (Şişeyi alır, başına dikerken.) Hu, erenler! (İkisi de yumruk mezesi yaparlar, sonra.) Nuri! Işığı kes! (Parlayan ampul söner.)

1. ÇALGICI — (Kanunu kılıfından çıkarır, muayene eder) Az kalsın kapaklanıyordum. Bu da elimde, çat, duvara çarptı... Allah vere de... (Tıngırdatır.)

4. ÇALGICI — (Zurnasını kılıfından çıkarır, üfler. Bozuk bir ses çıkar. Çırağa.) Oğlum, bir bardak su getirir misin?

(Bu aralık ötekiler kendi çalgılarını muayene eder. Çırak su getirir. 4. Çalgıcı zurnasının dilini ıslatır.)

KAHVECİ — Saz dedin mi, biterim. (Şişeyi beşinci çalgıcıya uzatır.)

5. ÇALGICI — Eyvallah! (Başına diker. Sonra kahveciye verirken.) Caz da sever misin?

KAHVECİ — (Şişeyi başına diker. Sonra:) Sevsem neye yarar? (Dans taklidi yapar.) Bunu bilmedikten sonra... Erken geldik erenler biz, erken... (Durur.) Gözünü sevdiğim fasıl!

5. ÇALGICI — (Kendi şişesini diker.) Bu gece hepsi var, fasıl da, caz da...

KAHVECİ — (Şişesi elinde.) Deme yahu? Sizden başka da takım var mı?

5. ÇALGICI — Yok, canım, hep biz. Çift saatte saz, tek saatte caz! Anlarsın ya? Zaman böyle istiyor, ne yaparsın? Ben kemancıyım, ama cümbüş de, klâri-net de, başka şeyler de çalarım. Sıkışırsam akordiyon, saksafon bile çalarım. Yerine göre. Bir de trampet uydurduk, kekâh! Anlıyacağın, geçim dünyası bu. Mo-daya uyacaksın.

KAHVECİ — Ulan, amma kötü oldu dünya bel!

(Karşılıklı şişeleri dikerler.)

5. ÇALGICI — (Nağme ile.) Köşebaşı meyhane — Asmadandır kapısı... (Her mısraı ikişer defa söyler.)

KAHVECİ — (Telâşla.) Yerin kulağı var, erenler! Köşebaşı kahvehane...

5. ÇALGICI — (Nağme ile:) Köşebaşı kahv'ane...

(Tam bu aralık garson çıkagelir.)

GARSON — (Kahveciye.) Usta burda tezgâhlıya-cağınıza buyurun hep beraber. Saffet Hanım bekliyor.

1. ÇALGICI — Biz de yan geldik, oturduk. Ortalık karardı...

(Çalgıcılar ayağa kalkarlar.)

KAHVECİ — Eyvallah erenler! Biz de yabancı değiliz. Buyurun gidelim.

(Kahveci yabancıyı unuttur. O da çalgıcılarla beraber, önde garson, kahveden çıkar. Çırak acele ile bahçedeki birkaç masa örtüsünü, çay, bardaklarını toplar, asmadaki ışığı söndürür. Kahvenin kapısını kitler.)

K. ÇİRAĞI — (Yabancıнын masasına doğru.) Kusura bakmaz, müfettiş bey!

(Acele ile gider. Yabancı da arkalarından bir hayalet gibi kalkar, yürür, yola iner. Sonra adımlarının yavaşladığı, durduğu, geri dönerek üç yol ağzına gelip, kararsız, bakındığı kımıldamadığı görülür. Tam bu aralık Beyağabey, çarşı dönüşü, yabancı ile yüzyüze gelirler.)

YABANCI — (Kendini tutamaz:) Naci!

BEYAĞABEY — (Hayretle.) Sen misin? (Kucaklaşırlar.) Nasıl da seni tanımadım. Sen değil miydin oturan, kahvede? Birden toparlıyamadım. Ne zaman geldin? Doğrusu, hiç beklemiyordum; sağ olduğunu bile bilmiyordum. Aşkolsun sana! Hiç, hiç aramadım. (Gülmek ister.) Zıyanı yok, yine geldin ya? (Yabancı'nın sustuğuna dikkat eder.) Eve uğradın mı? (Yabancı başıyla hayır der.) İyi. Gel bize gidelim. (Koluna girer.)

YABANCI — (Kımıldamaz. Dura dura.) Naci... Biliyorum...

BEYAĞABEY — (Kolundan çekmek ister.) Allah Allah! Sokakta konuşulur mu? Gel, eve gidelim... Yirmi yılın hasreti! Uzun uzun konuşacağız. Gel...

YABANCI — (Kımıldamaz.) Yok, yok. Eve gitmiyelim. Şurda dur biraz benimle. Gelişim zaten saçma. Ama insanın yaşı ilerledikçe, ne bileyim? İçimde bir yumuşama mı? Eski günlere bir hasret mi? Yoksa, ömür geçiyor... Bir acıma mı? Bir şeyler oluyor işte. Dün gece, sabaha kadar, otelede sağa döndüm, sola döndüm, bir türlü gözüme uyku girmedі. Hep eski şeyleri andım...

BEYAĞABEY — Dün geldin demek?

YABANCI — Yirmi yıl semtine uğramadın bu mahallenin. Dün İstanbul'a yanaştığımız zaman da hiç aklımda yoktu. Yok muydu sahiden?... Neyse... Vapurdan bakarken bile başımı bu semte çevirmedi.

Akşam, Beyoğlu'nda bir iki arkadaşla lokantaya, sonra da tiyatroya gittik. Yarı geceden sonra otele döndüm. Başımı yastığa koyar koymaz... Al sana yeni bir tiyatro: Hâtıralar!

BEYAĞABEY — Arayıp sormadın bile...

YABANCI — Eski hâtıraları anmada ne fayda var?.. Arâ sıra İstanbul'a döndümse de... Acı şeyler! Babam, nur içinde yatsın! Titiz, aksi tabiatlı, lâmu cimi olmayan bir adam olmasaydı o mesele de kapanır, giderdi. Gençlik işte. Ne olur, hoş görse! Kadın, mesele olur olmaz, tam fırsatı yakaladı. Hangi üvey ana kocasının eski karısından olan çocuklarına tahammül eder? Babam namus işinde, bilirsin, çok müteassıptı. Bir gün, kulağımdan hiç gitmez, sofadayım. Üvey ana, babama şöyle diyor: «Ben yaşta kazık kadar herife anne mi olayım? Beni alırken bunu düşünmeliydin. Bir evde hem o, hem ben? oturmam. Ya o, ya ben!» Sonra ağlıyarak: «Mahallenin diline destan olduk.» Oda kapısı kapalı. Biraz daha yaklaştım. «Bu ne biçim söz? dile destan olacak ne var?» diye söylendi babam. Kadın: «Söylemeyim, söylemeyim dedim, beni zorla söylüyorsun. Oğlun olacak o çapkın bahriyelinin karısı Saffet'le...» Babam: «Sahi mi?» Kadın: «Eh, yarın bir gün baskın yaparsa mahalleli, inanırsın o zaman!» Düşün: Babam gibi sert, telâkkilerine âdetlerine sıkı sıkıya bağlı bir adam.. diğer taraftan genç bir üvey anne var evde, ne yapar? «Reddettim onu evlâtlıktan!» Boğulur gibi haykırdığımı duydum. Toy bir delikanlıyım o zaman... Bir an içinde içim alt üst oldu. Yerin dibine geçtim. Sonra birden içim isyan dolu fırladım merdivenlerden. Sokak kapısını öyle bir çarptım ki... Köşeyi dönerken, üvey ananın karaltısı dolaşıyordu çıkmanın penceresinde. Gidiş o gidiş...

BEYAĞABEY — Ne yaptın sonra?

YABANCI — Ne mi yaptım? Bir simit alacak param yok. Akrabaların hepsini Umumi Harp bir yere dağıtmış. Bursa'ya gittim. Amcam ölmüş, oğullarının ikisi de asker, evde kimse kalmamış. Dayım İngilizlerde esir, Mısır'da... Neyse birkaç kuruş tedarik edip döndüm İstanbul'a. Az sonra da düşman istilâsına uğradı Bursa... O bir seneyi nasıl geçirdim, Allah bilir! Garsonluk ettim, arzuhalcilik ettim, aktörlük ettim, çımacılık ettim, nihayet bir gemiye ocakçı oldum. Böylece attım kapağı Marsilya'ya... Ondan sonrası uzun.. Nihayet okudum, diploma aldım. Döndüm, İstanbul'a. Doğru gittim Ankara'ya. Bir zaman memurluk ettim, dolaştım. Sonra serbest çalışmaya başladım. Komisyonculuk, müteahhitlik, fabrika mümessilliği, şu, bu, derken, bugün, çok şükür yolunda işim... Evlendim. Üç çocuğum var. Üçü de oğlan. Bir de kız istedim ama... (Beyazgâbeş susar.) Ne kadar, ne kadar gizli bir mahallenin hayatı... Şu kahve köşesinden duyup öğrendiklerim? (İçini çeker.)

BEYAZGÂBEŞ — Ne yapacaksın şimdi?

YABANCI — Ne mi yapacağım? (Durur.) Hiç. Her şey şu gecenin örtüsü altında kalacak... Hayatta çok şey gördüm. Hiçbir zaman bugünkü kadar, en güç anlarda bile, bir karara varmak için bu kadar bocalamadım. Sabahtanberi, gidemedim bu semtten. Sokak sokak dolaştım. Bir aralık, cenaze kalktıktan sonra, eski mezarlığın içinden selvi arkalarına gizlenerek, karşıdan karşıya evimizi seyrettim. Harap olmuş kadınlar dolup boşalıyor. Arasına senin de girip çıktığını gördüm. Bilsen, sana nasıl aktı içim. Bir ara bir genç kız gördüm. Pencereye yaklaştı. Ağlıyordu. Dürdane olacak, beyaz, sarışın...

BEYAZGÂBEŞ — Ta kendisi!

YABANCI — Artık dönüp gitmek üzere idim. Şu köşebaşına uğradım. Allahım! Bu bakkal, bu kahveci, mahallenin canlı tarihi!

BEYAĞABEY — İştittin mi yoksa?

YABANCI — Hepsini duydum. Hele o ihtiyar Beybaba... Sanki babam! Elini mi öpecektim, boynuna mı sarılacaktım, bilemiyorum. Niçin? Onu da bilmem. Sonra Muhtar Ağabey... Sakınmama imkân yoktu. Yüzyüze oturduk. Tanımadı bereket. Gidemedim işte...

BEYAĞABEY — Ne diyeyim? Hepsini biliyorsun. Gel, artık evimize dönelim, biraz dilen. Bu geceyi bizde geçir. Acı tatlı, Allah ne verdiyse, hem yer, hem konuşuruz...

YABANCI — Hayır. Beni dinle. Senden bir ricada bulunacağım. Yarın ben dönüyorum İzmir'e. Sana burdan ayrılmadan önce, senin adına bir çek yollayacağım. Bu çeki kırdır. Evin borcunu, bakkalın borcunu, daha ne varsa böyle, hepsini öde. Geri kalanı Dürdanen'in çehizi.. (Beyağabey susar.) Olur mu?

BEYAĞABEY — Peki.

YABANCI — Sana bir çek daha yollayacağım. Bu da Saffet'in adına... Mahremce ona verirsin, kızımız için... (Beyağabey susar.) Olur mu?

BEYAĞABEY — (Gözlerini siler.) Peki.

YABANCI — Hadi artık ayrılalım. (Kucaklaşırlar.) Senin için her zaman ben benim, ama başka hiç, hiç kimse beni bilmesin, tanımasın. Anladın mı?

BEYAĞABEY — Evet.

YABANCI — Hazır, unutuldum. Bu daha iyi. Daha iyi, yani aile babası için... Az kalsın, yirmi yıl sonra da, yine bir cahillik edecektim. Eski şeyler, eski şeylerdir. Pek karıştırmamalı onları. Her zaman bir köşebaşı çıkar insanın karşısına... Hadi güle güle! (Beya-

gabey kılmıdamaz. Yabancı sırtına vurarak.) Hadi güle güle!

BEYAĞABEY — Seninle geleyim, otele...

YABANCI — Hayır. hayır.

BEYAĞABEY — Tramvaya kadar götürüyüm seni?

YABANCI — Değmez.

(Beyagabey gitmek için bir adım atar. Birden döner.)

BEYAĞABEY — Allahısmarladık! (Tokalaşırlar.)

YABANCI — Güle güle! (Arkasından bakar.)

(Ebenin evi önünden düğüne giden genç çiftin geldiği görülür. Kadın bastığı yerlere dikkat ederek önden yürümektedir.)

G. KADIN — (Durur.) Aman, aman, yetiş! Elimi tut! İskarpınım, iskarpinim... oh... eyvah...

G. ERKEK — (Karisının elinden tutarak.) Karıcığım şuraya bas... (Genç kadının hareketi.) Tamam!

G. KADIN — (Sinirlenir.) (Gördün mü şimdi? Böyle düğüne gidilir mi? İskarpınımı düzelteyim derken eteğim battı. Dönelim eve, dönelim...

G. ERKEK — Üzülme karıcığım, mahalleli bizi tanır. Kabahat bizde mi?

(Koluna girer, bu sırada uzaktan caz sesleri duyulur. Yürümeye devam ederler.)

G. KADIN — Sarhoş mu ne? Dönüp dönüp bize bakıyor?

G. ERKEK — (Hem yürür, hem yabancıyı süzer. Karısına:) Yabancı...

YABANCI — (Genç çift uzaklaşırken, kendi kendine.) Yabancı...

İKİNCİ TABLO

Birinci tablonun aynı. Havada tek tük yıldızlar. Mahalle bekçisi gelir.

BEKÇİ — Bu gecede bir uğur var inşallah! Marangozun sevincini görmeli, oğlan doğdu deye. Çocuklar oldu beş. Onu düşünmüyor da!.. En büyüğü daha on dördünde. Allah adama kuvvet verirse rızkını taştan çıkarır. (Uzaktan alaturka bir çalgı sesi duyulur. Derinden kahkahalar.) İşi uzattılar. Gecenin bu vakti, daha dağılmadılar. Şimdiki düğümlere aklım ermiyor. Zerde yerine rakı, şarap... Bekçi babaya buyur ederler şarabı, mezeyi... Töbe! Ne ondan, ne ondan!... Kadın da zorlu kadın ha! Erkek gibi. Mahallenin Saffet Hanım'ı. Bir başına o kadar kalabalığı çeviriyor... (Bir düdük sesi duyulur. Bekçi de karşılık verir.) Bu gece düğün deye devriyeler burda. Komiser de davetlidir ya, düğüne... Bir de Macit Beyi düşün. Bu dünya böyle.

(Karanlıkta yakası kalkık, bir hayalet gibi, yabancının yaklaştığı görülür. Bekçi fenerin dibinde durarak geleni gözler. Yabancı bekçiye yaklaşır.)

YABANCI — Merhaba!

BEKÇİ — Merhaba! Düğünden mi çıktın?

YABANCI — Vallahi bir yerden çıkıyorum ama...

BEKÇİ — Hakkın var. Ne o öyle kapının önü? (Yabancı, yarı dönük, geldiği tarafa doğru bakar.) Mahallenin bütün döküntüsü kapıya dolmuş. Sade

kapı da değil. Dolaş bahçenin dört bir etrafını, her tahta aralığında bir göz... Neye dikiz ederler sanki? Merak bu.

YABANCI — Gelini sen gördün mü?

BEKÇİ — Görmem mi? Elbet gördüm.

YABANCI — Güzel, değil mi?

BEKÇİ — Güzel, güzel ya...

YABANCI — E?

BEKÇİ — Hani Allah dirlik, düzenlik versin...

YABANCI — Gelinliği de yakışmış, değil mi?

BEKÇİ — Yakışmaz mı, yakışmış a...

YABANCI — E?

BEKÇİ — Bu zamanda o kadar masraf? Eh, o da bu dünyanın gidişi... Kimi borç, harç içinde, kimi... (Başını sallar.)

YABANCI — Ne zamandanberi bu mahalledeyin?

BEKÇİ — Yirmi yıldan fazla...

YABANCI — (Yüzünü bekçiden tarafa döner.) Kimbilir neler, neler gördün?

(Bekçi eliyle «Çok!» der gibi bir hareket yapar.)

BEKÇİ — (Yabancıyı süzer.) Bu mahalleden de-ğilsin, belli.

YABANCI — Belli, değil mi?

BEKÇİ — Yollar bozuk. İstersen caddeye kadar çıkarayım?

YABANCI — Eksik olma. Düşse kalka çıkarım. (Bekçiye bir hediye verir.) Bir şey değil ama... (Yürür.)

BEKÇİ — Sağol! (Parayı görünce:) Beyefendi, yanlışlığınan... (Parayı uzatır.)

YABANCI — Yanlış değil, yanlış değil... (Gider.)

BEKÇİ — Allah Allah! Hızır gibi bir adam. Bizimkisi de para deye sızlanıyordu mektupta. (Gezinir. Yıldızlara bakınır.) Yirmi yıl... Dile kolay! Ama böyle-

si iş görmedim şimdiye kadar. Kimbilir daha neler, neler saklı bu âlemde? Kimbilir kim bu adam? (Yıldızlara bakar.) Şu yıldız bu gece parıl parıl... Şu öteki, o da parlıyor. İşte bir tanesi de kaydı. Eh, kısmet kapısı yıldızlar... Kimi açılır, kimi kapanır... (Bir düdük sesi) Köşebaşı! (Düdük çalar. Sonra.) Yüz otuz beşinci gece! (Yürür. Uzaktan caz sesleri duyulur.)

KOÇYİĞİT KÖROĞLU'DAN

1 - 4 - 6. Tablo'lar

BİRİNCİ TABLO

Çamlıbel'de bir alan

Sahne 1

(Mehter kavalını çalarak, Deli Kaman da etrafı gözetleyerek ormanda gezinirler.)

DELİ KAMAN

Şuraya bak. Bir bölük adam. İçlerinde kadın da var.

MEHTER

Adak için dağa gelenler olmalı.

(Çalmakta devam eder.)

DELİ KAMAN

Adak zamanı geçti. Şimdi yaz.

MEHTER

Öyleyse yolunu şaşırmış bir kervan.

(Çalmakta devam eder.)

DELİ KAMAN

Yük de yok yanlarında. Hepsi yayan.

(Mehter kavalı keser, Deli Kaman'ın yanına gelir.)

DELİ KAMAN

Yaklaştılar.

(İkisi de birer ağaç arkasına saklanırlar. Uğultu halinde sesler, yankılar gitgide artar. Bir kafilé, başlarında Obabaşı, ağır ağır tırmanarak gelirler.)

Sahne 2

OBABAŞI

Buraya Turna Pınarı derler. Yiğitlikte geyik avı için geldiğim yer...

ÇOCUKLU KADIN

Köroğlu'nun kulesine geldik mi?

OBABAŞI

İşte görünüyor.

1. KÖYLÜ

Kartal yuvası gibi bir yer.

2. KÖYLÜ

Tepeye yaklaştık, daha hiç kimseye raslamadık.

OBABAŞI

Sen onları görmezsin ama, onlar seni görür.

(Mehter'le Deli Kaman önlerine çıkarlar.)

MEHTER

Yolu şaşırdınız besbelli. Nereye böyle?

OBABAŞI

Günlerden beri şu sarp tepelere tırmanmak için yürüdük. Şu doruk, (kuleyi gösterir.) gideceğimiz yer orası. Köroğlu'yu görmek için geldik.

MEHTER

Şimdi sefer mevsimi. Karadağ'dan Aladağ'a kadar geçitler kervan geçirir. Arkadaşlar kimi kervan gözler, kimi Bolu Beyi'nin adamlarını. Çamlıbel'de bir ben, bir de Deli Kaman...

DELİ KAMAN

Köroğlu'ya gelince: Onun nerde olduğu belli olmaz .Bakarsın şimdi Demircioğlu ile beraber. Şimdi Ayvaz'ın yanısıra. Şimdi bir uçurumdan aşağı inerken, şimdi bir tepeye yükseliyor. Şimdi bir yaralıyı timar ederken, şimdi bir zorbanın başını kesiyor. Böyledir işte Köroğlu...

OBABAŞI

Kır At altında. Her yere yetişiyor.

DELİ KAMAN

Duman var, başında, duman. Koca dağ başına benzer Köroğlu. Gidersin onu görürsün. Gelirsin, gelirsin karşıda kayalar, dereler, seller... Hani Köroğlu?

OBABAŞI

Doğru. Ta Otluk Pınar'dan Köroğlu deyip geldik. Hani Köroğlu?

MEHTER

Ne diye geldiniz o kadar yoldan?

OBABAŞI

Ne diye mi?

1. KÖYLÜ

(Atılır:) Canımız yangın Bolu Beyi'nden.

2. KÖYLÜ

Artık bir şeyimiz kalmadı. Ne ekin. ne sürü...

DELİ KAMAN

Ekinlerinize ne oldu?

1. KÖYLÜ

Bolu Beyleri yurtlarımızı bastılar. Buğdaylarımızı, ürünlerimizi alıp götürdüler...

ÇOBAN

Koçlarımızı, adaklarımızı da!

(Gök gürültüsü gibi bir ses duyulur.)

ÇOCUKLU KADIN

Kır At!

(Bütün yüzler bir tarafa doğru çevrilir. Kör-
oğlu ağır adımlarla ilerler.)

Sahne 4

KÖROĞLU

Ne haber ihtiyar?

OBABAŞI

Elibazhoğlu derler, beni bildin mi?

KÖROĞLU

Seni bilmem mi, Elibazhoğlu!

OBABAŞI

Bir küçük obabaşı... Ama sayarlar beni bütün obalar. Benim gücüm yetmez onları kayırmaya, ama ortak olurum ya dertlerine... Bu kadın, o da bir büyük obanın dudu. Bu ikisi, onlar da ayrı ayrı birer obadan. Çoban, o da oymağın çobanı. Koçlarımızı, adaklıklarımızı o yayar. Bu delikanlılar da benim torunlarım... Şurada gördüklerin de...

KÖROĞLU

(Dinlemez.) Buraya nasıl geldiniz?

OBABAŞI

Gece, gece. Mağaralara sığına sığına. Çamlıbel sınırını aştın mı, her tarafta Bolu Beyi'nin adamları. Besbelli yakında geçecek kervan.

KÖROĞLU

Yine ne yaptılar? Ağılları mı bastılar? Harmanları mı yaktılar?

OBABAŞI

Yıl yıldan kötü oldular. Bolu Beyleri...

KÖROĞLU

(Dinlemez.) Bizim bir ağırlığımız yok size. Ne ağrılarınızı bastık, ne harmanlarınızı... He mi, Obabaşı?

OBABAŞI

(Şiddetle:) Senin ucundan bize düşman Bolu Beyi

KÖROĞLU

(Hiddetlenir.) Benim ucumdan mı?

OBABAŞI

Senin ya! Sen buraya gelmeden önce, biz, vergilerimizi, yıldönümünden yıldönümüne kendimiz götürürdük. Bolu Beyi'ne. O da bize sataşmazdı. Kervan işletir, küpünü doldururdu. Derken sen çıkageldin. Bolu Beyi'nin kervanlarını vurmaya başladın. Bolu Beyi de, vurduğun her kervanın acısını bizden çıkartmaya başladı. Bac diye her harmanda yurtlarımızı basıp varımızı yağumuzu alıp gittiler. Vergi diye her baharda ağılarımızı basıp anaç, emlik, şişek, toklu, ne varsa alıp gittiler. Önlere kim çıkarsa onu da vurup öldürdüler. Şu benim torunlarım, şimdi oğullarının yerini tutuyor. Sen artık anla...

ÇOCUKLU KADIN

Alın. (Çocuğunu Mehter'in yanına bırakır.) Şuncağızdan başka bir varım yok. Beni öldürmüşler, ne çıkar? Yavruma nasıl kıyabilirim? Onu size verdim. Ne yaparsanız yapın.

MEHTER

Al çocuğunu al. Onu nereye bırakıyorsun? (Çocuğu yine ananın yanına bırakır.)

ÇOCUKLU KADIN

Almam. Ölürse Çamlıbel'de ölür. Yaşarsa o da sizin gibi bir koçak olur.

KÖROĞLU

Benim koçaklarım kendi istekleriyle gelmiştir Çamlıbel'e. Bu daha çocuk. Akli ermez.

ÇOCUKLU KADIN

Kartalın yavrusu kartal olur. Bu çocuğun babasını da Bolu Beyleri öldürdü. Akli erdiği zaman o da elbet öcünü alır.

(Köroğlu cevap vermez. Gezinir.)

OBABAŞI

(Ç. kadına.) Bu adamlar çiftçi değil, çoban değil. Nereye alsınlar çocuğunu?

(Köroğlu Obabaşı'nın yüzüne bakar.)

ÇOCUKLU KADIN

Ben düşümde gördüm: Çamlıbel'de bir ulu ağaç... şöyle, göklere kadar ağmış... Onun dallarını uzandığı yere kadar böğür böğür sürüler, hışıl hışıl ekinler dalgalanıyor... Ot ocak tütüyor... (Köroğlu'ya döner.) O ağaç sensin işte!

OBABAŞI

Seni deyip geldik buraya.

KÖROĞLU

Siz koca bir ilsiniz. Boydan soydan adamlarsınız. İçinizde yiğit mi yok?

OBABAŞI

Kalelér yapındı beyleri. Yılkı yılkı atlar onların elinde. Tirkeş tirkeş oklar onların elinde. Yalım yalım kılıçlar onların elinde. Obalarda ne var?

KÖROĞLU

Benim elimde ne var?

OBABAŞI

Senin elinde Kır At var!

(Köroğlu bu sözden irkilir. Hiç bir cevap vermez.)

1. KÖYLÜ

Biz yanıp yakılmak için gelmedik buraya. Köroğlu bize arka olur diye geldik.

2. KÖYLÜ

Bütün obalar birleştik. Bize baş ol diye geldik sana.

(Köroğlu dik dik yüzlerine bakar.)

OBABAŞI

Senin anlayacağın, bey arı olmadan petek oğul tutmaz.

ÇOBAN

Sürü çobansız yayılmaz!

KÖROĞLU

Benimle birlikte döğüş etmek için and içer misiniz?

OBABAŞI

(Heyecanla) Gök Tanrı şahit! Nasıl istersen öyle and içelim.

(Obabaşı'nın bu sözleri köylülerin, delikanlıların, hepsinin duygusunu dile getirmiştir.)

KÖROĞLU

(Kılıcını kınından sıyrır.) Dosta dost, düşmana düşman!

OBABAŞI, KÖYLÜLER, sonra DELİKANLILAR,
KADINLAR

(Kılıca doğru ellerini uzatarak.) Dosta dost, düşmana düşman!

KÖROĞLU

(Kılıcı Obabaşı'ya, topuzunu, yayını da öteki köylülere verir.) Alın. Bunlar benim nişanım. Sizde kalsın.

OBABAŞI

(Kılıcı Köroğlu'ya uzatır.) Bunu al. Baş kılıcsız olmaz. (Topuzu köylüden alıp Köroğlu'ya verir.) Bu da senin yumruğun. Bunsuz olmaz. (Yayı da alır, fakat Köroğlu'ya vermez.) Bu da bende kalsın. Ne zaman buna bir ok yollarsan hepimiz ardından koşup geliriz.

KÖYLÜLER

Hepimizi!

Sahne 5

(Alaca akşam. Köroğlu ormanda yalnız başına murâkabeye dalar. Orman kendi hayatını yaşamaktadır: Su sesleri, yaprak sesi, kuş, böcek sesleri...)

KÖROĞLU

Gün bitmek üzredir.

Kuşlar yuvalarına sular yataklarına giriyor. Çekirgeler artık uyuyacak, tavşanlar. atmacadan korkusuz yıldızlara bakacak, bütün çıtırdılar dinecek. Susmayan yalnız ağustos böcekleri.

Gün bitmek üzredir.

Bütün kervanlar konak yerlerine ulaştı. Hancı çirasını yakacak, dizdar kale kapılarını kapayacak, Bolu Beyleri rahat rahat uyuyacak. Sen, Köroğlu, sen ne yapacaksın?

Gün bitmek üzredir.

Çiftçinin rüyaları için tarlaları, çobanın hulyaları için sürüleri var. Hasis, altınlarını sayacak, haset, için için pazar edecek. Sen, Köroğlu, sen ne hesap göreceksin?

Gün bitmek üzredir.

Bu sabah bir garip can çekişiyordu. Bir ulak yol-da koşuyordu. Bir kervan ipek taşıyordu. Elbet hepsi bir tarafa varmıştır.

Gün bitmek üzredir.

Sen. Köroğlu, bütün gün gezdin. Yayladan ovaya düştün. Dağlardan, tepelerden aştın. Yurtları, obaları dolaştın. Ününün gittiği yer kadar gidemedin.

Gün bitmek üzredir.

Yollarda düşen ihtiyarları kaldırdın. Emzikli kadınlara yiyecek buldun. Zorbalara meydan okudun. Neye yarar?

Daha kimbilir kaç el sana uzanıyor? Kaç annenin gözü yaşlı? Kaç yiğidin belı bükük? Kaç ihtiyarın bağı rı yanık? Kaç Bolu Beyi'nin zindanları kitleniyor?

Gün bitmek üzredir, fakat benim hiçbir günüm bitmiyor.

(Batının kızılıkları artık sönmüş, gece inmiştir.)

Sahne 6

(Ormanda gece, Loş bir ay ışığı.)

BİR SES

Deliboranoğlu! Deliboranoğlu Batur!

KÖROĞLU

Beni böyle çağıran kim?

(Sesin geldiği tarafa doğru yürür.)

SES

(Daha yakından.) Bizi ne çabuk unuttun?

KÖROĞLU

Beni herkes Köroğlu diye bilir. Sen bana çok uzak günleri hatırlatıyorsun. Söyle, sen kimsin?

SES

Çok uzak günleri mi? O günler şimdi gibi hatı rında olmalıdır. Evet, sen bir körün oğlusun. Fakat ni çin kör?

KÖROĞLU

Alçakça gözlerini oyduklar.

SES

Kim?

KÖROĞLU

Bolu Beyleri.

SES

Ve sen bu hâtırayı çok uzak buluyorsun, öyle mi?

KÖROĞLU

Kusura kalma. Ben bir haydudum. Herkes beni kınar. Ama sen bir dost gibi konuşuyorsun.

SES

Baban seni Bolu Beyi'nden öcünü almak için gönderdi. O zaman toy bir delikanlıydın. Yellerle boğuşuyor, sellerle kapışıyordun. Bindiğin Kır At'ı, yedeğimde, buraya getirdim. Çamlıbel'de bir kule yapmak için sana öğüt verdim. Hatırlıyor musun?

(Sütun halinde bir ışık belirir, ilerler, Köroğlu'ya yaklaşır. Işık sütunu içinde bir tayf görülür.)

KÖROĞLU

Kaman Ata!

KAMAN

Hiçbir gün, içini dökmek için çekildiğin bu kuytu yerde, seni bu akşamki kadar bunalmış görmedimdi. İşte sana göründüm.

KÖROĞLU

Yirmi yıl döğüştüm, savaştım. Daha babamın öcünü...

(Sözünü bitirmeden, Köroğlu'ya:) Yalnız babanın değil, bütün zulüm görenlerin öcünü almalısın.

KÖROĞLU

Bunu nasıl yapabilirim?

KAMAN

Gök Tanrı seni bu iş için seçti.

KÖROĞLU

Benim gücüm yetmez buna.

KAMAN

Kıt At sende oldukça gücün eksik olmaz. Kır At ışıktır. Kır At'ı senin için bu yeryüzüne indirdim.

KÖROĞLU

Tut ki, Bolu Beyi'ni öldürdüm. Bir kötü eksilir aradan, bir kötü gelir onun yerine. Ne çıkar bundan?

KAMAN

Bu dünyaya bir ün, bir ad ister. Öyle bir ad ki zalimlerin yüreği titresin, onu duyunca. Zulüm görenlerin gönlü mutla dohsun. Destanlar onu söylesin, ozanlar onu dinletsin. Oğuz'un töresi bu!

KÖROĞLU

Bunu ben de düşündüm.

KAMAN

Ünün dört tarafa yayıldı. Günden güne zulüm görenler sana koşuyor. Bütün umutlar sende. Özün için bu yeryüzünde imrendiğin hiç, hiçbir şey olmasın. Ne beylik, ne mal, ne para...

KÖROĞLU

Hiç, hiçbir şey... Yalnız...

KAMAN

Söyle.

KÖROĞLU

Toyluk işte... Bir gün, daha yalnızdım o zaman Çamlıbel'de, sazım kırıldı. O benim dert ortağım, biricik arkadaşım. Onsuz duramadım. Dağdan şara indim. Hiç kimse beni tanımadı. Usta bir sazıcı buldum, sazımı verdim onarmaya. Ama sazıcının bir kızı varmış, gönlümü kaptırdım. Ertesi günü usta sazı onardı. Ben ona sedef işlemesini de söyledim. Günler geçti, saz da sedeflendi. Ama ben kızın derdinden hiçbir şey göremez oldum. Nihayet ben onu, o beni istedik. Bir gün, beş gün, on gün... Başladım rahatsızlanmaya. Da-

ğın yellerini, dağın yollarını özledim. En fenası, gece olsun, gündüz olsun, babamın hayâli gözümde çıkmaz oldu. Kızı terkiye alıp Çamlıbel'e dönmeyi düşündüm. Ana olacak bir kadını, benim gibi bir haydut, nereye götürsün? «Al, dedim, şu kolcağı. Eğer bir oğlum olursa koluna bağla. Adı Arslan olsun. Büyüyünce o beni arar bulur.» O gün bu gün, var mı yok mu, sağ mı öldü mü, beni arayıp durur mu, bilmem.

KAMAN

Bunu hiç düşünmedimdi. Gerçekten senin bir oğlun yaşıyor. Ama neden bu kadar görmeyi istiyorsun?

KÖROĞLU

Kartalın yavrusu kartal olur.

KAMAN

Ama, bu senin için değil. Evlât düşünenin, yuva düşünenin burda işi ne?

KÖROĞLU

Yüzünü bir görsem... Bir kerecik...

KAMAN

Unut, unut bunu. Sana gelen bütün zorluklar bu yüzden gelecek. Eğer toyluk edersen, çetin bir sınav daha geçirmek zorunda kalırsın.

KÖROĞLU

Yaşım kırk. Bütün ömrüm çile doldurmakla mı geçecek?

KAMAN

Sana ben elimden geldiği kadar yardım ederim.

KÖROĞLU

Hayır, ben artık bu kadar çetin bir çileye dayanamam. Anamdan, karımdan ayrı düştüm. Ölmeden, bir kerecik olsun babamın yüzünü görmedim. Yeter! Yeter!

KAMAN

Sen artık kurbanlık koçsun. Gök Tanrı'ya adaksın.
(Işık sütunu yürür, uzaklaşır.)

KÖROĞLU

Hayır, hayır. İstemem. Dur!

KAMAN

(Duraklar. Omuzdan bakarak söyler.) Bu sabah köylüler yanında içtiğin andı unutma!

(Işık söner. Kaman kaybolur.)

KÖROĞLU

(Yavaş yavaş daldığı murakabe hâline sınırlanır.)
Düş müydü, hayâl mi? Kaman mı, yürüyen bir ağaç mı?

(Kır At'ın kışnemesi duyulur.)

KÖROĞLU

Çağır, Kır At'ım, çağır! Beni hulyâya bırakma. Koçyiğit gömleğini giydim eğnime. Bu dünyada zulmün adına bile düşman olacağım. Ey Gök Tanrı! Beni sına. Şimşekler elinde kamçı. Yıldırımlar kolunda gürz. Yılırsam beni şimşeklerle kamçılar, yıldırımlarla çarp!

(Kır At uzun uzun kışner.)

(Birinci tablonun sonu)

DÖRDÜNCÜ TABLO

Bolu Beyi'nin Hisarı

Sahne 1

(İki asker bir kalkan üzerinde Doğan Bey'in ölüsünü taşırlar. Bolu Beyi, yanında Subaşı, Pehlivanbaşı, Dizdar, eğilip eğilip Doğan'ın yüzüne bakar, sonra askerler kalkını yere bırakırlar. Derinden derine uğultular, yığınların sesi duyulur. Mazgallarda yerleştirilen okçular görünür.)

BOLU BEYİ

Doğan! Sevgili yeğenim! Alnından öpemedim! Sen olmasan bizi gafil avlamıştı haydutlar. Az kalsın ölünü bile kapının dışında bırakacaktık. Cenk yeri artık boş kaldı. Eşitin yok ki çıksın, bölükler önüne dursun, er dilesin, meydan okusun. Yok, yok... Ne kılıç mızrak sesi, ne at kişnemesi, ne ay, ne güneş... Seni hiçbir şey uyandırmaz... Yaralandığı zaman yanında kim vardı?

1. ASKER

(Arkadaşını gösterir.) İkimiz. Demircioğlu ile cenge durdular. Doğan Bey at üzerinde bir sağa, bir sola hamle ediyordu. Düşman bölükleri saf saf geri çekildiler. Ansızın gök gürlemesi gibi bir at kişnemesi duyuldu...

BOLU BEYİ

Yeter!

(Benli Nigâr koşarak gelir, sedyeye kapanır.)

2. ASKER

Ok göğsüne batınca iki kolu iki kanat gibi açılıp kapandı. Kulağımı ağzına yaklaştırdım. Son sözleri şu oldu: «Benli Nigâr beni kınamasın, Kır At'ı ona getirmedim diye...»

BOLU BEYİ

Kalk, kızım, acı bize hizmetlerimizi unutturmasın. Kadınlar beyazlar giyinsin. Sağıcılar sağı sağsın başucunda. Mızrağı yanında, tolgası başında olsun. Kırk gün kırk kazan aş kaynasın. Kırk gün kırk köle azat edilsin. Gece gündüz başucunda çırallar yakılsın.

(Doğan'ı götürürler. Bolu Beyi Benli Nigâr'ı kolundan tutarak çıkarlar.)

Sahne 2

DİZDAR

(Yüksek sesle:) Elçi döndü. Elçi döndü.

(Elinde beyaz bayrakla elçi sahneye gelir.)

BOLU BEYİ

(Elçi'ye.) Ne haber? Çabuk söyle.

ELÇİ

Elimde bayrak, kaleden çıktım. Hemen üstüme çullandılar. Köroğlu'ya haber ettiler. Onun sayvanı kaledin tam annacında...

BOLU BEYİ

(Sabırsız.) He, he, Çabuk söyle.

ELÇİ

Daha yanına varmadan bağırdı: «Hani Ayvaz?»

BOLU BEYİ

(Beklemeksizin.) Versin kervanı, vereyim Ayvaz'ı.

ELÇİ

Dedim: «Kervanı ver, Ayvaz'ı al...»

BOLU BEYİ

Güzel söyledin!

ELÇİ

Köroğlu dedi: «Kaleden bağırdınız: Ya Ayvaz, ya savaş! Ben de savaş kestim. Şimdi bize bu sözü mü getirdin?»

(Bolu Beyi sinsi kahkahalar atar.)

ELÇİ

Ben de dedim: «Biz savaştan yılmayız. Boş yere kan olmasın. Kervan bize, Ayvaz size!»

BOLU BEYİ

Güzel söyledin.

ELÇİ

Köroğlu dedi: «Kısmet bize imiş bu mal. Kervanı pay etti çocuklar... (Bolu Beyi hiddetinden yumruklarını sikar.) Bolu Beyi sözünden dönmesin. Var getir bize Ayvaz'ı.» Ben de dedim: «Başını mı, leşini mi?» (Bolu Beyi hazzından kahkahalarla güler.) O zaman

Köroğlu'nun benzi attı. Ayvaz'ın başını mızrağın ucunda göresi oldu. Ama, Demircioğlu derler bir yiğitbaşı var. beni boğayazdı. «İzin ver, dedim Köroğlu'ya, Bolu Beyi'ne sorayım.» Köroğlu dedi: «Benden selâm et Bolu Beyi'ne. Sel gibi insan topladım. Taş taş üstüne ko-mam, yıkarım. Belli bil» Böyle dedi işte.

BOLU BEYİ

Söyledikleri bu kadar mı?

ELÇİ

«Güneş karşıki dağa inmeden cevap isterim.» dedi.

BOLU BEYİ

(Düşünceli.) Demek inadı inat?

(Elçi cevap vermez. Bolu Beyi arkadaşlarının yüzlerine bakar. Daima düşünceli.)

SUBAŞI

Kervandan umut yok. Davar iste. (Bolu Beyi eliy-le hayır yapar.)

PEHLİVANBAŞI

Koç iste. Sığır iste. (Bolu Beyi aynı hareketi ya-par.)

DİZDAR

Tay iste. Kısırak iste. (Bolu Beyi'nin aynı hareketi.)

BOLU BEYİ

Ne isteyeceğimi buldum: Ayvaz'ın karşılığı Kır Atı (Ötekiler hayretle bakışırılar.) Neden öyle yüzüme bön bön bakıyorsunuz?... Uyuz bir beygire değer verdiğim için değil, ama bu at onların büyüğü... Atı alınca bi-zim içimizde de bozgunculuk kalmaz. Ayvaz'ın karşı-lığı Kır Atı! Hahdi, elçi. Dile benden ne dilersin!

ELÇİ

Sağlığını. Beni bağışla.

BOLU BEYİ

Demircioğlu senin gözünü yıldırılmış. Oraya gözü pek adam ister. Hadi, gür sesinle şöyle bi ünle. Kalede herkes işitsin. Ödülüm: Bin davar!

ELÇİ

(Yüksek sesle.) Duyduk duymadık demeyin! Bolu Beyi Kır At'ı istiyor. Kim elçi giderse ona bin davar!

BOLU BEYİ

Ünle. Ünle.

ELÇİ

Duyduk duymadık demeyin! Bolu Beyi Kır At'ı istiyor. Kim almaya giderse ona bin davar!

(Benli Nigâr beyazlar giymiş olduğu halde çevik adımlarla yanlarına gelir.)

Sahne 3

BENLİ NİGÂR

Canım adak olsun Tanrılara! Kır At'ı kim getirirse ona varacağım. İster bey, ister köle.

BOLU BEYİ

Ne demek? Seni ödül yerine mi koyacağım?

BENLİ NİGÂR

Tanrılar adak ister. Bize kim yardım eder onlardan başka.

BOLU BEYİ

Bize bütün beyler yardım eder. Ama ben Drahşan Beylerinden yardım isteyeceğim. Onlar benim en iyi dostlarım.

BENLİ NİGÂR

Yok, babam, yok! Biz Oğuz, onlar Pars. Drahşan Beyleri bize yardıma gelirse bütün Oğuz ayaklanır. Ünletin, adağım herkese duyulsun.

ELÇİ

(Bolu Beyi'nin yanına gelir.) Umursanma. Hele bir giden varsa görelim çıksın. Gidiş kolay ama, bunun bir de dönüşü var.

BOLU BEYİ

Ünle.

ELÇİ

(Yüksek sesle.) Duyduk duymadık demeyin! Kır At'ı kim alır gelirse Nigâr ona varacak!

Sahne 4

ARSLAN

(Seğirterek gelir.) Ben! Ben! Kır At'ı almaya hazırım ben.

(Arslan, çiçeği burnunda bir delikanlıdır. Herkes hayretle ona bakar. Arslan'ın gözleri Benli Nigâr'a rastlayınca ikisi de büyülenmiş gibi birbirlerine doğru yürürler.)

BOLU BEYİ

(Arslan'ın kolundan çeker.) Adın ne? Kimsin?

ARSLAN

Adım Arslan. Uzaklardan, çok uzaklardan geldim. Bir gece düşümde ak saçlı bir adam «İç» diye bana bir dolu sundu. İçtim. Gözümdeki perde hemen düştü. Dünyâ güzeli gibi bir kız gördüm. Kendimden geçiverdim. Ak saçlı adam yavaşça kulağıma: «Bu kızın adı Benli Nigâr. Git, onu bul» dedi. Uyandım ki ne kız var, ne ak saçlı adam. İçime od düştü. Her yerde sordum, aradım. Bana dediler ki: «Senin aradığın Benli Nigâr, Bolu Beyi'nin kızı.» Doğru geldim sana. Hizmet edip, yiğitlik gösterip, Benli Nigâr'ı almaya geldim.

(Benli Nigâr'ın heyecanı yüzünden bellidir.)

BOLU BEYİ

Hoş oğlansın, Arslan. Güzelliği dilden dile dolaşan kızım için senin de yüreğinde bir od tutuşmuş. Buna hiç de şaşmam. Bana Kır At'ı getirebilir misin?

ARSLAN

Bu at nerede? Uzakta mı?

BOLU BEYİ

Kapılarımızın dibinde. Köroğlu derler, onun. Aramızda doğuş var.

ARSLAN

Ne istiyor sizden?

BOLU BEYİ

Bir adamı var: Ayvaz. Onu tutsak aldık.

ARSLAN

Koyver gitsin.

BOLU BEYİ

Göndersin Kır At'ı, vereyim Ayvaz'ı.

ARSLAN

Bir at neymiş? Elbet versin Kır At'ı.

BOLU BEYİ

Git, iste .Bolu Beyi'nin elçisiyim, de. Verirse verir. Vermezse...

ARSLAN

(Atılır.) Zorla alırım.

(Benli Nigâr, heyecanını belli etmemek için yüzünü başka tarafa çevirir.)

BOLU BEYİ

Beni dinle: Atı vermezlerse de ki, ben bu işten caydım. Ben sizden olacağım deyip orada kal. Sonra bir kolayını bulup atı kaçır.

ARSLAN

Bu dediğin yiğit kârı değil. Ben atı alacağım, işte o kadar.

BOLU BEYİ

Göreyim seni!

(Yürür. Etrafındakiler onu takip eder).

Sahne 5

ARSLAN

Söyle, Nigâr, bir şey söyle.

BENLİ NİGÂR

(Arslan'a döner.) Ne söyleyim?

ARSLAN

Bir söz. Bir tatlı söz. Suların dilinden, kuşların dilinden...

BENLİ NİGÂR

Seni görür görmez hepsini unuttum. (Kılığını ısa-
retle.) Yasımı bile.

ARSLAN

İzin ver de senin için yaktığım türküyü söyleyim?
(Benli Nigâr başıyla evet der).

Arslan'ın Türküsü

Suyun akışı,
Dalın sarkışı,
Ayın bakışı,
Nigâr Nigâr der.

Gece yıldızlar,
Göllerde sazlar,
Ördekler kazlar,
Nigâr Nigâr der.

Yorgun kanatlar,
Yolda bulutlar,
Geçen saatlar,
Nigâr Nigâr der.

Seherde bülbül,
Dalında her gl,
Yaralı gönül,
Nigâr Nigâr der.

Kırlarda akşam,
Dağlarda her çam
Nereye baksam,
Nigâr Nigâr der.

BENLİ NİGÂR

(Nazlı.) Beni sevdiğini nerden bileyim.

ARSLAN

Kır At'ı almaya gideceğim Daha ne yapmamı istiyorsun?

BENLİ NİGÂR

Ne bileyim? Bu işte bir gocunduğum var...

ARSLAN

Hangi işte?

BENLİ NİGÂR

O at tekinsiz olacak. Senden önce Doğan da ona göz koydu da...

ARSLAN

Ne oldu Doğan? (Nigâr cevap vermez. Kılığını işaretle yetinir.) Beni sınamak mı istiyorsun? Seher ışığı kadar tazesin. Yayla menekşesi gibi gözlerin var. Göl kamışları kadar incesin. Aladağ'daki sürüler gibi yürüyüşün, erik dalındaki kuşlar gibi söyleyişin var. Ey Benli Nigâr, seni almaya ahdım var!

(Hızla oradan uzaklaşır.)

BENLİ NİGÂR

(Arkasından.) Gitme, Arslan...

Sahne 6

BOLU BEYİ

Günler değişti beyler! Görünürde haydutlarla döğüşüyoruz ama, kapılarımıza dayanan bizim Oğuz. Saatler geçtikçe bir seldir geliyor. Bunları kim dağıtabilir? Eğer dışardan üstlerine bir giden olmazsa bizi kuşatırlar. Su yollarını keserler. Kuraktan atımız, darvarımız kırılır. Hepimiz kırılırız. (Kâhya elinde bir tomarla seğirde seğirde gelir.) Getir şu tomarı. Yalan yanlış okumadın a?

KÂHYA

Her sözü teker teker çıkardım. Bir daha okuyayım, bir daha... (Heceleyerek.) Dostumuz Bolu Beyi... ne. Biz... Draşan Beyi... istediğın kadar... istediğın kadar... ağırlık vermeye hazırız... hazırız. Kızın Benli Nigâr'ı senden... senden isterim. Tez, cevap ver... cevap ver...

BOLU BEYİ

(Kâhyayı bir kenara iterek.) Buraya gel asker! Sen de gel. İkınız de güvendiğım yiğitlersiniz. Şimdi atlarınıza binin. Doğru Draşan Beylerine! Benden selâm edin ona. Oğuz'u dağıtmak için askerle buraya gelsin, Benli Nigâr'ın elini elinde bilsin. Haydi yolunuza!

(Askerler hemen fırlarlar.)

DİZDAR

Ama Benli Nigâr adaklı.

BOLU BEYİ

Bunadın sen de Dizdar. Draşan Beyleri boşubosuna bize yardım etmezler a? Atları bizim kadar. Okçuları bizden de çok. Daha uzaktan görünür görünmez çil yavrusu gibi dağılır haydutlar. Git şimdi bü-

tün kapıları dolaş. Zincirleri ikile, üçle, beşle. Sen, Pehlivanbaşı! Mancınıkları hazırlat. Kül torbalarını taşıt. Taşları yığın yap. Sen, Subaşı! Burçlara gözcüler dik. Okçular tirkeşlerini doldursunlar. Asker bölük bölük kulelere girsin. Hodiri meydan!

(Dördüncü tablonun sonu)

ALTINCI TABLO

**İçhisar'da Bolu Beyi'nin
Konağı**

Sahne 1

(Avluda bir ziyafet hazırlığı görülür. Hizmetçiler şarap, yemiş çiçek taşırlar.)

KÂHYA

Canlı canlı! Canlı canlı! Gören sizi sarhoş sanır. (Şarap güğümü taşıyan bir hizmetçiye:) Doldur bakayım. Bir kupa şarap bir yıllık güneş kadar içini ısıtır insanın. (İçer.) Göreyim sizi. Gelenler Drağsan Beyleri! Kibar, ince adamlar! Bizim kaba Oğuz beyi koluna deriden kolcak değil, bileklerine altın halkalar takarlar. Ayaklarına kaba çarık, bacaklarına kara don giyemezler. Uzun entariler, ipek elbiseler giyerler. Omuzlarına bizim Oğuz gibi kalın yamçılar değil, ipek şal atar, bellerine ipek kuşak bağlarlar. İpek ipek, ipek... Sakın onların pulu, yırtmaçlı entarilerine, savat hançerlerine, duruşuna oturuşuna bakıp alık alık sırttırmayın! Cıvı cıvı konuşması vardır onların. Şarap içtikten sonra karınlarını şişirip hoh diye hohlamazlar. Şöyle elleriyle dudaklarını kurularlar... (Bir iki kere jestlerle pandomim oyun yapar. Sonra:) Haydi bakalım, pırrr.....

Sahne 2

(Bolu Beyi komaktan çıkar. Pehlivanbaşı ile Subaşı da aynı zamanda dışardan gelirler.)

BOLU BEYİ

(Kâhyaya:) Ne haber?

KÂHYA

Çiçekler, yemişler, şaraplar, hepsi hazır.

BOLU BEYİ

Onu sormadım. Arslan nerede?

KÂHYA

(Ötekilere dönerek:) Arslan nerde?

SUBAŞI

Büyük tavlının yanında.

PEHLİVANBAŞI

Bu at ondan başkasını yanına sokmuyor. Başımıza belâ oldu.

SUBAŞI

Tekinsiz at! On kişi zaptedemiyor. Koca Dizdar'ı bir çiftesiyle param parça etti.

BOLU BEYİ

Kır At diye bize bozuk bir atı alıp gelmiş. Kır At'ı verir mi körünoğlu?

PEHLİVANBAŞI

Bu adam çaşıt!

BOLU BEYİ

Çaşıt, ya! Bu adam bize zararlı. Drahşan Beyleri gelmeden önce onu temizle.

SUBAŞI

Ama, Benli Nigâr?

BOLU BEYİ

Siz dediğimi yapın.

KÂHYA

(Sırtarak:) Davul sesleri! Hı hı... Geliyorlar...

(Pehlivanbaşı ile Subaşı çıkar. Bolu Beyi keyfinden ellerini oğuşturur.)

Sahne 3

(Benli Nigâr konaktan çıkar.)

BENLİ NİGÂR

Düğün hazırlığı mı bunlar?

BOLU BEYİ

Düğün hazırlığı!

BENLİ NİGÂR

(Hayâl eder:) Arslan'ı Kır At'ın üstünde göreceğim! Baba, baba! Hani çalgıcılar? Hani oyuncular?

BOLU BEYİ

(Davul seslerini imâ ile:) İşitmiyor musun çalgıları?

BENLİ NİGÂR

Ama ben düğün çalgılarını soruyorum. Bu sesler uzaktan geliyor.

BOLU BEYİ

Birazdan burda olacaklar.

BENLİ NİGÂR

(Kuşkulu:) Kim burda olacak?

BOLU BEYİ

Kim olacak? Drahşan Beyleri!

BENLİ NİGÂR

(Birden değişir:) Demek bu ziyafet onlar için?

BOLU BEYİ

Konuklarımızı ağırlamak için.

BENLİ NİGÂR

Benim düğünüm ne zaman? (Cevap alamayınca:) Adağım yerine gelmezse Tanrılar gücendir.

BOLU BEYİ

Benim Tanrılarla aram yok. Adaktan da lâf etme bana.

BENLİ NİGÂR

Sana Kır At'ı getirdi Arslan.

BOLU BEYİ

Hangi Kır At? Getirdiği soysuz, bozuk at için mi bu adak?

BENLİ NİGÂR

Kır At o işte.

BOLU BEYİ

Güleyim sana. Hani gök gürlemesi gibi kışnemesi varmış? Hani gözlerinden şimşek çakarmış? Hani uçarmış? Hepsini yalan!

BENLİ NİGÂR

(Yüksek sesle:) Sana atı getirdi Arslan. Sâhibini değil!

BOLU BEYİ

Nerden geldiği, kimin nesi olduğu belli olmayan bir adam. Hem Bey değil, hem çâşıt!

BENLİ NİGÂR

Çâşıt değil, bir yiğit!

BOLU BEYİ

Senin Kır At masalıyla gözlerin kararmış. Ne Arslan'ı gördüğü var, ne babanı!

KÂHYA

(Telâşla:) Alay yaklaşıyor. Davul sesleri yaklaşıyor...

BOLU BEYİ

Ne duruyorsun? Koş, buyur et onları buraya. (Benli Nigâr'a dönerek:) Drahşan Beyleri seni almaya geliyor!

BENLİ NİGÂR

Ben Arslan'a sözlüyüm. Başkasına değil!

BOLU BEYİ

Seni şımarttığım artık yeter! Seni Drahşan Beyleri'ne vereceğim.

BENLİ NİGÂR

Ölürüm de Drahşan Beylerinin gelini olmam. Perizat gibi kendimi kuleden atarım!

(Çılgın gibi koşarak uzaklaşır.)

BOLU BEYİ

Tutun! Bağlayın! Kapatın!

(Adamlar Benli Nigâr'ın ardından koşarlar.

Tam bu sırada soluk soluğa ulak gelir.)

ULAK

Fıçılar... Sandıklar... Çuvallar... Hararlar... Kadınlar... Neler neler!..

(Bolu Beyi ulağı dinlerken bir yandan da Benli Nigâr'ın ardından bakar. Fakat kapıdan giren Kâhya'nın yerlere karar eğilerek misafirlere buyur ettiğini görünce Benli Nigâr'ı unuttur. Mehter'le Sarhoş Büke, kılık değiştirmiş oldukları halde, çalım yaparak gelirler. Arkalarından sandıklar da getirilir. Eşyalarla birlikte delikanlılarla esir kızlar vardır.)

Sahne 4

BOLU BEYİ

Konuklarım! Sevgili dostlarım! Hoş geldiniz, hoş geldiniz! Safâlar getirdiniz! Buyurun! Buyurun!... (E) çırpar.) Şarap getirin! Yemiş getirin!

(Şaraplar, yemişler gelir. Kâhya konuklara şaraplar sunar.)

BOLU BEYİ

Sizinle bir hoş geldinize içelim.

SARHOŞ BÜKE

İçelim, içelim!

MEHTER

(Sarhoş Büke'nin elinden şarap tasını alır.) Önce biz armağanlarımızı sunalım. Şarabı sonra küplerle içeriz! Kadınlar, delikanlılar! Açın sandıklarını!

(Sandıkların açıldığı sırada gök gürlemesi gibi Kır At'ın kışnemesi duyulur. Bolu Beyi'nin adamları çil yavrusu gibi dağılır. Sandıklardan 1. ve 2. köylüler, 1. ve 2. dağlılar, çocuklu kadınlar çıkarlar.)

BOLU BEYİ

(Durumu kavramamıştır.) Ne var? Ne oluyor?

SARHOŞ BÜKE

(Kaçışanlara işaretle.) Şarap getirmeye gittiler. Küplerle şarap içilecek.

BOLU BEYİ

Bu ne? Bu adamlar kim?

MEHTER

Düğün için getirdiğimiz oyuncular!

(Bu sırada «Basıldık! Basıldık» diye sesler gelir dışardan.)

KAHYA

(Mehter'le Sarhoş Büke'ye.) Beylerim, beylerim, bizi koruyun...

BOLU BEYİ

(Bir eli hançerinde.) Demek bizi oyuna getirdiniz?

MEHTER

Güzel bir oyun beğenmedin mi?

ÇOCUKLU KADIN

Ey Bolu Beyi! Ağılarımızı bastın. Harmanlarımızı bastın. Yurtlarımızı bastın. Obalarımızı bastın. Yıllarla bizi bunalttın. İşte şimdi sen basıldın! Hesap vereceksin, hesap!

BOLU BEYİ

Bu kim? Ne söylüyor bu kadın?

MEHTER

Oğuz'un dilinden anlamıyor musun?

(Bu sırada kapıdan Bolu Beyi'nin askerleri, nöbetçileri girmektedir. Köylüler, dağlılar, delikanlılar önlerine dururlar. Dışardan davul, nâra sesleri.)

1. KÖYLÜ

Eller yukarı!

2. KÖYLÜ

Kılıç, bıçak, mızrak, ne varsa teslim!

BOLU BEYİ

(Hançerine sarılarak:) Haydi askerlerim! Aman vermeyin! Haydütleri kırın!

1. ASKER

(Kalabalığın arasından gelir. Köylülere:) Bütün asker Köroğlu ile beraber. Onlara dokunmayın. (Bolu Beyi'nin karşısına gelir.) Sen bizi Oğuz'a karşı kışkırtıyorsun. Oğuz'un düşmanı bizim de düşmanımız!

KÂHYA

(Kendini kaybetmiştir. Bolu Beyi'nin eteğine sarılarak, sırtıtmaktadır.) Oyun... Oyun... (Bolu Beyi hidetle onu iter. Hançerini kınına sokar.)

(Kadınların yardımıyla Mehter'le Sarhoş Büke sırtlarından entarileri sıyrınca asıl kılık-larıyla görünürler. Çocuklu kadın Bolu Beyi'nin karşısına dikilmiştir.)

ÇOCUKLU KADIN

Hani benim obamın erdemli yiğitleri? Hani bunların babaları, kadınları, kardaşları? Hepsinin kanı senin boynunda! Kendimi tutmasam seni şu tırnaklarımla didik didik ederdim. Şu delikanlılar, şu yiğitler, bütün şu obalar seni nasıl pay edelim? O kadar suçlusun ki, sakalının tellerini dağıtsak zulüm ettiğin insanların sayısını karşılamaz. Hangimize yetersin? (Tam o sırada Kır At'ın kışnemesi duyulur. Köroğlu bir kalabalığın başında sahneye gelir.) Senin hesabını Köroğlu görsün!

(Sahneyi dolduran kalabalık içinde mızrakların ucuna takılı Subaşı ile Pehlivanbaşı'nın kelleleri görünür. Dışardan koro halinde bir Köroğlu türküsü işitilmektedir.

KÖROĞLU

(Bolu Beyi'nin karşısında durur.) Dostlarım! Yiğitlerim! Bir sıçan gibi kısılmış şu insan azmanına bakın! Kaplandan daha yırtıcı, yilandan daha zehirli, tilkiden daha kurnaz! Sana soruyorum: Yirmi yıl açık gözle dolaştın. Ne gördün? Ne anladın? Hiç, hiçbir şey. Elini, boyunu unuttun. İnsan olduğunu unuttun. Yalnız kendini düşündün. Yeri de darılttın, göğü del! Söyle: Bâri şimdi olsun «Ne yaptım ben?» diye içinden geçiyor mu?

BOLU BEYİ

Haydi vur. Öcünü al.

KÖROĞLU

Hey, Oğuz! Ben senin buyruğunu yerine getirdim. Bu av senin. Oğuz'un buyruğu neyse o olsun.

(Bolu Beyi'nden uzaklaşır.)

ÇOCUKLU KADIN

O artık yaşamıyor. Ama onu hortlatıp bir kere, bir kere daha öldürmek gerek. Şu hortlağı bir topal eşeğe bindirip delikanlılar oba oba dolaştırırsın. Ne dersin? Elibazhoğlu?

OBABAŞI

İyi derim. Avcı avını yanında taşır. Götürün.

(Delikanlılar, köylüler, dağlılar. Bolu Beyi'ni göğüsleyerek çıkarlar.)

BOLU BEYİ

(Bağırarak.) Köroğlu Köroğlu! Beni sen tepele. Oğuz'un eline verme. Beni sen tepele.

(Bu aralık Ayvaz, yanında Telli Döne üzüntülü bir yüzle gelirler.)

KÖROĞLU

Ayvaz, hani Demircioğlu?

(Bu anda Demircioğlu da, arkadaşlarının kolları arasında sahneye getirilmektedir.)

AYVAZ

Söz artık gözün!

(Demircioğlu'yu bir sandığın üzerine yatırır-
lar. Esir kızlar hemen etrafını alır. Bukağı-
ran, Dağdeviren, Yarımese, üçü de beraberdir.
Hava iyiden iyiye kararmıştır.)

KÖROĞLU

(Sesi durgun, hüznüldür.) Savaşı kazandık ama, seni kaybettik. (Kılıcını belinden sıyrıp Demircioğlu'nun üzerine koyar. Gerilerde bir iki meşale parıldar.) Benim bir yarım sen, bir yarım Ayvaz! Yirmi yıl beraber savaştık, beraber döğüştük. En sonra Bolu Beyi'nin hesabını gördük. Demircioğlu kolu burada bitti. Ayvaz kolu buradan başlasın.

OBABAŞI

Bir kale aldık ama, bir kale verdik. Bu kalenin adı şimdiden sonra Demircioğlu olsun! Köroğlu! İstedigin, uğrunda döğüştüğün şey oldu. Bütün Oğuz birlik oldu. Oğuz'un eli derlendi, toparlandı. Şimdi sana Oğuz'un dileği ne? Onu söyleyeyim. Seni biz, kendi istegimizle, bütün boyların başına seçtik. Bizim Beyimiz artık sen! Kutlu olsun.

SESLER

Kutlu olsun!

(Şimdi sahne tam karanlıktır. Yalnız ortada bir ışık sütünü vardır. Köroğlu tamamen bu ışık sütünü içindedir.)

OBABAŞI

(Konuşmasına devamla.) Bize can üfledin. Ölüyü dirilttin. Oğuz töresini canlandırdın. Adın dillere destan!

KÖROĞLU

Bir ad koyduk gidiyoruz. Oğuz'un içinde zulüm yok artık. Bundan sonra töre sürüp gider. Artık gündüğüden günbatıya bir tek savaş kaldı. Barış için savaş. Arkadaşlar! Her yiğit eşiyile birlikte bir çatı, bir dam kuracak. Bir ocak yakacak. Çamlıbel'de yeni bir yurt kurulacak. Orda her ev eşit, her dam kutlu olsun. Söz ortanın, buyruk başın olsun. Ey Gök Tanrı! Bu yeni yurdu, senin adınla kutlarım... Hoş tucun birbirinizi. Şenletin yurdunuzu. Ekininiz, ürününüz bol olsun. Sürüleriniz ardınızdan yürüsün. Atınız kişnesin, sabanınız işlesin. Arılarınızın içtiçeği bal olsun! Yurdunuzu candan sevin. Sıradan, saygıdan çıkmayın. Toyler erginlerin izinden ayrılmasın. Oğuz'un başına Tanrı acı vermesin!

(Kır At'ın kışnemeleri duyulur.)

BUKAĞIKIRAN

Ayrılık günü mü mere Koroğlu?

KÖROĞLU

Benim günüm artık bitti. Ayvaz'ı üstünüze bıraktım. Ben de Kır At'ıma binip gideceğim.

ÇOCUKLU KADIN

(Kolunu uzatarak:) Koroğlu, nereye gidiyorsun?

(Koroğlu cevap vermez. Kolunu göğe doğru uzatarak orayı işaret eder. Kır At uzun uzun kışner.)

(Altıncı tablonun ve Koroğlu'nun sonu)

Ahmet Kutsi Tecer adı, 1930'lu yıllarda duyulmaya başladı.

"Ben ömrümün sonuna kadar Anadolu'yu dinleyeceğim ve onun sesini dinletmeye çalışacağım " diyordu. Gerçekten de ömrünün sonuna kadar bu sözüne sadık kaldı.

Şâir, tiyatro yazarı, folklorcu ve bütün bunların yanı sıra değerli bir öğretmendi.

Bu kitapta, onun hayatı, sanatı, idealist kişiliği anlatılmış ve eserlerinden örnekler verilmiştir.

814.127.8-5.71.72